

**KULTŪRAS NOZARES NOZĪME
LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBĀ UN
ES STRUKTŪRFONDU IZMANTOŠANA
KULTŪRAS VAJADZĪBĀM**

MMVI

**Kultūras nozares nozīme
Latvijas tautsaimniecībā un
ES struktūrfondu
izmantošana kultūras
vajadzībām**

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

2006. gada 10. maijs

1 Satura rādītājs

1 SATURA RĀDĪTĀJS	2
1 KOPSAVILKUMS LATVIEŠU UN ANĢĻU VALODĀ	4
2 IEVADS	10
<i>2.1 Pētījuma mērķi</i>	<i>10</i>
<i>2.2 Pētījumā izmantotās metodes</i>	<i>10</i>
3 KULTŪRAS NOZARE LATVIJĀ	13
<i>3.1 Kultūras nozares definīcija</i>	<i>13</i>
<i>3.2 Kultūra kā tautsaimniecības nozare un tās loma Latvijas ekonomikā</i>	<i>21</i>
<i>3.3 Kultūras nozarei pieejamais finansējums un tā sadalījums</i>	<i>25</i>
4 STRUKTŪRFONDU IEVIEŠANAS PROGRESS	38
<i>4.1 Iesaistītās institūcijas un atbildība</i>	<i>38</i>
<i>4.2 VPD mērķi un uzraudzības rādītāji kultūras nozarei</i>	<i>40</i>
<i>4.3 VPD aktivitāšu ieviešanas progress</i>	<i>42</i>
<i>4.4 Aktivitāšu ieviešanas progresu un plānotos rezultātus ietekmējošie faktori</i>	<i>44</i>
<i>4.5 Saisība starp struktūrfondu ieguldījumu kultūras nozarē un valsts ekonomiskās izaugsmes rādītājiem</i>	<i>50</i>
5 NOVĒRTĒJUMS UN SECINĀJUMI	52
<i>5.1 Nozīmība un atbilstība</i>	<i>52</i>
<i>5.2 Rezultatīvitate</i>	<i>52</i>
<i>5.3 Efektivitate</i>	<i>53</i>
<i>5.4 Sagaidāmā ietekme</i>	<i>53</i>
<i>5.5 Sagaidāmā ilgspēja</i>	<i>54</i>
6 IETEIKUMI	55
<i>6.1 Politikas plānošana un ieviešana</i>	<i>55</i>
<i>6.2 Pētījumi un statistika</i>	<i>56</i>
<i>6.3 Struktūrfondu plānošana un ieviešana</i>	<i>57</i>
7 PIEMĒRS INTEGRĒTAM NOZARES ATBALSTAM	58
<i>7.1 Vācijas Brandenburgas reģiona struktūrfondu ieguldījumi 2000.– 2006.gados</i>	<i>58</i>
<i>7.2 Integrētas pilsētu attīstības programmas – kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai un pilsētvides humanizēšanai</i>	<i>59</i>
<i>7.3 Frankfurtes pie Oderas vēsturiskā centra revitalizācija</i>	<i>60</i>
<i>7.4 Schiffbauergasse Potsdamā - kultūra kā ekonomiskais faktors uzņēmējdarbības attīstībai</i>	<i>60</i>
8 STRUKTŪRFONDU PLĀNOŠANA 2007.–2013.GADAM	63

<i>8.1 Latvijas kultūrpolitikas dokumenti</i>	63
<i>8.2. Struktūrfondu plānošanas dokumenti 2007.–2013.gadam</i>	66
<i>8.3 Plānošanas dokumentu salīdzinājums</i>	71
9 PĒTĪJUMA GALA ZIŅOJUMA SAGATAVOŠANA	75
10 PĒTĪJUMA AVOTI	86
11 PIELIKUMI	89

1 Kopsavilkums latviešu un angļu valodā

Pētījuma mērķis ir noskaidrot kultūras nozares attīstību veicinošos faktorus un esošā potenciāla izmantošanas iespējas sociālo un tautsaimniecības attīstības mērķu sasniegšanai, kā arī atbilstošas informācijas bāzes nodrošināšana nākamā struktūrfondu programmēšanas perioda dokumentācijas izstrādei. Pētījuma pasūtītāja Latvijas Republikas Finanšu ministrijas uzdevumā to veica SIA Baltic Project Consulting no 2005.gada decembra līdz 2006. gada martam. Pētījuma rezultātu saņēmējs ir **Latvijas Republikas Kultūras ministrija**.

Pētījuma gaitā tika veikta ar Eiropas struktūrfondu ieviešanu saistīto dokumentu (2004.– 2006.g. periodam) un statistikas analīze, kā arī tika veikta kvalitatīvā izpēte, kas notika daļēji strukturētu interviju, daļēji strukturētu telefoninterviju un fokusgrupu diskusiju formā.

Pētījuma veicēji¹ formulēja kultūras definīciju, balstoties uz Latvijā un Eiropas Savienībā izmantotajiem politikas dokumentiem. Īpaša uzmanība dokumentu analīzē tika pievērsta kultūras kā tautsaimniecības nozares raksturojumam un nozares attīstības problēmu izpētei. Struktūrfondu ieguldījums kultūras nozarē tika analizēts salīdzinot ar citiem atbalsta instrumentiem un programmām. Pētījuma rezultāti tika apspriesti ar atbildīgajām Kultūras ministrijas amatpersonām, kuru ieguldījums tika ņemts vērā sagatavojot Pētījuma galīgo dokumentu.

Tomēr darba gaitā Pētījuma veicēji saskārās ar problēmām: kopumā Struktūrfondu progress ir salīdzinoši lēns, un šobrīd nav pieejama informācija par projektu/programmu līmenī sasniegtiem objektīvi pārbaudāmiem iznākumiem un rezultātiem, dažās no Struktūrfondu finansētajām aktivitātēm konkursi Pētījuma veikšanas brīdī vēl nebija noslēgušies, un nebija iespējams iegūt informāciju par projektu pieteikumiem un pieteicējiem. Tas apgrūtināja Struktūrfondu rezultativitātes un ietekmes novērtējumu. Ņemot vērā šos apstākļus, Pētījuma veicēji uzsvāru lika uz Struktūrfondu programmu atbilstības un nozīmības izvērtēšanu, kā arī nozares vajadzību apzināšanu gan vadības, gan potenciālo atbalsta saņēmēju līmenī, lai Pētījuma rezultāti sniegtu maksimālu ieguldījumu nākamā Struktūrfondu programmēšanas dokumentu izstrādē.

i) Nozīmība un atbilstība

Vienotais Programmdokuments, kas nosaka ES struktūrfondu izmantošanas virzienus Latvijā, iekļaujot to kopējā valsts attīstības stratēģijā, skata kultūru kā vienotu sfēru tikai sadaļā 2.6.6. Tūrisms un kultūras un vēsturiskais mantojums. Tomēr tālāk dokumentā kultūrvidē un attīstīta

¹ Pētījuma veikšanā iesaistītie eksperti: Artūrs Caune, Klāvs Sedlenieks un Krišjānis Veitners.

kultūras infrastruktūra vairs netiek analizēta kā vienota sfēra, kuras attīstība varētu dot plašu sociālu un ekonomisku efektu dažādās dzīves sfērās, bet pamatā **kā vienu ekonomiskās darbības jomu, t.i., tūrismu, veicinošs faktors**. Šāda, sašaurināta interpretācija, tiek izmantota arī nosakot iznākumu un rezultātu rādītājus. Tomēr, VPD atbalsts ir pieejams arī citām, ar kultūras nozari saistītām jomām: informāciju tehnoloģijām, bibliotēkām un izglītībai, t.sk. profesionālajai.

2004.–2006.g. periodā kultūras nozarei pieejamais struktūrfondu finansējums no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF), Eiropas Sociālā fonda (ESF) un Eiropas Lauksaimniecības vadības un garantiju fonda (ELVGF), bija aptuveni 15,5 miljoni latu, kas ir gandrīz 17% no valsts budžeta finansējuma kultūras nozarei. Salīdzinājumam Valsts Kultūrkapitāla fonds (VKKF) 2004.–2005. gadam atbalstījis projektus par 4,5 miljoniem latu. Līdz ar to var apgalvot, ka **kultūras nozarei pieejamais papildus finansējums ir būtisks nozares attīstībai**, tādēļ jāpievērš liela uzmanība šo līdzekļu apgūšanai un efektīvai izmantošanai.

ii) Ieviešanas rezultativitāte

Pētījuma veikšanas brīdī bija noslēgti līgumi 35,4 % apmērā no pieejamā finansējuma apjoma. Tomēr šis progress nav viendabīgs: sešās no 11 aktivitātēm nav noslēgti līgumi (0%) un par vienu nav datu. Tikai divās ir noslēgti atbalsta līgumi par vairāk nekā 50% no aktivitātē pieejamā finansējuma. Pieprasītais maksājumu apjoms ir 1,5% no pieejamiem resursiem, kas ir piešķirti VPD aktivitātes 1.3.1. "Sabiedrisko informācijas un elektroniskas pārvaldes sistēmu attīstība" ietvaros. Līdz ar to tiek pieņemts, ka šobrīd ir **sasniegti objektīvi pārbaudāmi iznākumi un rezultāti tikai 0,3% apmērā no plānotā**². Savukārt veikto maksājumu apjoms ir mazāks par 1% no kopējā plānotā apjoma. Šie rādītāji raksturo laikietilpīgo procesu, kas saistīts ar administratīvajām procedūrām. Esošā situācija un turpmāka aizkavēšanās varētu negatīvi ietekmēt kvalitatīvu projektu ieviešanu, it īpaši infrastruktūras projektu, kuru izpildi ietekmē sezonālitate.

iii) Efektivitāte

Lai gan pētījuma veikšanas brīdī nebija pieejama informācija par sasniegtajiem rezultātiem, tika analizēti līdzīgi projektu konkursu rezultāti (Phare 2003) un metodoloģija projektu sagatavošanai un atbalstam, lai prognozētu to efektivitāti. VPD aktivitātes 1.1.5. „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” projektu vērtēšanas kritēriji pamatā vērsti uz administratīvu prasību izpildi, no 14 specifiskajiem kvalitātes kritērijiem, seši kritēriji ar kopējo īpatsvaru 65% ir orientēti uz projekta pieteicēja vadības kapacitāti. Pieci kritēriji ar kopējo īpatsvaru 35% ir orientēti uz projekta ietekmi uz tūrisma attīstību. Divi kritēriji ar kopējo īpatsvaru 7% orientēti uz projektu ietekmes uz nodarbinātību un atbilstības reģionu attīstības prioritātēm novērtēšanu. Tikai viens kritērijs ar īpatsvaru 7% atspoguļo projekta saikni ar kultūras nozari (objekta esamība valsts aizsargājamo objektu sarakstā). Vispārējā finanšu ekonomiskās analīzes aprēķinu metodika netika adaptēta ņemot vērā kultūras nozares specifiku. Līdz ar to jāsecina, ka VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma

² Pētījuma veikšanas brīdī Kultūras nozarei tieši paredzētās VPD aktivitātes „Kultūras un vēstures mantojuma efektīva izmantošana tūrisma attīstībā” konkurss vēl nebija noslēdzies.

efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā" ietvaros pamatā **tiks atbalstīti tūrisma veicinoši projekti ar salīdzinoši nelielām investīcijām kultūras mantojuma objektu atjaunošanā.**

Savukārt kā atbilstošas, saskaņā ar aptaujāto respondentu viedokli, tika atzītas izglītības jomā pieejamās programmas. Tās ir adekvātas nozares vajadzībām, izņemot augstākās izglītības studiju programmu uzlabošanu. Tāpat, kā veiksmīgs, tika vērtēts kultūras nozarei pieejamais finansējums kultūras jomas informācijas sistēmu izveidei.

iv) Sagaidāmā ietekme

Pētījuma veikšanas brīdī lielākā daļa projektu vēl nebija apstiprināti vai atradās agrīnā ieviešanas stadijā, tādēļ vēl nebija iespējams novērtēt to ietekmi. Analizējot līdzīgu ES dalībvalstu pieredzi, tika secināts, ka ar struktūrfondu ieguldījumiem kultūras nozarē, kas ir bijuši nenozīmīgi salīdzinājumā ar kopējo struktūrfondu ieguldījumu, nevar panākt ietekmi uz valsts ekonomisko rādītāju izaugsmi (uzlabošanu). Tādēļ var pieņemt, ka līdzšinējie ieguldījumi kultūras nozarē Latvijā no struktūrfondu nedos būtisku ietekmi uz valsts izaugsmes makroekonomiskajiem rādītājiem.

Vienlaikus šī **ietekme prognozējami var pieaugt** ar nosacījumu, ka 2007.–2013.gada programmēšanas periodā paralēli kultūras mantojuma infrastruktūras projektiem tiek finansēti reģionāla un nacionāla mēroga projekti.

v) Sagaidāmā ilgspēja

Nemot vērā, ka pētījuma veikšanas brīdī projekti vēl bija apstiprināti vai atradās agrīnā ieviešanas stadijā, nebija iespējams novērtēt to rezultātu ilgspēju. Tomēr veicot kvalitatīvo analīzi, tika konstatēts, ka kandidāti, kas bija pieteikušies uz struktūrfondu līdzfinansējumu, par savu motivāciju, galvenokārt, min iespēju iegūt finansējumu savas idejas realizācijai un kādas konkrētas darbības realizēšanas nepieciešamību. Tas varētu norādīt uz to, ka pieteicēji ir vairāk tendēti raudzīties uz struktūrfondu finansējumu kā uz izeju no esošām finansiālām problēmām, lai uzlabotu kultūrvēsturisko objektu stāvokli. Šādā gadījumā var izveidoties situācija, kad mazāk tiek domāts par to kā radīt projektus, kas kalpotu ilglaicīgas attīstības veicināšanai.

Pētījuma rezultātā tika izstrādāti **ieteikumi nozares politikas plānošanai un politikas īstenošanai**, kuri balstīti uz pētījumā apkopoto informāciju, analīzi un izdarītajiem secinājumiem. Ieteikumi apkopoti vairākās tematiskās grupās: politikas plānošana un ieviešana, pētījumi un statistika, struktūrfondu atbalsta plānošana un ieviešana. Lai uzlabotu kultūras nozares attīstības politikas efektivitāti, jānodrošina kultūrpolicies dokumentu savstarpējā integritāte gan savstarpēji, gan vēsturiski ar iepriekšējo laika posmu plānošanas dokumentiem. Pētījuma gaitā tika konstatēts, ka šobrīd esošā informācijas bāze ir nepilnīga, tādēļ nepieciešams veidot pētījumu un kultūru aprakstošās statistikas bāzi, kas ļautu veikt daudz precīzāku un objektīvu pārbaudāmu analīzi par kultūru kā tautsaimniecības nozari. Struktūrfondu izmantošanas plānošanā nepieciešams precizēt to intervences loģiku, vienlaikus to nesašaurinot. Nozares atbildīgajām institūcijām jāveicina nozares pārstāvju iesaistīšanās arī kultūras nozarei netieši izmantojamās aktivitātēs. Gan kultūrpolicies izstrādē, gan struktūrfondu izmantošanas plānošanā jau no agrīnajām stadijām intensīvāk jāiesaista attiecīgās mērķgrupas.

SUMMARY

The main task of this evaluation exercise is to determine the factors which contribute to the development of the Culture, and potential contribution of this sector towards reaching the economic and social goals of Latvia. The evaluation was commissioned by the Ministry of Finance. It was implemented by the Baltic Project Consulting during December 2005 – March 2006. The **Ministry of Culture** is the beneficiary of this evaluation.

The evaluation comprised the following tasks: analysis of the existing documentation (2004 – 2006 programming period), statistics, interviews, telephone interviews and focus group discussion.

For the purpose of this assignment the experts³ formulated the definition of Culture sector on the basis of relevant Latvian and European Union policy documents. Particular attention was paid in order to characterise Culture as an economic sector and to the factors determining development of this sector. Comparative analysis was done regarding the contribution from the Structural Funds and from other instruments. The results of this evaluation were discussed with the relevant representatives from the Ministry of Culture and their contribution was incorporated in the Report.

During the evaluation there were several issues which complicated implementation of the task: the progress made under the Structural Funds is relatively slow, there is no information regarding the reached objectively verifiable indicators at the level of outcomes and results, evaluation of proposals under some Call for Proposals was still on-going at the time of this evaluation. These were considered as limiting factors for the evaluation of the programmes' efficiency and effectiveness. Therefore the experts focused upon the relevance and design of the programmes, and the perceived needs of the sector were analysed. It is expected that these findings will contribute to the preparation of the planning documents for the next programming period.

i) Relevance

The key document defining the purpose and implementation requirements for the EU Structural Funds in Latvia is the Single Programming Document (SPD), which makes a reference to Culture as a sector in the *Chapter 2.6.6 Tourism and historical and cultural heritage*. However, in the further document and relevant infrastructure is not considered as a unified sector which could contribute to wider social and economic effects in various fields. Under the SPD Culture is considered mainly as an instrument for the needs of the specific **economic activity – tourism**. This, limited interpretation underlies definition of the results and outputs in the document. Nevertheless, support under the Structural Funds is available for other, related sectors and fields: information technologies, libraries, education and professional education.

In the 2004-2006 programming period the total available support under the Structural Funds for the sector was 15,5 million lats, which is equivalent to almost 17% from the available State budget. In 2004 and 2005 the State Culture Capital Fund (Valsts Kultūrkapitāla fonds) had allocated 4.5 million lats to support various projects. Hence, the funding available for Culture under the structural funds regime is **significant for the development of the sector**, therefore needs to be implemented in efficient and effective way.

³ The experts: Artūrs Caune, Klāvs Sedlenieks and Krišjānis Veitners.

ii) Efficiency

The contracting rate was 35,4% at the time of the evaluation⁴. However, the progress has been various: under six out of 11 activities there were no contracts signed (0%), there were no data regarding one activity. Only two activities showed 50% progress in terms of contracts signed. The payment requests have been made under the SPD activity 1.3.1. "Development of public information and electronic administration system". The amount requested represents 1.5% from the funds available. Therefore it is concluded that the **objectively verifiable indicators have been reached at the rate of 0,3% from the planned**. The payment rate was 1% of the available funding.

This evidences the time consuming process related to the administrative procedures. The current situation and further delays would potentially have a negative effect upon successful implementation of projects, particularly the infrastructure projects, which largely depend on weather conditions.

iii) Effectiveness

Since there was no information available regarding the reached results at the time of the evaluation, information was analysed from similar Calls (Phare 2003). Existing methodology for preparation of project proposals was reviewed in order to determine the potential effectiveness of the activities. Under SPD activity 1.1.5 "Development of tourism products and tourism infrastructure increasing the economic potential of the cultural heritage" the evaluation criteria were mainly oriented towards fulfilment of the administrative procedures: out of 14 specific criteria six (65% of the total weight) were related to the management capacity of the applicant, five (35% of the total weight) were related to the impact of the project upon tourism development. Two criteria (7% of the total weight) were related to employment and regional development priorities. Only one criterion with the total weight of 7% made a reference to the Culture sector. The methodology for the financial and economic analysis was not adapted to the specifics of the sector. It is concluded that under SPD activity 1.1.5 "Development of tourism products and tourism infrastructure increasing the economic potential of the cultural heritage" the projects will be supported that **contribute to the development of tourism with small scale investments for the renewal of the culture objects**.

The support available through the education programmes was considered relevant by the respondents. It was seen as adequate to the needs of the sector, except for improvement of the higher education programmes. Support to the information system was considered successful.

iv) Likely impact

Since the majority of projects were not approved in the process of evaluation, or were in the early stages of implementation, it was not possible to evaluate their impact. From the analysis of similar experience within the old EU member states it was concluded that the support available under the structural funds for the culture, which is has not been significant compared to the overall amount, would not have a significant impact upon improvement of the countries' economic situation.

⁴ March 2006.

Therefore, we can conclude that the existing support for culture under the structural funds regime will not make significant impact upon the macroeconomic indicators of Latvia.

However, the **impact could potentially grow** if there was funding available for the regional and national scale projects under the 2007-2013 programme, in addition to the culture heritage projects.

v) Likely sustainability

Since the majority of projects were not approved at the time of evaluation, or were in the early stages of implementation, it was not possible to evaluate their sustainability. However, during the interviews with the applicants it was concluded that the key motivation was possibility to attract money. This demonstrates the overall attitude where Structural Funds are seen as a **solution to the existing financial difficulties**. In such situation, less attention could be paid to the projects which stimulate sustainable development.

On the basis of information, analysis and conclusions there were **recommendations formulated for the policy planning and implementation in the sector**. These recommendations have been summarised under three thematic groups: policy planning and implementation, research and statistics, planning and implementation of the Structural Funds support. In order to facilitate the effectiveness of the policy aimed at Culture development it is important to ensure the internal integrity of the planning documents and ensure the continuity with the previous ones. It is important to develop sufficient research and statistics basis regarding the sector since the existing one is not sufficient. This would allow form analysis based on objectively verifiable indicators and data. The planned interventions under the Structural Funds regime should be defined in more precise, although not narrowing way. The involved institutions should facilitate participation of the potential beneficiaries under the activities which are indirectly related to the sector. Since the early stages the potential beneficiaries should to be involved in the planning of the policy and Structural Funds support to the sector.

2 Ievads

Šajā nodaļā tiek aprakstīti pētījuma mērķi un pētījumā izmantotās metodes, kā arī aprakstīta pētījuma norise. Pētījumā par kultūras nozares nozīmi Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošanu kultūras nozarē atbilstoši pētījuma mērķim un darba uzdevuma prasībām tika veikta dokumentu analīze, kā arī kvalitatīvie apsekojumi – intervijas un fokusgrupas.

2.1 Pētījuma mērķi⁵

Pētījuma mērķis ir noskaidrot kultūras nozares attīstību veicinošos faktoros un esošā potenciāla izmantošanas iespējas sociālo un tautsaimniecības attīstības mērķu sasniegšanai, kā arī atbilstošas informācijas bāzes nodrošināšana nākamā struktūrfondu programmēšanas perioda dokumentācijas izstrādei.

Pētījuma pasūtītājs ir Latvijas Republikas Finanšu ministrija. Pētījuma saņēmējs ir Latvijas Republikas Kultūras ministrija. Pētījuma izpildītājs SIA Baltic Project Consulting.

Pētījumā iekļauts īss kultūras kā tautsaimniecības nozares raksturojums un nozares attīstības problēmu uzskaitījums, kā arī struktūrfondu izmantošanas efektivitātes kultūras nozarē izvērtējums. Secinājumi ir objektīvi, loģiski pamatoti un saprotami. Ieteikumi noformēti rekomendāciju veidā un ir praktiski īstenojami.

2.2 Pētījumā izmantotās metodes⁶

Pētījums balstīts uz struktūrfondu izmantošanu regulējošo un kultūrpolitiku nosakošo dokumentu analīzi, iepriekš veiktu pētījumu un tematikai atbilstošu finansu atskaišu datiem, kā arī 25 daļēji strukturētām intervijām un vienu fokusgrupu diskusiju.

Pētījuma gaitā tika veikta ar Eiropas struktūrfondu ieviešanu saistīto dokumentu analīze. Pētījuma ietvaros tika analizēta finanšu līdzekļu pieejamība kultūras nozares atbalstam, nodalot struktūrfondu līdzekļus, citu ES programmu un citu (ārvalstu divpusējās palīdzības) programmu līdzekļus, salīdzinājumā ar valsts budžeta finansējumu. Analīzes ietvaros tika salīdzināts pieejamais finansējuma apmērs dažādām kultūras jomām struktūrfondu līdzfinansēto programmu, citu ES programmu un citu (ārvalstu divpusējās palīdzības) programmu ietvaros. Analīzes ietvaros tika

⁵ Saskaņā ar Darba uzdevumu, kopsavilkums.

⁶ Skatīt pielikumā detalizētu metodoloģijas aprakstu.

salīdzināts pieejamais finansējums kultūras nozarei par 2004. un 2005. gadu. Kā galvenā metode finanšu līdzekļu pieejamības izvērtēšanai tika pielietota statistikas analīze. Bez tam tika aplūkoti un analizēti struktūrfondu plānošanas, ieviešanas un uzraudzības dokumenti, kā arī kultūras nozares politikas plānošanas dokumenti un cita pieejamā informācija. Analīze tika veikta pēc stāvokļa uz 2005. gada 31. decembri.

Kvalitatīvās izpētes uzdevums bija noskaidrot ar kultūras jomu saistīto struktūrfondu projektu dalībnieku un valsts pārvaldes institūciju pārstāvju uzskatus par projektu gaitu, dalības kritērijiem un motivāciju, procedūras stiprajām un vājajām pusēm, sagaidāmo rezultātu novērtējumu, kā arī viedokļus par nozares vajadzībām nākotnē realizējamo projektu kontekstā. Kvalitatīvā izpēte tika veikta daļēji strukturētu interviju, daļēji strukturētu telefoninterviju un fokusgrupas diskusijas formā.

Kopumā laika posmā no 2006.gada 6.februāra līdz 17.februārim tika veiktas piecas daļēji strukturētas intervijas ar struktūrfondu vadībā iesaistīto institūciju pārstāvjiem. Galvenie jautājumi bija saistīti ar struktūrfondu ieviešanas procesa novērtējumu un kultūras nozares nākotnes vajadzībām. Intervēta tika nozīmīga daļa amatpersonu, kas pieņem lēmumus struktūrfondu vadības sistēmas ietvaros, kā arī citi struktūrfondu vadības sistēmā iesaistīto institūciju pārstāvji. Bez tam, lai precizētu pētījuma rezultātus, laika posmā no 13. līdz 15.martam tika veiktas intervijas ar Kultūras ministrijas un Ekonomikas ministrijas vecākajām amatpersonām.

Laikā no 2006.gada 6.februāra līdz 17.februārim tika veiktas divdesmit daļēji strukturētas telefonintervijas ar interesentiem, struktūrfondu projektu pieteicējiem un potenciālajiem saņēmējiem - valsts un pašvaldības iestādēm, nevalstiskajām organizācijām un uzņēmējiem. Minētajai mērķauditorijai tika uzdoti jautājumi saistībā ar motivāciju pieteikt struktūrfondu projektus, kā arī pieteikšanās un ieviešanas procesa novērtējumu.

Papildus telefonintervijām 16.februārī Kultūras ministrijas telpās tika veikta fokusgrupas diskusija ar astoņiem struktūrfondu pieteicējiem, kur tika uzdots līdzīgs jautājumu kopums kā telefoninterviju respondentiem.

Respondenti intervijām tika izraudzīti, balstoties uz Kultūras ministrijas ieteikumiem. Respondenti telefonintervijām un fokusgrupai tika atlasīti no pētījuma laikā pieejamajiem informācijas avotiem, t.sk. no Kultūras ministrijas rīkoto informatīvo semināru dalībnieku sarakstiem. Jāpiebilst, ka līdz pētījuma ziņojuma sagatavošanas brīdim nebija pabeigts pieteikumu vērtēšanas process VPD 1.1.5. aktivitātē „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā", tāpēc pētniekiem nebija pieejama informācija par projektu pieteicējiem, un minētās mērķauditorijas izpēte tika veikta ierobežotas pieejamās informācijas apstākļos.

Pētījuma gaitā telefonintervijās un fokusgrupas diskusijās tika iesaistīti aptuveni 2/3 pētniekiem zināmo struktūrfondu pieteicēju kultūras nozarē, turklāt fokusgrupas un telefoninterviju rezultāti ir salīdzināmi, jo tika piemērota līdzīga jautājumu struktūra. Tā kā gan fokusgrupas, gan telefoninterviju rezultāti bija līdzīgi, ir pamats apgalvot, ka iegūtie dati un novērtējums ir ticami un būtu līdzvērtīgi, ja tiktu apsekota mērķauditorija pilnībā.

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums “Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām”

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

Bez tam pētījuma sagatavošanas laikā notika vairākas tikšanās ar pētījuma saņēmēju – Kultūras ministrijas pārstāvjiem, lai pārrunātu pētījuma norisi, apmainītos ar aktuālo informāciju un viedokļiem par tēmām, kas skar pētījumu, kā arī saskaņotu atsevišķus pētījuma norises aspektus.

3 Kultūras nozare Latvijā

Šīs nodaļas mērķis ir dot ieskatu kultūras definēšanas tendencēs kopumā, kā arī tajā, kā kultūra tiek definēta valsts politikā Eiropas Savienībā un Latvijā, bez tam ir dots skaidrojums kultūras definīcijai šajā pētījumā. Nodaļā analizēts pieejamais kultūras nozares finansējums gan no valsts budžeta, gan dažādiem ES līdzekļiem un citiem avotiem.

3.1 Kultūras nozares definīcija

Nemot vērā, ka kultūrai ir ļoti dažādas definīcijas, tās tika aplūkotas un aprakstīta kultūras definīcija, kas izmantota šajā pētījumā, aprakstot kultūras nozares jomas. Bez tam tiek aplūkotas dažādās kultūras definīcijas ES un Latvijas kultūrpolitikas dokumentos.

3.1.1 Kultūras definēšanas divas tendences

1952. gadā amerikāņu antropologi Klaidis Klakhons un Alfrēds Krēbers izveidoja sarakstu, kurā bija iekļautas apmēram 200 dažādas literatūrā sastopamas kultūras definīcijas⁷. Mūsdienās šis saraksts neapšaubāmi varētu būt vēl krietni garāks. Kultūras definīciju plašajā klāstā iezīmējas divas tendences.

Pirmā un hronoloģiski senākā kultūru skata kā civilizācijas pazīmi. Tādā veidā kultūra ir raksturlielums, kas piemīt civilizācijai kā prenostafītai civilizācijas trūkumam. Šāda definīcija izveidojās Eiropā 18. un 19. gadsimtā, rodies nepieciešamībai skaidrot un aprakstīt atšķirības starp dažādiem iedzīvotāju slāņiem, kā arī starp Eiropas valstīm un citām pasaules daļām (it īpaši Eiropas kolonijām). Šajā izpratnē kultūrai ir kvantitatīva daba: tā vai nu ir, vai tās nav; tās var būt vairāk vai mazāk; pastāv cilvēki vai cilvēku grupas, kuras ir 'kulturālas', kamēr citiem kultūras principā nav. Sākotnējā šīs definīcijas versijā kultūra saistās ar izpausmēm, kuras tika lolotas sabiedrības izglītotajos un turīgajos slāņos un tai piemita izteikti elitārs raksturs. Literatūra, māksla, izkopta muzikālā tradīcija, teātri, ģērbšanās, runas un izturēšanās stils, kā arī citas līdzīgas sfēras saistās ar kultūru šajā izpratnē. **Kultūra**, saskaņā ar šo principu, ir parādība, par ko jārunā vienskaitlī, jo pastāv tikai viena kultūra ar dažādām izpausmes formām un apakšnozarēm. Tāpēc kultūra ir kaut kas vienāds un vienojošs tiem, kas to pieņēmuši, apguvuši un izkropuši. Kultūra varētu kļūt par nošķirošo (diskriminējošo) faktoru vienīgi salīdzinot grupas, kurām kultūras nav, vai arī tā piemīt citā kvantitatīvē. Turpmāk pētījumā šādi definēta kultūra tiek minēta kā "kultūra šaurākajā nozīmē".

⁷ Kroeber, A. L. and C. Kluckhohn, 1952. *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. Peabody Museum, Cambridge, Massachusetts, United States.

1.attēls. Kultūra plašākā un šaurākā izpratnē.

Attēls Nr.1 grafiskā veidā ilustrē divas pieejas termina kultūra lietošanā. Lielākais aplis apzīmē visu to ideju un darbību kopumu, ko cilvēki apgūst un pielieto esot kādas sabiedrības locekļi, t.i., atbilst plašākajai izpratnei. Atsevišķu jomu šajā kopā (tai skaitā mākslu, literatūru, izglītību, atsevišķas izklaides nozares utt.) arī ir pieņemts dēvēt par kultūru. Zīmējuma uzdevums ir dot tikai vispārēju ieskatu, tāpēc tas nevar pretendēt uz adekvātu visu kultūras jomu un it sevišķi to savstarpējo attiecību attēlojumu.

20. gadsimtā parādās cita tendence, kas atspoguļojas UNESCO “Universal Declaration on Cultural Diversity”⁸ minētajā kultūras aprakstā:

“Kultūra [...] ir garīgo, materiālo, intelektuālo un emocionālo iezīmju kopums, kuras piemīt kādai sabiedrībai vai sociālajai grupai. Tajā ietilpst ne tikai māksla un literatūra, bet arī dzīvesveidi, veidi, kā cilvēki dzīvo kopā, viņu vērtību sistēmas, tradīcijas, ticējumi un uzskati.”

Saskaņā ar šo definīciju, kultūra piemīt visām cilvēku grupām un tā nav kvantitatīvi izmērāma. Tāpēc kultūras nav vairāk vai mazāk, nav kulturālu vai nekulturālu tautu un indivīdu. Šajā kontekstā tiek runāts par **kultūrām**, t.i. daudzskaitlī, jo katrai pastāvīgai cilvēku grupai “garīgo, materiālo, intelektuālo un emocionālo iezīmju kopums” var būt citāds. Var runāt ne tikai par veselu tautu vai lielu sabiedrības grupu, bet arī mazu grupu kultūrām. No šīs izpratnes ir atvasināmi divi citi bieži sastopami jēdzieni, proti, multikulturālisms un kultūru daudzveidība. Šī kultūras definīcija šajā pētījumā tiek vienkāršoti apzīmēta kā “kultūra plašākajā nozīmē”.

Ar multikulturālismu tiek saprasta situācija, kad līdzās pastāv vairākas kultūras. Kultūru daudzveidība (cultural diversity) ir izpratne par to, ka pasaulē pastāv daudz dažādu kultūru. Dažādos starptautiska, vai Eiropas līmeņa dokumentos bieži vien tiek aicināts stiprināt cieņu pret kultūru daudzveidību (piem. jau minētajā UNESCO deklarācijā).

⁸ <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf>

3.1.2 Kultūras un attīstības attiecības

Attīstības debatēs kultūra parasti tiek izprasta plašākajā nozīmē. Šeit tiek runāts par to, kā kultūra veicina vai kavē kopējo valstu attīstību. Attīstības kontekstā kultūra, būdama uzskatu, paradumu, vērtību un simbolu kopums nosaka arī virzienu, kurā sabiedrība varētu mainīties.

Saskaņā ar amerikāņu antropologu Māršalu Sālinsu, kurš komentējot UNESCO Kultūras un Attīstības komisijas darbu, raksta:

*"Gan akadēmiskajā, gan politiskajā diskursā rodas liels sajukums, ja kultūru humānistiskajā izpratnē nenošķiro no "kultūras" tās antropoloģiskajā izpratnē, kurā kultūra ir visaptverošs un atšķirīgs cilvēku vai sabiedrības dzīves veids. No antropoloģiskā viedokļa ir bezjēdzīgi runāt par "saikni starp kultūru un ekonomiku," jo ekonomika ir cilvēku kultūras sastāvdaļa... Patiesībā šīs frāzes neskaidrība ir vislielākā ideoloģiskā problēma, ar ko šai komisijai jāsaskaras: Vai "kultūra" ir "attīstības" (saprotot to kā materiālu progresu) līdzeklis; vai arī "kultūra" ir "attīstības" gala mērķis, to saprotot kā cilvēka eksistences uzplaukumu kā atsevišķās tās izpausmēs, tā kopumā."*⁹

3.1.3 Divu definēšanas principu izmantošanas konsekvences

Valsts pārvaldē un rīcībpolitikā izmantojot kultūras definīciju tās šaurākajā interpretācijā, kultūru iespējams interpretēt kā ekonomikas sastāvdaļu. Līdz ar to iespējams piemērot ekonomikai raksturīgos vērtēšanas kritērijus. Tomēr viena no ekonomikas prasībām ir peļņas gūšana. Tāpēc šādi interpretējot kultūru, rodas arī vajadzība skaidrot, kādā veidā ekonomikas nozare "kultūra" ir rentabla vai iekļaujas citos ekonomiskajos procesos.

Izmantojot plašāko kultūras definīciju, šāds skaidrojums par ekonomisko rentabilitāti nav nepieciešams, jo tas zaudē savu jēgu. Tomēr šīs pieejas izmantojamība valsts pārvaldes struktūrās var būt ierobežota, jo faktiski iekļautu visas iespējamās cilvēku aktivitātes sfēras. Medicīna, izglītība, militārie jautājumi, ekonomika un arī attiecības ar apkārtējo vidi var tikt interpretētas kā kultūras aspekti. Tai pat laikā plašākās definīcijas izmantošana ļautu interpretēt kultūru nevis kā ekonomiskās aktivitātes jomu, bet gan kā sabiedrības kopdzīves satvaru vai pamatu. Šādā veidā definējot kultūru, atsevišķas parādības ir iespējams skatīt kā sabiedrisko infrastruktūru, kuras ekonomiskais pamatojums tiešā veidā nekādi neizpaužas, bet bez kā sabiedrības attīstības procesi un tās pastāvēšana ir neiedomājama.

Problemātiska var būt abu definēšanas principu sajaukšana, jo tā var novest ne tikai pie neskaidrības, bet arī pie nepareizu pieņēmumu un/vai prognožu veidošanās. Plašākajā izpratnē kultūra tiek interpretēta kā attīstības horizontālais mērķis, šaurākajā izpratnē – kā ekonomikas sastāvdaļa. Tādējādi, lai abi definēšanas principi netiktu jaukti, ir ieteicams valsts attīstības plānošanas un stratēģiskajos politikas plānošanas dokumentos nošķirt kultūras abas interpretācijas.

3.1.4 Kultūras praktiskā definīcija Eiropas oficiālajā līmenī

Ar praktisko definīciju šeit jāsaprot tā definīcija, kas izriet no Eiropas Savienības un citu Eiropas organizāciju aktivitātēm saistībā ar kultūru.

⁹ http://www.unesco.org/culture_and_development/ocd/intro.html . Ar kultūru humānistiskajā izpratnē šeit jāsaprot aptuveni tas pats, kas šajā pētījumā aprakstīts arī kā kultūra šaurākajā nozīmē.

Izpētot vairākus pieejamos avotus¹⁰, jāsecina, ka Eiropas praksē tiek pielietota humanitārā (šaurākā) kultūras definīcija.¹¹ Tas nozīmē, ka ar kultūru tiek saprastas, galvenokārt, atsevišķas aktivitāšu sfēras, kuras, sekojot tradīcijai, tiek klasificētas kā "kultūra". Pie kultūras tiek pieskaitītas šādas aktivitātes:

- Visu veidu mākslas izpausmes (vizuālā, audio un rakstītā vārda formā vai telpiskā ziņā);
- Vēstures pieminekļi;
- Zināšanu sistemātiskas uzkrāšanas sistēmas (kā arhīvi un bibliotēkas).¹²

Līdz ar to kultūra tiek reducēta no visaptveroša cilvēku darbības pamata līdz noteiktām salīdzinoši skaidri norobežotām aktivitāšu formām. Šādi interpretēta kultūra atgriežas pie vienskaitļa formas, loģiski izslēdzot iespēju, ka varētu pastāvēt vairākas vienlīdzīgas kultūras. Šajā izpratnē kultūra dažādās Eiropas zemēs varētu būt atšķirīga tikai kvantitātes un konkrēto formu ziņā. Tā, piemēram, literatūra būtu pēc būtības vienāda visā Eiropā, atšķiroties tikai tās daudzumam, rakstu valodai, formai un tematikai.

Kultūras politikas līmenī kā argumentācija tomēr tiek pielietoti arī elementi no plašākās kultūras definīcijas. Tā, piemēram, Eiropas Komisijas programmas *Culture 2000* vēstures aprakstā¹³ minēts, ka tā izaugusi, pamatojoties uz Māstrihtas līguma 128. pantu. Šajā pantā nojausamā kultūras definīcija ir neapšaubāmi humanitāra. Otrs programmas pamats ir Amsterdamas Līgums, kur, kura 151. pantā iekļauts nedaudz mainīts Māstrihtas līguma 128. panta 4. punkts, uzsverot, ka "Savienība savā darbībā īpaši ņems vērā kultūras aspektus, izpildot citus šī [Amsterdamas] Līguma noteikumus, it sevišķi, lai cienītu un veicinātu Savienības kultūru daudzveidību". Kā redzams, šeit noticis tieši tas jēdzienu sajaukums, par kuru runāts 3.1.2. punktā minētajā M. Sālinsa citātā.

3.1.5 Kultūras praktiskā definīcija Latvijā

Latvijā galvenokārt tiek pielietota šaurākā kultūras interpretācija, bet politikas dokumentu līmenī tiek iekļauti elementi no otra definēšanas principa.

"Valsts kultūrpolitikas pamatnostādņēs 2006.-2015.gadam" gan ir minēta UNESCO "Universal Declaration on Cultural Diversity"¹⁴ kultūras definīcija, tomēr turpmākā pamatnostādņu tekstā

¹⁰Eiropas Savienības dibināšanas līgums; Eiropas kultūras portāls (<http://europa.eu.int/comm/culture/index.htm>); Programmas Kultūra 2000 mājaslapa (http://europa.eu.int/comm/culture/eac/index_en.html); Everitt, Anthony 1999 *The Governance of Culture: approaches to integrated cultural planning and policies*. Cultural Policies Research and Development Unit, Policy Note No. 5, Council of Europe Publishing

¹¹Skat. arī Everitt, Anthony 1999 *The Governance of Culture: approaches to integrated cultural planning and policies*. Cultural Policies Research and Development Unit, Policy Note No. 5, Council of Europe Publishing, lpp 12, p. 1.13.

¹²Tā, piemēram, Eurostat LEG grupas darba ziņojumā 'Cultural Statistics in the EU' (2000) nāk pie secinājuma, ka vienotas statistiskas metodoloģijas vajadzībām kultūra tiek definēta kā nozare, kurā iekļautas šādas jomas: kultūras mantojums, arhīvi, bibliotēkas, grāmatas un prese, plastiskās mākslas, arhitektūra, skatuves mākslas, kā arī audio un audiovizuālā/multimēdiu joma. (14.lpp), norādot arī, ka vienots viedoklis par to, kas ir "kultūra" attiecas tikai uz bibliotēkām, muzejiem, vizuālajām mākslām un teātri (7.lpp)

¹³http://europa.eu.int/comm/culture/eac/culture2000/historique/historic_en.html

¹⁴ *Valsts kultūrpolitikas vadlīnijās 2006.-2010.gadam* minēta sekojošā kultūras definīcija: "KULTŪRA šā jēdziena visplašākajā nozīmē ir visu to īpašo garīgo, materiālo, intelektuālo un emocionālo īpašību

vairāk nojaušams šaurākās definīcijas lietojums. Tas secināms, piemēram, no tā, ka kultūra tiek aplūkota kā līdzeklis citu mērķu sasniegšanai, kuri savukārt UNESCO definīcijā paši tiktu definēti kā kultūras sastāvdaļa.

Izpētot Latvijas kultūrpolitikas dokumentus, jāsecina, ka pastāv zināma tendence ar kultūru vairāk saistīt tās nozares, kuru pašfinansēšanās ir problemātiska. Tāpēc tādām nozarēm kā dizains, arhitektūra un profesionālā fotogrāfija vai popmūzika vēl nesenā pagātnē tika pievērsts mazāk uzmanības, vai arī tās vispār bija izslēgtas no kultūras definīcijas¹⁵. Tomēr jāatzīst, ka patlaban vēl izstrādes procesā esošajās Valsts kultūrpolitikas vadlīnijās 2006.-2015. gadam vairāk tiek pieminēta gan dizaina, gan arhitektūras nozīmīgā loma kopējās kultūrvides veidošanā.

Latvijas Kultūras ministrijas darbības jomas (līdzīgi kā citur Eiropā) ietver jau minētās sfēras¹⁶:

- Kultūras mantojums (ar to saprotot galvenokārt dažādus arhitektūras vai vēstures pieminekļus, bet arī iekļaujot nemateriālo kultūras mantojumu, kā folkloru un tradīcijas);
- Muzeji;
- Arhīvi;
- Bibliotēkas;
- Vizuālā māksla;
- Tradicionālā kultūra un amatiermāksla;
- Teātris;
- Mūzika un dejas;
- Literatūra;
- Filmu nozare;
- Kultūras izglītība.

Bieži vien kultūras kontekstā tiek minēts arī tūrisms. Politikas dokumentos tūrisma attīstība tiek traktēta kā viennozīmīgi pozitīva. Tūrisms tiek skaidrots kā kultūru patērējoša nozare, t.i., tūristi apmeklē vietas, kurās tie var aplūkot, iepazīties vai citādi patērēt kultūras nozaru produktus (izstādes, teātra uzvedumus, kultūras pieminekļus utt.). Jāatzīmē, ka politikas dokumentos netiek aplūkotas tūrisma, jo īpaši masu tūrisma, iespējamā negatīvā ietekme uz vidi, sabiedrību un kultūru.

3.1.6 Kultūras nozares klasifikācija

Definējot kultūru šaurākajā nozīmē, tomēr pastāv vairāki veidi, kā sīkāk klasificēt ar kultūru saistītās darbības. Tomēr katram no šiem klasificēšanas viediem piemīt savi trūkumi. Tie daļēji pārklājas, bet daļēji ietver atšķirīgas nodarbes.

kopums, kas piemīt kādai sabiedrībai vai sociālai grupai un līdzās mākslai un literatūrai ietver sevī arī dzīves veidu, kopā pastāvēšanas veidus, vērtību sistēmas, tradīcijas un uzskatus." Minētā definīcija pamatā ir UNESCO definīcijas versija.

¹⁵ Tā, piemēram, *Kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2010. gadam* popkultūras izplatīšanos ierindo kultūras attīstības draudu sarakstā (17.lpp), bet 'pārnacionālā popkultūra' tiek pretnostatīta 'saturīgai brīvā laika pavadīšanai' (54.lpp)

¹⁶ Balstoties uz *Valsts kultūrpolitikas vadlīnijām 2006.-2010.gadam; Nacionālo programmu Kultūra 2000-2010; Kultūras ministrijas nolikumu* un KM interneta mājaslapu www.km.gov.lv

A Radošās nozares. Radošās nozares tiek definētas kā darbības, kuras balstās indivīda radošā darbībā, prasmēs un talantos un kam piemīt potenciāls palielināt labklājību un veidot jaunas darba vietas, radot un lietojot intelektuālo īpašumu. Pie radošajām nozarēm pieder tādas nozares kā tūrisms, arhitektūra, reklāma, mākslas un kultūras industrijas, dizains (tai skaitā, mode, grafiskais dizains un lietišķā māksla), filmas, spēles, interaktīvu datorprogrammu izstrāde, mūzika, jaunie mēdiji, radio un televīzija u.c.).

Tomēr tradicionāli pie kultūras tiek pieskaitītas arī nozares, kuras netiek uzskatītas par radošajām nozarēm. Tā, piemēram, bibliotēku, lasītavu un arhīvu darbība, lai gan varētu arī būt radoša, pamatā tomēr neiekļaujas šādā aprakstā. Arī izglītība un ar to saistītās darbības šādai klasifikācijai pakļaujas tikai daļēji.

B Autortiesību nozare/industrija. Šajā grupā ietilpst vairums radošās nozares darbību, jo tās rada produktus, kuri ir aizsargāti ar autortiesībām. Tomēr šeit iekļaujas arī, piemēram, datorprogrammu radīšana, kas ir aizsargāta ar autortiesībām, bet parasti netiek traktēta kā piederošas pie radošajām nozarēm.

C NACE (Eiropas Savienības ekonomiskās darbības klasifikators)¹⁷ uzskaita Eiropas Savienības līmenī izmantoto ekonomisko darbību veidus. NACE grupē kopā tādas nozares kā atpūta, kultūru un sportu (NACE 1.1-92), un uzskaita šādas apakšnozares:

- Ar kino un video saistītās darbības (Kinofilmu un videofilmu uzņemšana (NACE 1.1-92.11); Kinofilmu un videofilmu izplatīšana (NACE 1.1-92.12); Kinofilmu demonstrēšana (NACE 1.1-92.13)
- Radio un televīzijas darbība (NACE 1.1-92.20);
- Pārējā izklaides darbība (Mākslinieciskā un literārā darbība (NACE 1.1-92.31); Kultūras iestāžu darbība (NACE 1.1-92.32); Atrakciju un atpūtas parku darbība (NACE 1.1-92.33); Pārējā citur neklasificēta izklaides industrija (NACE 1.1-92.34), kā, piemēram, deju skolas, cirka iestudējumi, leļļu izrādes un rodeo šovi
- Ziņu aģentūru darbība (NACE 1.1-92.40)
- Bibliotēku, arhīvu, muzeju un citu kultūras iestāžu darbība (NACE 1.1-92.5), kurā ietilpst arī muzeju un vēsturisku objektu darbība (NACE 1.-92.52); Botānisko dārzu, zooloģisko dārzu un rezervātu darbība (NACE 1.1-92.53);
- Sports (NACE 1.1-92.6), kurā ietilpst sporta objektu darbība (NACE 1.1-92.61) un pārējā sporta darbība (NACE 1.1-92.62)
- Pārējā darbība atpūtas jomā (NACE 1.1-92.7), kurā ietilpst Azartspēles un derības (NACE 1.1-92.71) un citur neklasificēta darbība atpūtas jomā (NACE 1.1-92.72), kā, piemēram, ar rekreāciju saistīta darbība: atpūtas parku un pludmaļu darbība, ieskaitot inventāra un telpu iznomāšanu, piem., dušas telpas, drēbju skapīši, krēsli ..., ar rekreatīvo zveju saistīta darbība, trenāžieru darbība, suņu, kaķu un citu dzīvnieku dresēšana, darbība, kas saistīta ar aktieru atlasīšanu kino uzņemšanai, televīzijas vai teātra iestudējumu vajadzībām.

Šī NACE klasifikatora sadaļa iekļauj gan lielāko daļu radošās nozares, gan arī nozares, kuras neietilpst radošajās nozarēs (piemēram, sports un azartspēles). Tas ietver sevī arī lielāko daļu ar autortiesībām aizsargātu produktu radīšanu. Bet daļa no šajā nozarē ietilpstošajām darbībām

¹⁷ <http://www.lursoft.lv/catalogue.html>

pamatā nerada autortiesībām pakļautos produktus, piemēram, parku un pludmaļu darbība vai dzīvnieku dresēšana.

Šajā NACE klasifikatora sadaļā nav iekļautas arī ar izglītību (tai skaitā kultūrizglītību) saistītas darbības, kuras ir gan Kultūras Ministrijas pakļautībā, gan tradicionāli ietilpst kultūras sfērā. NACE klasifikators to iekļauj citā sadaļā (NACE 1.1–80).

NACE klasifikatora problēmas kultūras nozares definēšanā atzīmē arī Eurostat LEG darba grupa, kuras uzdevums ir izstrādāt principus, pēc kādiem ievākt statistikas datus kultūras jomā¹⁸. Par savu uzdevumu uzstādot precīzāku kultūras nozares aprakstu statistiskām vajadzībām, LEG grupa piedāvā no NACE daļēji atšķirīgu kultūras nozaru uzskaitījumu. No kultūras nozares tiek izslēgtas tādas jomas, kā reklāma, valoda (atstājot to nacionālā līmeņa kompetencē), azartspēles un sports. Toties tiek iekļautas tādas nozares kā arhitektūra un tirdzniecība ar kultūrprecēm¹⁹

Nemot vērā šādu ļoti plašu ar kultūru saistīto darbību klāstu, atsevišķos gadījumos var sastapties ar tendenci izvairīties no kultūras definēšanas vispār. Tā, piemēram, Eiropas Komisijas atskaitē par struktūrfondu izmantošanu kultūras jomā atzīst, ka apzinoties kultūras jēdziena netveramo dabu un atšķirīgos veidus, kādos dažādas domāšanas skolas vai sabiedrības definē kultūru, komisija "šajā pētījumā ir izvēlējusies nedefinēt kultūru, tādā veidā dodot dalībvalstīm rīcības brīvību"²⁰

3.1.7 Kultūras nozares definīcija, kas izmantota šajā pētījumā

Pieskaņojoties darba uzdevumā minētajām prasībām, šajā pētījumā kultūra tiek definēta, pieturoties vairāk pie augstākminētās šaurākās izpratnes. Šāda pieeja arī ir tuvāka Kultūras ministrijas, citu valsts iestāžu un arī Eiropas dokumentu izpratnei.

Lai izvairītos no nepieciešamības veidot īpašu vispārīgu un abstraktu kultūras definīciju, zemāk redzamajā tabulā ir uzskaitītas jomas, kuras šajā pētījumā tika uzskatītas kā piederošas kultūrai. Tabulā uzskaitītās jomas arī veido kultūras nozari un tāpēc **ši tabula uzskatāma par pētījumā izmantoto kultūras definīciju.**

1.tabula. Kultūras definīcija (nozares jomas)

Kultūras nozares jomas	Paskaidrojums
1. Izglītība	Visu līmeņu izglītība, ieskaitot augstāko izglītību, akadēmiskā personāla tālākizglītību, mūža izglītība, arodizglītība, kultūrizglītība. ²¹
2. Kultūras izpēte	Izpētes un zinātniskais darbs saistībā ar zemākminētajām sfērām

¹⁸Eurostat LEG grupas darba ziņojums 'Cultural Statistics in the EU' (2000)

¹⁹Tur pat, 24. lpp.

²⁰ Commission Working Document. Application of Article 151(4) of the EC Treaty: use of the Structural Funds in the field of culture during the period 1994-1999

²¹ Latvijas institucionālajā iedalījumā izglītība, izņemot kultūrizglītību, tiek atdalīta no kultūras nozarēm un veido atsevišķu izglītības nozari.

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

3. Vizuālās mākslas	Glezniecība un radniecīgās nozares, fotogrāfija, tēlniecība, dizains
4. Audiovizuālās mākslas	Televīzija, videomāksla
5. Rakstniecība	
6. Grāmatu izdošana	
7. Teātri	
8. Citas skatuves mākslas	
9. Mūzikas izpildītāji	Tai skaitā orķestri, kori, modernās mūzikas izpildītāji, šlāgermūzikas izpildītāji, folkloras kopas utt.
10. Deju māksla	Ieskaitot dažādu dejas skolu pārstāvjus – no klasiskā baleta līdz mūsdienīgiem deju stiliem.
11. Tautas mākslas veidi	Pašdarbnieku kori, deju kolektīvi, folkloras kopas, amatiermākslas pašdarbnieku pulciņi utt.
12. Koncertu organizēšana	
13. Filmu māksla	
14. Darbība saistībā ar materiālajiem kultūrvēstures pieminekļiem	Kultūrvēsturisko pieminekļu izpēte, saglabāšana, remonts un atjaunošana, kultūras pieminekļu saglabāšanā un atjaunošanā iesaistīta amatniecība
15. Darbība saistībā ar nemateriālajiem kultūrvēstures pieminekļiem	Tradīciju, rituālu, folkloras saglabāšana, apstrāde un uzturēšana.
16. Tūrisms	Jebkuras darbības, kas var veicināt tūrismu (tai skaitā viesnīcu attīstība, infrastruktūras attīstība – norādes, brošūras, informācijas centru izveide, jaunu tūrisma objektu veidošana, piemēram, makšķerēšanas vietu iekārtošana.
17. Muzeji	
18. Arhīvi	
19. Bibliotēkas	
20. Informācijas tehnoloģiju attīstība	Ciktāl tas attiecas uz citu kultūras nozaru produktu izplatīšanu, un informācijas pieejamības nodrošināšanu pēc iespējas plašākām sabiedrības grupām.
21. Arhitektūra	
22. Valodniecība	

23. Prese

24. Autortiesību aizsardzība

3.2 Kultūra kā tautsaimniecības nozare un tās loma Latvijas ekonomikā

Kultūrai tiek piemērots t.s. izņēmuma princips, pamatojot to, ka kultūra nav tikai ekonomisks jautājums. Latvijā kultūras kā tautsaimniecības nozares īpatsvars ir vērtējams aptuveni 6-7% procentu robežās no iekšzemes kopprodukta un nozarei raksturīgākās problēmas ir saistītas ar kultūras mantojuma saglabāšanu, kultūras un citu tautsaimniecības nozaru mijiedarbību, kā arī kultūras produktu piedāvājuma struktūras sadrumstalotību.

3.2.1 Kultūra kā tautsaimniecības nozare un kultūras izņēmuma princips

Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas definē vairākus pamatprincipus, kas raksturīgi valsts rīcībpolitikas veidošanai, kā arī – šaurākā ziņā – kultūrpolitikas veidošanas pamatprincipus. Viens no valsts rīcībpolitikas pamatprincipiem ir ilgtspējas princips. Ilgtspēja, savukārt, tiek definēta kā "attīstība, kas nodrošina šodienas vajadzību apmierināšanu, neradot draudus nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanai"²². Savukārt kultūrpolitikai specifisko principu starpā ir arī tā dēvētais kultūras izņēmuma princips, kas tiek definēts kā "valsts līdzdalība kultūrpolitikas nozares konkurētspējas celšanā - valsts intervence sadales un produkcijas (ražošanas) efektivitātes veicināšanai, kā arī kolektīvās labklājības sekmēšanai, novēršot tirgus mehānismu nepilnības kultūras jomā"²³.

Lai gan princips, ka valsts patur tiesības iejaukties tirgus mehānismos, ja tie nestrādā, nav nekas neparasts, šāda principa specifiska attiecināšana *a priori* uz kādu nozari kopumā, nostāda to īpašā stāvoklī attiecībā uz citām tautsaimniecības nozarēm. Šāda principa uzturēšana sakrīt ar kultūras nozares definēšanu kā peļņu tiešā veidā nenesošu nozari. Tas tomēr neizslēdz ilgtspējas principu kopumā. Ilgtspēja ir iespējama, ja kultūras nozare tiek skatīta, neatraujot to no kopējās valsts ekonomikas un attiecinot uz to tādus principus, kas ir attiecināmi uz tādām infrastruktūras nozarēm kā, piemēram, ceļi un skolas. Lai gan kā ceļus, tā skolas ir iespējams padarīt komerciāli patstāvīgus atsevišķu projektu līmenī, tomēr kopumā valsts turpina subsidēt vai pārvaldīt šīs nozares. Valstij atsakoties no šīs politikas, būtu apdraudēta arī citu nozaru un kopējās valsts ekonomiskās struktūras ilgtspēja.

"Kultūras izņēmuma" princips kultūrpolitikas debatēs parādījās 20.gadsimta 90-tajos gados starptautisku sarunu laikā, kas 1995.gadā noslēdzās ar Pasaules Tirdzniecības organizācijas izveidošanu. Tā dēvētajā Urugvajes sarunu raundā vairākas valstis, tai skaitā - Eiropas Savienības valstis – aizstāvēja uzskatu, ka noteiktām kultūras produktiem nav piemērojami tie paši brīvās tirdzniecības principi, kas citiem produktiem, jo "kultūras produkti un pakalpojumi komunicē idejas, vērtības un dzīvesveidus, kas atspoguļo valsts dažādās identitātes un tās iedzīvotāju radošo dažādību."²⁴ 1999.gadā UNESCO ekspertu grupa, balstoties uz iepriekšējā gada starptautisko debašu rezultātiem nāca pie vienot atzinuma, ka par spīti faktam, ka kultūras produkti var būt arī

²²Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2015. gadam, 23. lpp

²³Tur pat.

²⁴http://www.unesco.org/culture/industries/trade/html_eng/question16.shtml#16.

preces, "kultūra nav vienkārši ekonomikas jautājums vai ekonomisks jēdziens"²⁵, šādā veidā vēlreiz pamatojot kultūras izņēmuma principu.

Kultūras izņēmuma princips parasti tiek attiecināts galvenokārt uz tādām nozarēm kā audiovizuālā māksla (kino, televīzija, video, radio), arhīvi, bibliotēkas un muzeji. Tomēr arī uz citām nozarēm, kas ieņem nozīmīgu vietu valsts kultūras dzīvē, ir iespējams attiecināt šo principu. Latvijas kultūras politikas vadlīnijas²⁶ gan atzīst, ka "Latvijā nav izstrādāta skaidra valsts pozitīvās intervences stratēģija radošās daudzveidības uzturēšanai un veicināšanai."

Kultūras izņēmuma principa pielietošana norāda uz to, ka valstis uzskata savu kultūras dzīvi par nozīmīgu vērtību pašu par sevi. Līdz ar to kultūras nozare netiek skatīta un vērtēta pēc tiem pašiem kritērijiem, pēc kādiem tiek vērtēta cita ekonomiskā darbība.

3.2.2 Kultūras kā tautsaimniecības nozares nozīmīgums Latvijā

Kultūra kā tautsaimniecības nozare iekļauj gan tādas kultūras aktivitāšu kategorijas kā uzvedumi, vizuālā māksla un amatniecība, izdevniecība, mūzika un skaņu ieraksti, filmas, video un audiovizuālā industrija, gan kultūras industrijas. Tā sauktās kultūras industrijas iekļauj komerciālās aktivitātes saistītas ar izklaidi un masu medijiem. UNESCO definē kultūras industrijas kā "Industrijas, kuras apvieno tādu lietu, kas ir nemateriālas un kam piemīt kultūras raksturs, izveidi, ražošanu un komercializēšanu. Šīs lietas parasti ir aizsargātas ar autortiesībām un var iegūt produkta vai pakalpojuma raksturu"²⁷.

Atšķirībā no citām precēm, kultūras produkti ietekmē nacionālo identitāti un piederību. Šo produktu vērtība ir ievērojama, tomēr to ir grūti izmērīt naudas izteiksmē. Kultūras produktiem ir pozitīva ietekme uz sabiedrību kopumā. Saskaņā ar ekonomikas teoriju par pozitīvajiem blakusefektiem, kultūras aktivitātes rada apstākļus, kas paaugstina nacionālo labklājību, kā arī rada ekonomiskās priekšrocības sabiedrībai kopumā. Valsts līdzekļu piešķiršana nacionālās kultūras produktu ražošanai ir nepieciešama, jo to ietekme uz nacionālo identitāti un sociālo vienotību uzlabo valsts ekonomisko attīstību. Citiem vārdiem, veselīgam kultūras sektoram ir pozitīva sociālā un ekonomiskā rezonanse uz visu sabiedrību²⁸.

Daudzas vietēja un reģionāla līmeņa pašvaldības visā pasaulē ir apjautušas ekonomiskās attīstības iespējas mākslā un kultūrā. Tās saprot, ka kultūras pasākumi piesaista tūristus, uzlabo dzīvi vietējiem iedzīvotājiem un rada arī cita veida ekonomisku labumu. Saskaņā ar ziņojumu, ko ir sagatavojusi ASV Nacionālo Regulatoru Asociācija, kultūra attīstās kā ekonomiskās dzīves virzītājs gan pilsētās, gan lauku apvidos galvenokārt dēļ tās tiešā un netiešā pienesuma tautsaimniecībai reģionos. Autori apgalvo, ka attīstītai kultūras dzīvei ir daudzas priekšrocības. Attīstīta kultūras dzīve rada jaunas darba vietas, ienākumus un nodokļu ieņēmumus, palielina reģiona atpazīstamību, piesaista potenciālos tūristus, iedzīvotājus un investorus, kā arī sekmē radošo industriju un inovācijas attīstību²⁹. Lai gan kultūras institūciju pastāvēšana pati par sevi

²⁵ Bonija Ričardsona (Bonnie RICHARDSON), Amerikas Kino asociācijas viceprezidente; http://www.unesco.org/culture/industries/html_eng/reunion3.shtml

²⁶ Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2015. gadam, šī pētījuma veikšanas laikā ir projekta statusā.

²⁷ UNESCO, Culture, Trade, and Globalization: Questions and Answers (Paris: UNESCO, 2000), 12.

²⁸ Jeff Dayton-Johnson, What's Different about Cultural Products?: An Economic Framework (Ottawa: Canadian Heritage, 2000), 17

²⁹ National Governors' Association, The Role of the Arts in Economic Development (Washington, DC:

negarantē ekonomisko izaugsmi, tomēr nesenie novērojumi liecina, ka investīcijas kultūrā palielina ekonomisko attīstības stratēģiju veiksmes iespējas³⁰.

Galvenās problēmas, ar kurām saskaras mākslinieki un uzņēmēji kultūras jomā, ir saistītas ar finansējumu, mārketingu, produkta virzīšanu tirgū un izplatīšanu, kas kopā ar pieredzes un infrastruktūras trūkumu samazina panākumu iespējamību.³¹

Kultūras kā tautsaimniecības nozares attīstības problēmas ir sekojošas⁸:

- Potenciālie kultūras produkta patērētāji nav informēti par produkta kvalitāti, pieejamību un izmaksām. Pircēji/patērētāji, kuri citos gadījumos vēlētos iegādāties tautas daiļamatniecības izstrādājumus vai vēlētos apmeklēt koncertus, deju uzvedumus vai citus mākslas pasākumus, var nebūt informēti par šādu produktu pieejamību. Piemēram, daudzi mākslinieki dzīvo relatīvā izolācijā viens no otra, kā arī no tiem, kas varētu patērēt viņu produktus. Galvenie izplatītāju tīkla dalībnieki var nezināt kā pareizi un efektīgi reklamēt specifisku kultūras produktu, turklāt var nepiekrīst mākslinieka izvirzītajiem noteikumiem/prasībām. Patērētāji var neticēt vai arī nebūt droši par kvalitāti, atbilstošu cenu un produkta pieejamību tirgū.
- Kultūras produktu pieprasījums negarantē arī atbilstošu piedāvājumu. Kultūras produktu „ražotāji” ne vienmēr ir gatavi apmierināt potenciālu tirgus pieprasījumu. Māksliniekiem var trūkt informācijas par patērētāju vēlmēm, kas ierobežo viņu iespējas izmantot tirgus informāciju efektīgi.

Rezumējot galvenās problēmas – pieprasījums neeksistē bez piedāvājuma, un piedāvājumu nav iespējams palielināt pirms pieprasījums ir audzis, kas ir viens no iemesliem, kādēļ valstij ir jāiejaucas kultūras sektorā, lai novērstu tirgus nepilnības, nodrošinot pilnvērtīgu informāciju visiem tirgus dalībniekiem un nodrošinot tiešās investīcijas nozares izaugsmē.³²

Latvijai raksturīgās specifiskās problēmas ir sekojošas³³:

1. Kultūras mantojuma objektu īpašuma piederība ir tikai daļēji identificējama, bet tā uzskaitītā daļa ir gan valsts, gan privāta īpašuma. Atbilstoši materiālā atbildība par kultūras mantojuma uzturēšanu sadalās starp valsti un privāto īpašnieku, bet valstij tomēr paliek pienākums rūpēties par kultūras mantojuma saglabāšanu.
2. Kultūras sektors nesaņem atpakaļ līdzekļus no savu resursu izmantošanas (piemēram, kultūras mantojuma, teātru produkta), nodokļu ieņēmumiem no citam nozarēm, kuru attīstība balstīta uz kultūras produkta izmantošanu (piemēram, tūrisma, tirdzniecības, masu saziņas līdzekļiem).

NGA Center for Best Practices, June 2001), 1

³⁰ Elizabeth Storm, Strengthening Communities through Culture (Washington, DC: Center for Arts and Culture, 2001), 24–25

³¹ The Culture Sector in Atlantic Canada: Its Economic Impact and Export Potential

³² CULTURE AND COMMERCE: TRADITIONAL ARTS IN ECONOMIC DEVELOPMENT. The Urban Institute + The Fund for Folk Culture 2003

³³ R.Karnīte, Kultūras sektora tautsaimnieciskais nozīmīgums, 1998, 1999

3. Atsevišķām kultūras apakšnozarēm raksturīgi, ka produktu rada un piegādā tirgum atsevišķi mākslinieki vai mākslinieku kopas, nevis kultūras iestādes.

Tā kā Latvijā līdz šim nav veikti plaši kvantitatīvi pētījumi, pieejamie dati, kas raksturotu patieso kultūras sektora pienesumu ekonomikai, ir ļoti ierobežoti. Loģiski saistītu statistikas datu kopu trūkums par patieso kultūras sektora lielumu un ekonomisko vērtību ir nopietns šķērslis kultūras sektora darbiniekiem, uzņēmējiem, profesionālajām organizācijām un ierēdņiem, kas ir ieinteresēti noteikt kultūras aktivitāšu relatīvo īpatsvaru vietējā vai reģionālajā ekonomikā. No tā izriet sekojoša problēma: grūtības veicināt kultūras ekonomisko attīstību, nezinot tās vērtību un ekonomisko pienesumu no kapitāla ieguldījumiem – problēma pamatot un pieprasīt investīcijas kultūrā.³⁴

Kultūras kā ekonomikas nozares nozīmīgums valsts tautsaimniecībā tiek mērīts un definēts dažādi. Latvijā līdz šim šādi pētījumi, kas sniegtu kaut vai aptuvenu skaitlisku novērtējumu, nav veikti. Arī Raitas Karnītes pētījumos par kultūras sektora nozīmi tautsaimniecībā viens no secinājumiem ir, ka "esošā statistika nenodrošina informāciju par vairākiem svarīgiem kultūras kā tautsaimniecības nozares analīzei nepieciešamiem rādītājiem – nozarē radīto pievienoto vērtību, produkcijas un realizācijas apjomu, strādājošo skaitu, ārējo ekonomisko darbību, kapitālieguldījumiem, ārvalstu investīcijām"³⁵. Tomēr nelielu ieskatu var sniegt citu valstu aprēķini:

- 2002. gadā Kanādā kultūras sektors radīja aptuveni 33 miljardus dolāru lielu pievienoto vērtību jeb 2,85% no Kanādas iekšzemes kopprodukta.³⁵
- Kultūras produktu un pakalpojumu starptautiskās tirdzniecības vērtība attīstītajās valstīs laika posmā no 1980 līdz 1997 gadam ir gandrīz trīskāršojusies.³⁶
- ASV 2004. gadā kultūras industrijas nodrošināja 21% no IKP, Japānā šis rādītājs bija 18,5%¹³.
- Strauja kultūras industriju, to skaitā, preses, kino, translāciju, publicistikas, reklāmas, tūrisma, šovbiznesa, attīstība pēdējos gados ir vērojama Ķīnas ekonomikā. 2004. gadā kultūras īpatsvars IKP bija 7,5% jeb 150 miljardi dolāru, un speciālisti norāda, ka nākamajos 5 gados šis skaitlis palielināsies vairāk nekā 3 reizes³⁷.

Pievienotā vērtība autortiesību nozarēs, kurās ietilpst arī nozares, kas nav attiecināmas uz kultūru, kā programmēšana un datu bāzu uzturēšana, un izslēdz tādas kultūras nozares kā muzeju un vēsturisku objektu darbība un citas, 2000. gadā sastādīja 4% no Latvijas IKP.³⁸

2004.gadā vidēji katrs Latvijas iedzīvotājs atpūtai un kultūrai mēnesī tērēja 7,07 latus jeb 6,2% no visiem mājsaimniecības tēriņiem³⁹. Lai gan šis rādītājs iekļauj arī importētos kultūras produktus un

³⁴ The Culture Sector in Atlantic Canada: Its Economic Impact and Export Potential

³⁵ Statistics Canada, "Profile of the Culture Sector in Atlantic Canada," special order for the Atlantic Canada Opportunities Agency (March 2004), 76–77.

³⁶ UNESCO Institute for Statistics, International Flows of Selected Cultural Goods 1980–98: Summary (Paris: UNESCO, 2000), 4.

³⁷ Culture Sector Becomes New Economic Driver, (Xinhua News Agency January 8, 2006), <<http://www.china.org.cn/english/2006/Jan/154432.htm>>

³⁸ The economic contributions of copyright-based industries in Latvia 2000, Latvijas Republikas Kultūras Ministrija, 2005

ņemam vērā ārvalstu tūristu tēriņus Latvijā, tas tomēr var tikt ņemts par pamatu, lai novērtētu kultūras kā ekonomikas nozares nozīmīgu Latvijas tautsaimniecībā.

Tūrisms tiek uzskatīts par kultūras industriju un pamatā tiek iekļauts kopējos kultūras kā tautsaimniecības nozares radītajos. Tā Latvijā 2004.gada pirmajos 3 ceturkšņos ārvalstu viesi mūsu valstī iztērējuši 109,4 milj. Ls (šajā summā neietilpst ceļa izdevumi, izdevumi, kas veikti darba devēja uzdevumā, kā arī kapitālieguldījumi), aptuveni ceturtdaļa tūristu par savu mērķi minējuši atpūtu, to izdevumi sastāda aptuveni 27,5 milj. Ls jeb 0,5% no IKP tajā pašā laika periodā⁴⁰. Līdz ar to kultūras īpatsvaru tautsaimniecībā var novērtēt 6-7% robežās.

Rezumējot var teikt, ka kultūras produkts atšķiras no tradicionālajām precēm un pakalpojumiem. Tā vērtību ne vienmēr ir iespējams precīzi noteikt naudas izteiksmē, turklāt kultūras produkts atsevišķos gadījumos ir grūti identificējams un klasificējams. Pašreizējie novērtējumi par kultūras nozīmi Latvijā ir drīzāk teorētiski, tomēr to secinājumi liecina par pieaugošu kultūras nozīmi tautsaimniecībā. Taču, lai noteiktu patieso kultūras nozares ieguldījumu tautsaimniecībā ir nepieciešami atsevišķi apjomīgi pētījumi.

3.3 Kultūras nozarei pieejamais finansējums un tā sadalījums

Nodaļa analizē un salīdzina līdzekļus, kas kultūras nozarei pieejami no valsts budžeta, struktūrfondu un citiem avotiem. Salīdzinot līdzekļus, kuri piešķirti atsevišķām jomām, tiek demonstrēts, ka praktiskā līmenī prioritāras jomas ir bijušas: kultūrizglītība, teātri, bibliotēkas, vizuālās mākslas un kultūras mantojuma joma. Visvairāk līdzekļu tomēr piesaistīts tūrisma jomai. Nozares, kuras no valsts budžeta saņēmušas mazāku atbalstu, ir aktīvāk iesaistījušās citu finansējuma avotu meklēšanā. Savukārt, no valsts budžeta vairāk finansētās teātru, bibliotēku, izglītības, arhīvu un muzeju jomas arī ir aktīvi meklējušas iespējas iegūt papildu finansējumu, tādējādi norādot uz šo kultūras jomu finanšu ietilpīgumu.

Lai novērtētu struktūrfondu nozīmīgumu salīdzinājumā ar kopējo kultūras nozarei pieejamo finansējumu, pētījuma ietvaros tika aplūkota finanšu līdzekļu pieejamība kultūras nozares atbalstam no struktūrfondu, citām ES programmām un citām (ārvalstu divpusējās palīdzības) programmām. Finanšu datu analīze atspoguļo galvenās tendences kultūras nozares atbalsta politikā Latvijā, kā arī sniedz iespēju salīdzināt pieejamā ES un cita finansējuma intensitāti dažādām kultūras jomām. Šajā nodaļā netiek aplūkots pašvaldību finansējums kultūras nozarei un privātais finansējums (ziedojumi, u.c.).

Līdzšinējais publiskais finansējums kultūras nozarei pamatā ir nācis no valsts budžeta. Papildus ir piesaistīti līdzekļi kultūras nozares projektiem no citiem publiskajiem finansējuma avotiem, galvenokārt no ES līdzekļiem, t.sk. struktūrfondu. Kopējais kultūras nozarei no valsts budžeta pieejamais finansējums laika posmā no 2004.gada līdz 2006.gadam sasniedz 91,9 miljonus latu⁴¹, t.i. vidēji 45,9 miljonus latu gadā. Papildus valsts budžeta līdzekļiem kultūras nozarei no citiem publiskajiem finansējuma avotiem ir pieejami līdzekļi 31,2% apmērā no valsts budžeta

³⁹ Mājsaimniecības patēriņa izdevumi 2004.gadā, Mājsaimniecību budžetu statistikas daļa, CSB

⁴⁰ Ceļotāju apsekojuma rezultāti 2004.gada 1., 2., 3. Ceturksnī, Transporta un tūrisma statistikas daļa, CSB

⁴¹ Likums "Par valsts budžetu 2006.gadam".

finansējuma minētajā laika posmā. Jāpiebilst, ka aprēķinā nav ņemts vērā apstāklis, ka Kultūras ministrijas budžets ir paredzēts nozares politikas plānošanai un pārvaldei (administrēšanai) un investīciju programmām (tātad nozarei pieejamais finansējums) un ka arī citas ministrijas veic asignējumus (tiešos un netiešos) kultūras nozarei.

2.tabula. Kultūras nozarei pieejamais finansējums, Ls (2004.–2006.)⁴²

Valsts finansējums, milj. Ls*	Struktūrfondi**		Citi ES līdzekļi		Citi līdzekļi	
	Milj. Ls	% pret valsts finansējumu	Milj. Ls	% pret valsts finansējumu	Milj. Ls	% pret valsts finansējumu
KOPĀ: 91,9	15,5	16,9 %	12,6	13,7 %	0,6	0,6 %

* Kultūras ministrijas budžets

** T.sk. ERAF un ESF aktivitāšu ietvaros apstiprināto projektu kopsumma un izsludināto projektu konkursu kopsumma. Skaitlis var mainīties atkarībā no konkursu rezultātiem.

Latvijai kopumā no 2004.gada līdz 2006.gadam ir pieejams struktūrfondu līdzfinansējums 601,7 miljonu latu apmērā⁴³, kas veido 2,4% no iekšzemes kopprodukta attiecīgajā laika posmā⁴⁴. 2.tabulā apkopotie kultūras nozarei pieejamā finansējuma aprēķini rāda, ka kultūras nozarei pieejamais struktūrfondu atbalsts ir gandrīz 17% no valsts budžeta finansējuma kultūras nozarei 2004.–2006.gadā. Savukārt, kopumā kultūras nozarei no ES struktūrfondu, dažādām ES iniciatīvām un programmām un ārvalstu divpusējās sadarbības programmām 2004.–2006.gadā ir iespēja papildus piesaistīt gandrīz trešdaļu no valsts budžeta kopsummas šajā periodā. Līdz ar to var apgalvot, ka kultūras nozarei pieejamais papildu finansējums ir būtisks nozares attīstībai, tāpēc kultūras nozarei jāpievērš liela uzmanība šo līdzekļu apgūšanai un efektīvai izmantošanai.

3.3.1 Valsts finansējums

Kultūras nozarei piešķirto valsts līdzekļu apjoms norāda, ka finansiāli visvairāk atbalstītās jomas ir kultūrizglītība, teātri, bibliotēkas, Nacionālā opera, muzeji un arhīvi. Šīs nozares tāpēc uzskatāmas par tām, kuras tikušas uzskatītas par prioritārām valsts budžeta aspektā.

Finansējums kultūrai no valsts budžeta ir dinamiski audzis kopš 1997.gada (skat. 4.tabulu), taču palicis stabils attiecībā pret IKP. 2004.gadā kultūras budžets veidoja 1,9% no valsts kopbudžeta un 0,6% no IKP⁴⁵. Kaut arī pieaugums absolūtos skaitļos ir ievērojams, jāatzīmē, ka proporcionāli ir samazinājusies reālā pirktspēja, līdz ar to valsts budžeta pieaugums ir atspoguļojis kopējās makroekonomikas attīstības tendences, bet nav būtiski uzlabojis kultūras nozares stāvokli.

⁴² Kultūras nozarei pieejamā finansējuma aprēķinus veikuši pētījuma autori, pamatojoties uz Centrālā statistikas biroja informāciju, kā arī Finanšu ministrijas, Kultūras ministrijas, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas, kā arī plānošanas reģionu attīstības aģentūru sniegto informāciju par dažādās programmās atbalstītajiem kultūras nozares projektiem, kuru ieviešana notikusi 2004. – 2006.gadā.

⁴³ Vienotais programmdokuments Mērķa 1 programmai Latvijā 2004.-2006.gadam, Eiropas Komisijā apstiprināts 2004.gada 17.jūnijā; www.esfondi.lv.

⁴⁴ Likums "Par valsts budžetu 2006.gadam", Makroekonomiskās stratēģijas apraksts.

⁴⁵ Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006. - 2015.gadam ilgtermiņa politikas pamatnostādnes

3.tabula. Kultūras ministrijas budžets attiecībā pret IKP(%)⁴⁶

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
IKP, faktiskās cenas, milj. Ls	2580,1	3076,1	3562,9	3902,9	4224,2	4685,7	5168,3	5689,4	6317,8	7333,0
Kultūras ministrijas budžets, milj. Ls	16,5	18,6	16,4	18,6	21,9	23,4	28,7	35,0	38,9	43,5
%, Valsts kultūras budžets attiecībā pret IKP	0,64	0,61	0,46	0,48	0,52	0,50	0,55	0,62	0,62	0,59

Avots: Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006. - 2015.gadam ilgtermiņa politikas pamatnostādnes

Finansējums kultūrai no valsts budžeta tiek piešķirts šādām valsts budžeta programmām, kuras dalās sīkāk apakšprogrammās atbilstoši kultūras jomām un kultūras nozares institūcijām⁴⁷:

- Kultūra;
- Izglītība;
- Filmu nozare;
- Kultūras lietu pārvalde un vadība;
- Valsts kultūrkapitāla fonds;
- Valsts arhīvu sistēma;
- Latvijas atašeja Eiropas Savienībā (Briselē) darbības nodrošināšana;
- Sadarbības projekti (autortiesību un blakustiesību aizsardzība);
- Izdienas pensijas profesionālajiem skatuves māksliniekiem;
- Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) kultūras projektu līdzfinansēšana un priekšfinansēšanas nodrošināšana.

Valsts budžeta programmu un apakšprogrammu dalījums lielā mērā atbilst Nacionālajā programmā Kultūra 2000 noteiktajām apakšprogrammām (kultūras mantojums, muzeji, bibliotēkas, vizuālā māksla, tradicionālā kultūra un aktiermāksla, teātris, mūzika un deja, literatūra, filmu nozare, kultūrizglītība). Līdz ar to ir iespējams novērtēt attiecīgo kultūras jomu nozīmīgumu no piešķirtā valsts budžeta finansējuma viedokļa, kas norādīts sekojošā tabulā.

4.tabula Valsts budžeta piešķirums kultūras jomām 2004.–2005.gadā⁴⁸

⁴⁶ Dati par 2005.gadu nebija pieejami.

⁴⁷ Atbilstoši Likumam "Par valsts budžetu 2004. gadam" un Likumam "Par valsts budžetu 2005.gadam".

⁴⁸ Kopsavilkums sagatavots balstoties uz dalījums apakšprogrammās atbilstoši Likumam "Par valsts budžetu 2004.gadam" un Likumam "Par valsts budžetu 2005.gadam" un pētījuma ietvaros veikto kultūras

Nozīmī gums	Kultūras joma/izdevumu kategorija	Piešķirtais finansējums, milj. Ls	Īpatsvars %, attiecībā pret kopējo piešķirto finansējumu
1	Administrācija	17,6	20,2%
2	Izglītība	16,7	19,1%
3	Projekti, t.sk. VKKF finansētie	12,2	14,0%
4	Teātris	7,7	8,9%
5	Bibliotēkas	7,1	8,2%
6	Citas skatuves mākslas (opera)	6,6	7,6%
7	Muzeji	6,6	7,5%
8	Arhīvi	5,2	6,0%
9	Koncertu un kultūras pasākumu organizēšana	2,8	3,2%
10	Filmu māksla	1,8	2,0%
11	Kultūras mantojuma aizsardzība	1,7	1,9%
12	IT tehnoloģijas	0,4	0,5%
13	Tautas māksla	0,3	0,3%
14	Dažādas dotācijas	0,2	0,3%
15	Autortiesību aizsardzība	0,2	0,2%
16	Literatūra	0,1	0,1%
17	Vizuālās mākslas	0,04	0,01%

Salīdzinot kultūras jomu īpatsvaru tām piešķirtā valsts budžeta finansējuma griezumā, redzams, ka lielākā daļa kultūras nozares budžeta tiek izmantots izglītībai, dažādu projektu atbalstam, teātru, bibliotēku, operas, muzeju un arhīvu atbalstam. Taču, piemēram, tāda līdzekļu ietilpīga kultūras joma kā kultūras mantojuma aizsardzība saņem gandrīz četras reizes mazāk finansējuma kā, piemēram, citas skatuves mākslas (opera). Pilns valsts budžeta piešķiruma uzskaitījums kultūras jomām 2004.–2005.gadā atrodams 11.pielikumā.

Pozitīvu ietekmi uz kultūras nozarei pieejamo finansējumu ir radījusi Kultūrkapitāla fonda (VKKF) izveide, kas, sākot ar 1998.gadu, paver iespēju konkursa kārtībā gūt atbalstu radošām idejām un projektiem.

5.tabula. Valsts Kultūrkapitāla fonda 2004.-2005.gada kultūras projektu konkursos iesniegtie un atbalstītie projekti⁴⁹

jomu klasifikāciju. Tabulas mērķis ir parādīt pētījuma sagatavošanas brīdī esošo tendenci, nevis absolūtos skaitļus.

⁴⁹ VKKF gada pārskats 2004. www.kkf.lv

Kultūras jomas	Iesniegto projektu skaits	Iesniegto	Atbalstīto projektu skaits	Atbalstīto projektu finansējums milj. Ls	Īpatsvars % pret piesaistīto finansējumu	Īpatsvars % pret projektu skaitu
		projektu pieprasītais finansējums milj. Ls				
Literatūra	945	1,6	455	0,4	9,8%	10,2%
Mūzikas un dejas māksla	1156	2,6	531	0,6	12,9%	11,9%
Teātra māksla	618	1,7	400	0,5	10,1%	8,9%
Filmu māksla	595	2,9	275	0,5	11,1%	6,2%
Vizuālā māksla	1131	2,7	600	0,6	13,3%	13,4%
Kultūras mantojums	1292	2,9	706	0,6	13,0%	15,8%
Tradiccionālā kultūra	912	1,3	440	0,3	7,6%	9,8%
Starpnozare	1892	4,3	1062	1,0	22,2%	23,8%
KOPĀ:	8541	20	4469	4,5		

Avots: VKKF gada pārskats 2004

VKKF Mērķprogrammu un kultūras programmu realizācijai 2005.gadā piešķirts finansējums 2 747 111 Ls apmērā, savukārt, 2006.gadā piešķirts finansējums 3 661 336 Ls apmērā⁵⁰.

Salīdzinot Valsts Kultūrkapitāla fonda finansējuma apguves intensitāti dažādu kultūras jomu griezumā, jāatzīmē, ka vislielākā aktivitāte projektu skaita ziņā bez starpnozāres izrādīta kultūras mantojuma jomā, kā arī vizuālās mākslas, mūzikas un dejas un literatūras jomās. Savukārt, finansējuma apjoma ziņā visvairāk Valsts Kultūrkapitāla fonda līdzekļu piesaistīts vizuālajai mākslai, kultūras mantojumam un mūzikas un dejas mākslai. Šāda šo jomu aktivitāte izskaidrojama ar salīdzinoši mazāk pieejamo valsts budžeta finansējumu (skat. 5.tabulu).

Kvalitatīvās izpētes gaitā pētījuma ietvaros VKKF visbiežāk tika minēts kā alternatīvs un salīdzinoši vieglāk apgūstams finansējuma avots par struktūrfondi. Kā VKKF priekšrocības salīdzinājumā ar struktūrfondi jāmin finansējuma pieejamības regularitāte (VKKF projektu konkursi tiek organizēti četras reizes gadā), vienkāršākas finansējuma apguves un atskaitīšanās procedūras, finansējuma pieejamība ļoti daudzām kultūras jomām. Savukārt, kā mīnusi jāmin salīdzinoši nelielais projektu apjoms (VKKF ir orientēts uz mikroprojektiem ar vidējo projektu apjomu viens tūkstošus latu) un ierobežotā iespēja saņemt atbalstu investīciju projektiem. Savukārt, līdz šim Eiropas Sociālā fonda ietvaros atbalstīto kultūras nozares projektu vidējais apjoms sasniedzis 35,4 tūkstošus latu, bet Eiropas Reģionālā fonda ietvaros 1,07 miljonus latu.

3.3.2 Struktūrfondu finansējums

Struktūrfondu līdzšinējās apgušanas dinamika parāda, ka visvairāk līdzekļu piesaistīts bibliotēku nozarē, bet vislielākā projektu iesniegšanas aktivitāte novērojama tūrisma jomā. Turpmākā aktivitāte šajā programmēšanas periodā būs saistīta ar investīcijām kultūrvēsturiskos objektos, kurus var izmantot tūrisma vajadzībām. Tādējādi struktūrfondu līdzekļi tiek piesaistīti tām jomām, kuras valsts budžets atbalstījis maz (kultūrvēsturiskais mantojums), prioritātēm daļēji sakrītot tikai vienā – bibliotēku – jomā.

⁵⁰ www.kkf.lv

Ar 2004.gadu kultūras nozarei pieejams struktūrfondu līdzfinansējums, kas, saskaņā ar šobrīd pieejamo informāciju, kopumā veido aptuveni 15,5 miljonus latu⁵¹. Kultūras nozares dažādu jomu projektiem iespējams piesaistīt struktūrfondu līdzfinansējumu no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF), Eiropas Sociālā fonda (ESF), Eiropas Lauksaimniecības vadības un garantiju fonda (ELVGF) un Eiropas Zivsaimniecības finanšu instrumenta (ZVFI) (skat. 3. pielikumu).

Līdz pētījuma izstrādes brīdim struktūrfondu līdzfinansējums piesaistīts kopumā 31 kultūras nozares projektam par kopumā 4,2 miljoniem latu.

6.tabula. Apstiprināto kultūras nozares projektu skaits (uz 17.02.2006.)⁵²

VPD aktivitāte	Apstiprināto kultūras nozares projektu skaits	Kopējais apstiprināto projektu skaits	Apstiprināto kultūras nozares projektu īpatsvars %
1.3.1. „Sabiedriskās informācijas un elektroniskās pārvaldes sistēmu attīstība”	3	19	15,8%
3.2.1. "Izglītības programmu uzlabošana sākotnējā profesionālajā izglītībā ekonomikai svarīgās nozarēs"	9	51	17,7%
3.2.4.2. "Tālākizglītības iespēju paplašināšana ekonomikai svarīgās nozarēs"	7	36	19,4%
3.2.6.3. "Atbalsts mācību prakses īstenošanai profesionālās izglītības un augstākās izglītības studentiem"	9	89	10,1%
3.2.7.2. "Profesionālās orientācijas un konsultēšanas pasākumi izglītības iestādēs"	3	72	4,2%
Kopā:	31	300	10,3%

Vislielākais skaits projektu apstiprināti ESF finansētajās aktivitātēs, kas izskaidrojams ar to, ka ERAF finansētajās, kultūras nozarei pieejamajās aktivitātēs šobrīd joprojām norit projektu pieteikumu vērtēšana, savukārt, ELVGF līdzfinansēto attiecīgo programmu ieviešana daļēji ir pārtraukta, bet daļēji vēl neuzsākta.

Salīdzinot struktūrfondu līdzfinansējuma apguves intensitāti dažādu kultūras jomu griezumā jāatzīmē, ka vislielākā aktivitāte projektu skaita ziņā izrādīta tūrisma jomā, kur apstiprināti pamatā ar tūrisma izglītību saistīti projekti. Savukārt, finansējuma apjoma ziņā visvairāk struktūrfondu finansējuma piesaistīts bibliotēkām (skat. 7.tabulu).

7.tabula. Struktūrfondu līdzfinansējuma apguves intensitāte starp kultūras jomām⁵³

⁵¹ Pieejamā finansējuma aprēķins veikts summējot ERAF un ESF ietvaros atbalstīto kultūras nozares projektu kopsummu ar kultūras nozarei pieejamo aktivitāšu finansējuma kopsummu, kurās vēl nav pieejama informācija par atbalstītajiem projektiem. Programmas ieviešanas gaitā minētais skaitlis var mainīties.

⁵² Struktūrfondu finansēto aktivitāšu ietvaros atbalstīto kultūras nozares projektu skaits noteikts balstoties uz 3.nodaļā pētījuma autoru sniegto kultūras jomu uzskaitījumu. Tabula sagatavota balstoties uz struktūrfondu vadošās iestādes sniegto informāciju.

Kultūras joma	Apstiprināto projektu skaits	Piesaistītā finansējuma kopsumma, milj.Ls	Īpatsvars, % pret piesaistīto finansējumu	Īpatsvars, % pret projektu skaitu	Īpatsvars, % pret kopējo visu programmu finansējumu	Īpatsvars, % pret kopējo visu projektu skaitu
Arhitektūra	1	0,02	0,6%	3,2%	0,1%	0,3%
Arhīvi	1	1,0	23,4%	3,2%	4,4%	0,3%
Bibliotēkas	2	1,6	37,9%	6,4%	7,2%	0,7%
Darbība saistībā ar materiālajiem kultūrvēstures pieminekļiem	2	0,04	1,1%	6,5%	0,2%	0,7%
Deju māksla	1	0,01	0,2%	3,2%	0,04%	0,3%
Grāmatu izdošana	2	0,04	1,0%	6,4%	0,2%	0,7%
Informācijas tehnoloģiju attīstība	1	0,1%	2,0%	3,2%	0,4%	0,3%
Izglītība	3	0,2	4,4%	9,7%	0,8%	1,0%
Muzeji	1	0,7	16,3%	3,2%	3,1%	0,3%
Mūzikas izpildītāji	2	0,02	0,5%	6,5%	0,1%	0,7%
Tūrisms	15	0,5	12,7%	48,4%	2,4%	5,0%
KOPĀ:	31	4,2			22,1	

Struktūrfondu līdzfinansējuma apguves intensitāti salīdzinājumā par dažādām kultūras jomām būtiski apgrūtināja informācijas trūkums par vienīgās kultūras nozarei tieši paredzētās VPD aktivitātes „Kultūras un vēstures mantojuma efektīva izmantošana tūrisma attīstībā” konkursa rezultātiem. Kopā šai aktivitātei ir paredzēts finansējums 8,6 miljonu latu apmērā (t.sk. 6,48 miljoni latu no ERAF līdzekļiem). Šobrīd ir zināms, ka iesniegtie projektu pieteikumi (114) vairāk nekā 11 reizes pārsniedz apstiprināšanai paredzēto projektu skaitu (10), un pieprasītais finansējums 7,5 reizes pārsniedz šajā aktivitātē pieejamo līdzfinansējuma apjomu⁵⁴. Lai gan apsekojumos atklājās, ka projektu sagatavošana iesniegšanai ir grūts, dārgs un laikietilpīgs process, saņemto pieteikumu skaits liecina par neparedzēti lielu aktivitāti un akūtu nepieciešamību pēc papildu finansējuma. Kvalitatīvās izpētes rezultāti arī rāda, ka kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana, atjaunošana un renovācija tiek uzskatīta par galveno nozares vajadzību īsā termiņā. Šāda tendence izskaidrojama ar kultūrvēsturiskā mantojuma objektu saglabāšanai un atjaunošanai salīdzinoši daudz mazāk pieejamo valsts budžeta finansējumu (skat. 5.tabulu).

Izvērtējot neizmantotās iespējas jāatzīmē, ka **struktūrfondu piedāvātās atbalsta iespējas līdz šim maz izmantojušas radošās industrijas**. Saskaņā ar grantu shēmu apsaimniekotāja – Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras – pārskatiem⁵⁵ no kopējā noslēgto līgumu kopskaita (255), tikai septiņi līgumi noslēgti ar radošo nozaru uzņēmumiem. No tiem pieci līgumi noslēgti ar informācijas tehnoloģiju uzņēmumiem – datorprogrammu izstrādātājiem – par kopējo valsts

⁵³ Pētījuma autoru aprēķini pēc valsts pārvaldes iestāžu informācijas par apstiprinātajiem struktūrfondu projektiem. Tabulas mērķis ir parādīt pētījuma sagatavošanas brīdī esošo tendenci, nevis absolūtos skaitļus. Projektu atlase veikta pēc to būtiskākās pazīmes, vienu projektu iekļaujot zem tikai vienas jomas.

⁵⁴ Skat 8.pielikumu Interviju protokols.

⁵⁵ Avots: <http://www.liaa.gov.lv/>, pēc stāvokļa uz 08.02.2006, uzņēmumu atlase pēc nozarēm veikta, izmantojot Lursoft datu bāzi un publiski pieejamos uzņēmumu darbības aprakstus.

atbalsta (t.sk. struktūrfondu līdzfinansējums) summu 178362,33 latī, kas sastāda kopumā 0,4% no kopējās piešķirtā atbalsta summas. Bez tam noslēgti 2 līgumi par atbalstu ar reklāmas jomas uzņēmumiem par kopējo valsts atbalsta summu 17373,86 latī, kas sastāda kopumā 0,04% no kopējās piešķirtā atbalsta summas.

Līdz šim atbalsts piešķirts trīs projektiem darbinieku kvalifikācijas paaugstināšanai⁵⁶, trīs projektiem tirgus izpētei un konsultācijām⁵⁷ un tikai vienam projektam jaunu produktu izstrādei⁵⁸. Kopumā līdzšinējais struktūrfondu tiešais un netiešais atbalsts Latvijas radošajām nozarēm vērtējams kā nenozīmīgs. Šādas tendences rašanos ir veicinājusi radošo industriju pārstāvju savstarpējās organizētības trūkums. Gatavojot jaunā programmēšanas perioda plānošanas dokumentus, struktūrfondu vadībā iesaistītās institūcijas kā vienu no trūkumiem norāda sociālā partnera(u) neesamību, ar ko saskaņot institūciju izstrādātos, uz radošo industriju attīstību vērstos aktivitāšu priekšlikumus.

Izvērtējot ESF cilvēkresursu stiprināšanas programmu ietvaros pieejamā finansējuma nosacījumus redzams, ka kultūras nozares dažādās jomas var pretendēt uz finansējumu gandrīz visās programmās (izņemot studiju procesa kvalitātes uzlabošanu). Visaktīvāk ESF programmu piedāvātās iespējas ir izmantojuši tūrisma jomas pārstāvji, kuru iesniegtie projekti ir puse no visiem kultūras nozares projektiem. Pārējo jomu aktivitāte vērtējama kā zema

3.3.3 Citu ES programmu finansējums

No citām ES programmām vislielākā aktivitāte līdzekļu piesaistīšanā novērojama tūrisma jomā (līdzīgi kā struktūrfondu finansējuma apgūšanā), kā arī teātra, audiovizuālo mākslu un izglītības jomā. Teātra nozare ir arī viena no vairāk valsts budžeta atbalstītajām jomām, bet audiovizuālās mākslu prioritārais stāvoklis raksturīgs tikai šai finansējuma kategorijai.

Kultūras nozarei 2004.–2006.gada periodā ir pieejams finansējums no virknes dažādu citu ES programmu, kas saskaņā ar šobrīd pieejamo informāciju kopumā veido aptuveni 12 miljonus latu. Kultūras nozares dažādu jomu projektiem ticis piesaistīts finansējums ES PHARE pārrobežu sadarbības programmu un Ekonomiskās un sociālās kohēzijas programmas ietvaros (2004.–2006.gada periodā norit šo projektu īstenošana), INTERREG iniciatīvas ietvaros, ES programmas Kultūra 2000, Leonardo da Vinci, Socrates, kā arī atsevišķu ES iniciatīvu ietvaros.

Līdz pētījuma izstrādes brīdim citu ES programmu finansējums piesaistīts kopumā 87 kultūras nozares projektiem par kopējo summu 12,6 miljoni Ls.

8.tabula. Apstiprināto kultūras nozares projektu skaits citās ES programmās⁵⁹

⁵⁶ Valsts atbalsta programma Atbalsts nodarbināto kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai un tālākizglītībai.

⁵⁷ Valsts atbalsta programma Atbalsts konsultācijām un komercsabiedrību dalībai starptautiskajās izstādēs un tirdzniecības misijās.

⁵⁸ Valsts atbalsta programma Atbalsts jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībai.

⁵⁹ Apkopojums veikts balstoties uz Kultūras ministrijas, Finanšu ministrijas, Labklājības ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas, kā arī plānošanas reģionu attīstības aģentūru sniegto informāciju.

ES programma	Apstiprināto kultūras nozares projektu skaits
PHARE Pārrobežu sadarbības programma	28
PHARE Ekonomiskās un sociālās kohēzijas programma	10
PHARE Nacionālā programma	1
INTERREG	15
Kultūra 2000	26
Leonardo da Vinci	2
Socrates, Comenius	2
Citas ES iniciatīvas	3
Kopā:	87

Vislielākais skaits projektu apstiprināti Eiropas Kopienas programmas Kultūra 2000 ietvaros, kā arī PHARE pārrobežu sadarbības programmas ietvaros, kur finansējums pieejams salīdzinoši nelieliem projektiem.

Salīdzinot citu ES programmu finansējuma apguves intensitāti dažādu kultūras jomu griezumā jāatzīmē, ka vislielākā aktivitāte gan projektu skaita ziņā, gan finansējuma apjoma ziņā izrādīta tūrisma jomā. Aktīva citu ES programmu finansējumu piesaiste notikusi arī teātra, vizuālo mākslu un izglītības jomās.

9.tabula. Citu ES programmu finansējuma apguves intensitāte starp kultūras jomām, 2004-2005⁶⁰

Kultūras joma	Apstiprināto projektu skaits	Piesaistītā finansējuma kopsumma, milj.LVL	Īpatsvars, % pret piesaistīto finansējumu	Īpatsvars, % pret projektu skaitu
Audiovizuālās mākslas	1	0,1	0,7%	1,2%
Autortiesību aizsardzība	1	0,6	4,6%	1,2%
Citas skatuves mākslas	1	0,0	0,0%	1,1%
Darbība saistībā ar materiālajiem kultūrvēstures pieminekļiem	4	0,76	5,9%	4,6%
Grāmatu izdošana	4	0,2	1,2%	4,6%
Izglītība	14	1,0	7,8%	16,1%
Koncertu organizēšana	2	0,04	0,3%	2,3%
Kultūras izpēte	3	0,7	5,3%	3,4%
Prese	2	0,4	3,2%	2,3%
Rakstniecība	2	0,1	0,6%	2,3%
Tautas mākslas veidi	4	0,5	4,2%	4,6%
Teātri	8	2,1	16,7%	9,2%

⁶⁰ Pētījuma autoru aprēķini saskaņā ar valsts pārvaldes iestāžu sniegto informāciju par apstiprinātajiem projektiem. Tabulas mērķis ir parādīt pētījuma sagatavošanas brīdī esošo tendenci, nevis absolūtos skaitļus. Projektu atlase veikta pēc to būtiskākās pazīmes, vienu projektu iekļaujot zem tikai vienas jomas.

Tūrisms	32	5,1	40,7%	36,8%
Valodniecība	1		0,0%	1,2%
Vizuālās mākslas	8	1,1	8,8%	9,2%
KOPĀ:	87	12,6		

Citu ES programmu projekti, īpaši ES programmas Kultūra 2000 programmas projekti nereti tiek īstenoti sadarbojoties daudziem partneriem no dažādām valstīm. Jāatzīmē, ka ne vienmēr ir iespējams iegūt precīzu informāciju par Latvijas partneru ieguldījuma un ieguvuma apjomu. Tādēļ tabulā uzrādītas projektu kopsummas. Patiesais Latvijas partneru apgūtā finansējuma apjoms prognozējami ir 5 – 20% apmērā no projekta kopsummas.

3.3.4 Citu programmu finansējums

Šajā kategorijā finansējums visvairāk piesaistīts autortiesību aizsardzībai un kultūrvēsturisko pieminekļu aizsardzībai. Šis finansējuma sadalījums izriet no donoru vēlmēm, nevis no kultūras nozares vajadzību analīzes. Kopumā tomēr šis finansējums kultūras nozarē ir uzskatāms par nenozīmīgu.

Kultūras nozarei 2004.–2006.gada periodā ir bijis pieejams finansējums arī Nīderlandes, Beļģijas, Somijas, Zviedrijas, Vācijas, Japānas un Itālijas divpusējās palīdzības programmu ietvaros. Saskaņā ar šobrīd pieejamo informāciju šis finansējums kopumā ir aptuveni 0,5 miljoni latu.

Līdz pētījuma izstrādes brīdim kultūras nozarei piesaistīts citu programmu finansējums kopumā 33 kultūras nozares projektiem par kopējo summu 0,55 miljoni Ls.

Salīdzinot citu programmu finansējuma apguves intensitāti dažādu kultūras jomu griezumā jāatzīmē, ka vislielākā aktivitāte projektu skaita ziņā izrādīta koncertu organizēšanas jomā. Savukārt, finansējuma apjoma ziņā visvairāk finansējuma piesaistīts mūzikas izpildītāju jomā. Aktīva citu programmu finansējumu piesaiste notikusi arī autortiesību aizsardzības, un darbību saistībā ar materiālajiem kultūrvēstures pieminekļiem jomās.

10.tabula. Citu programmu finansējuma apguves intensitāte starp kultūras jomām⁶¹

Kultūras joma	Apstiprināto projektu skaits	Piesaistītā finansējuma kopsumma, milj. LVL	Īpatsvars, % pret piesaistīto finansējumu	Īpatsvars, % pret projektu skaitu
Autortiesību aizsardzība	2	0,2	35,7%	6,1%
Bibliotēkas	1	0,05	8,9%	3,0%

⁶¹ Apkopojums veikts balstoties uz Finanšu ministrijas, Kultūras ministrijas, kā arī plānošanas reģionu attīstības aģentūru sniegto informāciju. Tabulas mērķis ir parādīt pētījuma sagatavošanas brīdī esošo tendenci, nevis absolūtos skaitļus. Projektu atlase veikta pēc to būtiskākās pazīmes, vienu projektu iekļaujot zem tikai vienas jomas.

Darbība saistībā ar materiālajiem kultūrvēstures pieminekļiem	3	0,15	27,8%	9,1%
Filmu māksla	2	0,0	0,6%	6,1%
Grāmatu izdošana	1	0,0	0,2%	3,0%
Izglītība	2	0,02	4,2%	6,1%
Koncertu organizēšana	9	0,02	4,0%	27,3%
Kultūras izpēte	1	0,01	2,1%	3,0%
Teātri	2	0,01	2,0%	6,1%
Vizuālās mākslas	8	0,03	4,9%	24,2%
Cita	2	0,05	9,7%	6,1%
KOPĀ:	33	0,55		

Ārvalstu divpusējās palīdzības programmu finansējums piesaistīts dažādu jomu projektiem, kuriem piemīt, lielākoties, vienreizējs raksturs, vadoties nevis pēc nozares vajadzībām, bet pēc pašu donoru vēlmēm un īpašām interesēm. Līdz ar Latvijas iestāšanos ES šādu programmu finansējums ir būtiski samazinājies, un, salīdzinot ar pirmsiestāšanās periodu šo programmu sniegtais finansējums ir nenozīmīgs. Tomēr valstu divpusējās sadarbības ietvaros arī turpmāk prognozējams atbalsts neliela apjoma vienreizēja rakstura aktivitātēm dažāda veida koncertu organizēšanā, mākslinieku un izstāžu apmaiņā.

3.3.5 Kultūras nozarei pieejamā papildus finansējuma apguves intensitāte dažādu kultūras jomu griezumā

Kultūras nozarei 2004.–2006.gada periodā papildus valsts budžetam ir bijis pieejams finansējums no struktūrfondu, citām ES programmām, kā arī citām divpusējās ārvalstu palīdzības programmām. Saskaņā ar šobrīd pieejamo informāciju šis finansējums projektiem dažādās kultūras jomās sasniedzis aptuveni 28,7 miljonus latu.

11.tabula. Kultūras nozarei 2004.–2006.gadā pieejamā finansējuma apguves intensitāte starp kultūras jomām⁶²

Kultūras joma	Apstipri nāto projektu skaits	Piesaistītā finansējuma kopsumma, milj. Ls	Īpatsvars, % pret projektu skaitu	Īpatsvars, % pret piesaistīto finansējumu	Vidējais īpatsvars, punktos
Arhitektūra	1	0,02	0,03%	0,1%	0,1
Arhīvi	1	0,9	0,03%	4,7%	4,75
Audiovizuālās mākslas	1	0,09	0,03%	0,4%	0,5
Autortiesību aizsardzība	3	0,8	0,1%	3,8%	3,8

⁶² Tabulas mērķis ir parādīt pētījuma sagatavošanas brīdī esošo tendenci, nevis absolūtos skaitļus. Projektu atlase veikta pēc to būtiskākās pazīmes, vienu projektu iekļaujot zem tikai vienas jomas.

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

Bibliotēkas	3	1,6	7,9%	0,08%	7,9
Citas skatuves mākslas	1	0,0	0,03%	0,0%	0,03
Darbība saistībā ar materiālajiem kultūrvēstures pieminekļiem	715	1,5	20,1%	7,4%	27,5
Darbība saistībā ar nemateriālajiem kultūrvēstures pieminekļiem	0	0,0	0,0%	0,0%	0,0
Deju māksla	52	0,1	1,5%	0,36%	1,8
Filmu māksla	277	0,5	7,8%	2,4%	10,2
Grāmatu izdošana	7	0,2	0,2%	0,9%	1,1
Informācijas tehnoloģiju attīstība	1	0,1	0,03%	0,4%	0,4
Izglītība	19	1,2	0,5%	5,7%	6,3
Koncertu organizēšana	11	0,1	0,3%	0,3%	0,6
Kultūras izpēte	4	0,7	0,1%	3,2%	3,4
Muzeji	1	0,7	0,03%	3,3%	3,3
Mūzikas izpildītāji	482	0,5	13,5%	2,5%	16,1
Prese	2	0,4	0,06%	1,9%	2
Rakstniecība	457	0,5	12,9%	2,5%	15,4
Tautas mākslas veidi	444	0,9	12,5%	4,2%	16,7
Teātri	410	2,6	11,5%	12,4%	23,9
Tūrisms	47	5,7	1,3%	27,2%	28,5
Valodniecība	1	0,0	0,03%	0,0%	0,03
Vizuālās mākslas	616	1,7	17,3%	8,3%	25,6
KOPĀ	3556	20,8			

Salīdzinot finansējuma apguves intensitāti dažādu kultūras jomu griezumā jāatzīmē, ka visvairāk finansējuma piesaistīts tūrisma jomā. Tas izskaidrojams ar tūrismam pieejamo dažādo programmu daudzumu, kā arī ar nozares pārstāvju aktivitāti. Salīdzinoši sekmīgas finansējuma piesaistes ziņā ir arī teātra, bibliotēku, izglītības, vizuālo mākslu un kultūras mantojuma jomas. Vislielāko aktivitāti apstiprināto projektu skaita ziņā izrādījuši kultūras mantojuma, vizuālo mākslu, mūzikas izpildītāju, rakstniecības, tautas mākslas, teātru un filmu mākslas pārstāvji.

Salīdzinot abus papildus finansējuma piesaistes rādītājus ar attiecīgās kultūras jomas nozīmīgumu valsts budžeta piešķiruma ziņā (skat. 4.tabulu) jāsecina, ka visaktīvāk papildus finansējuma iespējas meklējušas nozares, kuras saņem salīdzinoši mazāk valsts budžeta finansējumu (vizuālās mākslas, kultūras mantojuma aizsardzība, tautas māksla, rakstniecība, filmu māksla. Savukārt, salīdzinoši vairāk no valsts budžeta finansētās kultūras jomas kā teātri, bibliotēkas, izglītība, arhīvi un muzeji tomēr ir aktīvi meklējušas iespējas iegūt papildus finansējumu, tādējādi norādot uz šo kultūras jomu finanšu ietilpīgumu.

12.tabula. Kultūras jomās papildus piesaistītā finansējuma un aktivitātes vidējā īpatsvara salīdzinājums ar jomas nozīmīgumu valsts budžeta piešķiruma ziņā

	Kultūras joma	Kopējais īpatsvars	Nozīmīgums valsts budžeta piešķiruma ziņā
1	Tūrisms	28,5	
2	Darbība saistībā ar materiālajiem kultūrvēstures pieminekļiem	27,5	11
3	Vizuālās mākslas	25,6	17
4	Teātri	23,9	4
5	Tautas mākslas veidi	16,7	13
6	Mūzikas izpildītāji	16,1	9
7	Rakstniecība	15,4	16
8	Filmu māksla	10,2	10
9	Bibliotēkas	8,0	5
10	Izglītība	6,3	1
11	Arhīvi	4,7	8
12	Autortiesību aizsardzība	3,8	15
13	Kultūras izpēte	3,4	
14	Muzeji	3,3	7
15	Prese	2,0	
16	Deju māksla	1,9	
17	Grāmatu izdošana	1,1	
18	Koncertu organizēšana	0,6	9
19	Audiovizuālās mākslas	0,5	
20	Informācijas tehnoloģiju attīstība	0,4	12
21	Arhitektūra	0,1	
22	Valodniecība	0,03	
23	Citas skatuves mākslas	0,03	6
24	Darbība saistībā ar nemateriālajiem kultūrvēstures pieminekļiem	0,00	

Izvērtējot jomas, kurās papildus finansējuma piesaistes aktivitāte ir zema, jāsecina, ka tās ir jomas ar lielu pašfinansēšanās iespēju (prese, grāmatu izdošana, arhitektūra), vai jomas, kas acīmredzot saņem valsts budžeta finansējumu pietiekamā apmērā (citas skatuves mākslas), vai jomas, kurām papildus finansējuma ieguves ir limitētas dēļ neatbilstības programmu atbalsta jomām un kritērijiem (valodniecība, nemateriālie kultūras pieminekļi).

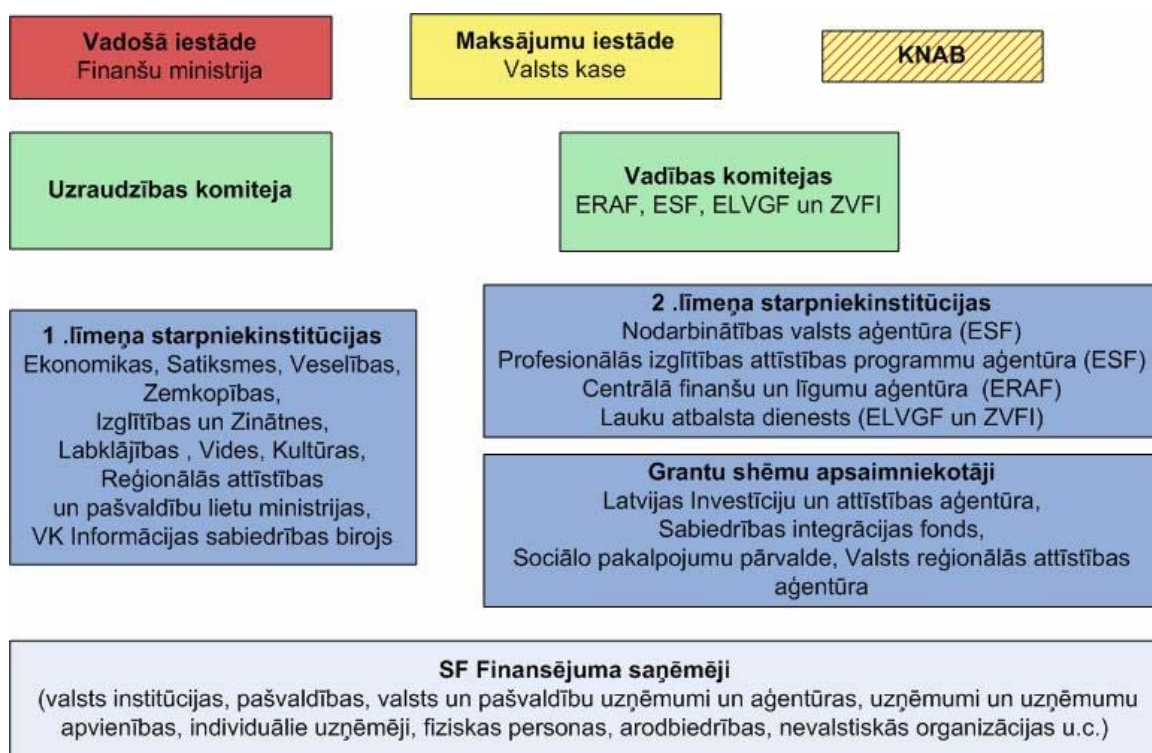
4 Struktūrfondu ieviešanas progress

Šajā nodaļā tiek aplūkots struktūrfondu ieviešanas progress, salīdzināti Vienotā Programmdokumenta 2004.-2006. (VPD) mērķi ar kultūras nozares politikas plānošanas dokumentiem, kā arī analizēts projektu pieteicēju vērtējums par struktūrfondu ieviešanas progresu. Tiek secināts, ka kultūras nozarei vienīgās specifiskās VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” iznākumu un rezultatīvie rādītāji ir kultūras specifikai neatbilstoši. Problemātiski ir arī projektu atlases kritēriji, jo tie neveicina kultūras problēmas risinošu projektu atlasī. Patlaban projektu īstenošana atpaliek no vēlamā grafika un rada bažas par pieejamo līdzekļu apgūšanu noteiktos termiņos. Savukārt ietekmi prognozēt iespējams tikai netieši. Var prognozēt, ka pieteikumi tiks iesniegti no visiem Latvijas reģioniem visumā vienmērīgi, bet pozitīva reģionālā ietekme realizētajiem projektiem droši prognozējama tikai attiecībā uz cilvēkresursus uzlabojošiem projektiem. Prognozes apgrūtina arī dati no citām ES valstīm, kas neuzrāda tiešu saistību starp ekonomisko izaugsmi un struktūrfondu ieguldīšanas apjomu kultūras nozarēs.

4.1 Iesaistītās institūcijas un atbildība

Kultūras ministrija līdzās Ekonomikas ministrijai veic pirmā līmeņa starpniekinstitūcijas funkcijas VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” ieviešanas nodrošināšanai. Starp ministrijām noslēgta vienošanās par pienākumu un atbildības sadalījumu minēto funkciju nodrošināšanai. Kultūras ministrija piedalās arī struktūrfondu vadības komitejās un Uzraudzības komitejā.

Lai nodrošinātu ES struktūrfondu vadību saskaņā ar 1999.gada 21.jūnija Padomes regulas 1260/1999 nosacījumiem, ar Ministru kabineta 2003.gada 2.septembra noteikumiem Nr.500 “Noteikumi par Eiropas Savienības struktūrfondu vadības, uzraudzības, kontroles un novērtēšanas institucionālo sistēmu” tika izveidota Eiropas Savienības struktūrfondu vadības institucionālā sistēma.

2.attēls. Eiropas Savienības struktūrfondu vadības institucionālā sistēma⁶³

Eiropas Savienības struktūrfondu vadības institucionālajā sistēmā iesaistīto institūciju pienākumi un atbildība noteikta saskaņā ar Eiropas Savienības struktūrfondu vadības likumu (stājies spēkā 2006.gada 1.janvārī) un Ministru kabineta 2004.gada 30.marta noteikumiem Nr.200 "Noteikumi par Eiropas Savienības struktūrfondu vadību". Saskaņā ar šiem noteikumiem **Kultūras ministrija veic pirmā līmeņa starpniekinstitūcijas funkcijas** Eiropas Reģionālās attīstības fonda aktivitātes 1.1.5. „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” ieviešanas nodrošināšanai. Tā kā minētās aktivitātes ieviešanā pirmā līmeņa starpniekinstitūcijas funkcijas veic arī Ekonomikas ministrija, starp ministrijām noslēgta vienošanās par pienākumu un atbildības sadalījumu minēto funkciju nodrošināšanai. Kā pirmā līmeņa starpniekinstitūcija Kultūras ministrija piedalās struktūrfondu vadības komitejās un Uzraudzības komitejā.

Eiropas struktūrfondu atbildīgo institūciju funkcijas skatīt 2.pielikumā, par kultūras nozarei pieejamo Vienotā programmdokumenta (VPD) aktivitāšu vadību atbildīgo valsts pārvaldes iestāžu sarakstu – 3.pielikumā.

⁶³ www.esfondi.lv. Pēc aģentūras reorganizācijas PIAPA nosaukums ir „Profesionālās izglītības attīstības aģentūra”.

4.2 VPD mērķi un uzraudzības rādītāji kultūras nozarei

4.2.1 Vienotā programmdokumenta mērķi

Latvijas nacionālās attīstības ilgtermiņa mērķi saskaņā ar VPD⁶⁴ ir: sasniegt vidējos ES rādītājus uz vienu iedzīvotāju, veicināt līdzsvarotu teritoriālo attīstību, kā arī pārveidot Latviju par zināšanu ietilpīgu ekonomiku.

Lai sekmētu ilgtermiņa mērķu sasniegšanu VPD tika noteikti vidēja termiņa mērķi⁶⁵, kas veicina konkurētspēju un nodarbinātību, cilvēkresursu attīstību un infrastruktūras attīstību. Lai nodrošinātu VPD intervences pasākumu saskaņotību ar Eiropas Kopienas politikām, papildus šiem vidēja termiņa mērķiem VPD ir noteikti četri horizontālie mērķi:⁶⁶ informācijas sabiedrība, ilgtspējīga attīstība un vides aizsardzība, vienlīdzīgas iespējas un dzimumu līdztiesība, teritoriālā līdzsvarotība.

Lai veicinātu minēto mērķu sasniegšanu, VPD prioritāšu, pasākumu un aktivitāšu līmenī noteikti attiecīga līmeņa mērķi. Pārskats par kultūras nozarei atbilstošo VPD prioritāšu, pasākumu un aktivitāšu mērķiem sniegts 10.pielikumā.

4.2.2 VPD mērķu atbilstība kultūras nozares plānošanas dokumentiem

Šajā apakšnodaļā tiek analizēta atbilstība, kāda pastāv starp Latvijas valsts kultūrpolitiku nosakošo programmu "Kultūra" 2000.–2010.gadam un struktūrfondu izmantošanu nosakošo Vienoto programmdokumentu 2004.–2006.gadam.

Valsts programma "Kultūra" par prioritārām nosaka šādas jomas:

- Kultūras mantojuma saglabāšana un iesaiste mūsdienu apritē;
- Radošā un inovāciju procesa uzturēšana (profesionālā un amatierisma līmenī);
- Kultūrizglītības pielāgošana izmaiņām kultūrā, tautsaimniecībā un darba tirgū;
- Kultūras infrastruktūras attīstība un tās izmantošanas uzlabošana;
- Kultūras iekļaušana tautsaimniecībā (nepieciešama, lai nodrošinātu kultūras pastāvēšanu un attīstību);
- Nozares tehniskā modernizācija.⁶⁷

Programma "Kultūra" arī detalizētāk aplūko, kādi uzdevumi būtu veicami katrā no 10 kultūras nozarēm⁶⁸. Lielākā daļa no 180 lappušu garā dokumenta ir veltīts šo uzdevumu izklāstīšanai vai

⁶⁴ Vienotais programmdokuments Mērķa 1 programmai Latvijā 2004.-2006.gadam. 155.lpp.

⁶⁵ Turpat, 152.lpp.

⁶⁶ Turpat, 155. – 160.lpp.

⁶⁷ LR Kultūras ministrija. Nacionālā programma "Kultūra" 2000-2010 (īsinātais variants). Rīga, 2001. 21. lpp.

pamatošanai. Programmā "Kultūra" nav izvirzītas prioritārās nozares, t.i., kurām no šīm 10 kultūras nozarēm valsts vēlētos pievērst vairāk uzmanības. Programmā minētās kultūras nozares prioritātes ir vērstas uz pasākumiem, kas skar visu kultūras nozari kopumā.

Tomēr tālākajā tekstā kultūrvide un attīstīta kultūras infrastruktūra vairs netiek skatīta kā sfēra, kuras attīstība varētu dot plašu sociālu un ekonomisku efektu dažādās dzīves sfērās, bet gan tikai kā vienu ekonomiskās darbības jomu, t.i., tūrismu, veicinošs faktors. Līdz ar to kultūrvides un kultūrvēsturiskā mantojuma veidošanas un saglabāšanas mērķis ir radīt produktu tūrismam.

VPD tiek pieminētas arī citas kultūras jomas, kuru vajadzības un uzdevumi ir plaši analizēti programmā "Kultūra".

Bibliotēkas

VPD bibliotēkas tiek minētas tikai kontekstā ar informācijas tehnoloģijām. Tiek uzsvērtā bibliotēku tīkla izveide un bibliotēku dalību informācijas (zināšanu) sabiedrības izveidē, plašam interesentu lokam nodrošinot pieeju informācijai. Galvenais uzsvars šajā procesā ir informācijas tehnoloģiju pielietojumam. Tomēr kopumā bibliotēku loma VPD ir izteikti margināla.

Muzeji

Muzeji galvenokārt minēti kontekstā ar tūrisma attīstību kā viens no 'tūrisma produktiem'. Vienā gadījumā muzeji pieminēti arī informācijas tehnoloģiju sistēmas izveides kontekstā, kur mērķis ir uzlabot piekļuvi informācijai.

Māksla

VPD nekādā veidā nav pieminēta, izņemot sadaļu 2.6.6., kur potenciālo tūrisma objektu vidū pieminēti arī 2414 mākslas pieminekļi.

Teātri, kino un filmu, mūzikas un dejas nozares

VPD nav pieminētas vispār.

Kultūrizglītība

Kultūrizglītība atsevišķi nav pieminēta. Tomēr VPD ļoti daudz uzmanības pievērsts izglītībai kopumā. Kultūrizglītība kā atsevišķa izglītības apakšnozare tāpēc proporcionāli no visām kultūras nozarēm varētu būt saņēmusi vislielāko uzmanību. Tomēr arī šajā gadījumā kultūra atsevišķi faktiski nav saņēmusi tikpat kā nekādu uzmanību.

Kopumā var secināt, ka starp programmu "Kultūra" un VPD kultūrpolitikas ziņā ir ievērojama plaša. Faktiski tikai viena no kultūras nozarēm (kultūrizglītība) varētu būt saņēmusi pietiekoši daudz uzmanības, bet arī tas ir noticis tikai tāpēc, ka tā pārklājas ar vispārējo izglītību, kam VPD pievērs lielu uzmanību. Kopumā VPD netraktē kultūru kā vērtību pašu par sevi. Kultūras vērtība

⁶⁸ Šīs 10 kultūras nozares ir: Kultūras mantojums, Muzeji, Bibliotēkas, Vizuālā māksla, Tradicionālā kultūra un amatiermāksla, Teātris, Mūzika un dejas, Literatūra, Filmu nozare, Kultūrizglītība.

VPD kontekstā ir tikai tādu kultūras produktu ražošanā, kurus var nekavējoties izmantot citās, ienesīgākās nozarēs, piemēram, tūrismā.

Tai pat laikā jāatzīmē, ka VPD un programmas "Kultūra" laika periodi ievērojami atšķiras. Tāpēc teorētiski varētu pastāvēt iespēja, ka VPD orientējas uz kultūras nozares svarīgāko jautājumu risināšanu. Tomēr reālā situācija ir tuvāka kultūras nozares ignorēšanai. Iespējams, šo situāciju daļēji veicinājis fakts, ka programma "Kultūra" neizvirza prioritārās jomas, t.i., problēmas, kas būtu jārisina vispirms.

4.2.3 VPD mērķu uzraudzības rādītāji

Uz kultūras nozari tiešā veidā attiecināma tikai viena aktivitāte – Kultūras un vēstures mantojuma efektīva izmantošana tūrisma attīstībā. Tās iznākuma un rezultatīvie rādītāji vērtējami kā kultūras nozares specifikai neatbilstoši, jo aktivitātes rezultātu sasniegšanas pārbaudē nav iekļauti tādi rādītāji, kā projektu ietekme uz investīciju vidi reģionos un dzīves kvalitātes uzlabošanu. Pārējo kultūras nozarei pieejamo prioritāšu, pasākumu un aktivitāšu uzraudzības rādītāji nav specifiski attiecināmi uz kultūru.

Lai būtu iespējams pārbaudīt prioritāšu, pasākumu un aktivitāšu mērķu sasniegšanu, Vienotajā programmdokumentā un Programmas papildinājumā ieviesta uzraudzības rādītāju sistēma un noteikti šo rādītāju sasniegšanas skaitliskie mērķi.

Uz kultūras nozari tiešā veidā attiecināmi tikai 1.prioritātes 1.1. pasākuma 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā" uzraudzības rādītāji. Minētās aktivitātes uzraudzībai VPD noteikts viens iznākuma rādītājs: tūrisma infrastruktūras un produktu attīstības projektu skaits (ar mērķi nodrošināt 10 šādu projektu ieviešanu Latvijā). Programmas papildinājumā rādītāju skaits ir izvērsts – viens iznākuma rādītājs: ieviestie tūrisma infrastruktūras vai kultūras un vēsturiskā mantojuma saglabāšanas projekti (10); viens rezultāta rādītājs: viena tūrista vidējie dienas izdevumi (tiek paredzēts palielinājums par 10%), un viens ietekmes rādītājs paredzot, ka struktūrfondu investīcijas vēstures un kultūras tūrisma infrastruktūrā un produktos radīs atjaunoto kultūras pieminekļu un apskates vietu ikgadējo apmeklētāju skaita pieaugumu par 20-30%.

Pārējo kultūras nozarei pieejamo prioritāšu, pasākumu un aktivitāšu uzraudzības rādītāji nav specifiski attiecināmi uz kultūru, jo to uzdevums ir pārbaudīt konkrēto prioritāšu, pasākumu un aktivitāšu mērķu sasniegšanu. Pārskats par kultūras nozarei atbilstošo VPD prioritāšu, pasākumu un aktivitāšu uzraudzības rādītājiem sniegts 11.pielikumā.

4.3 VPD aktivitāšu ieviešanas progress

Šī nodaļa sniedz pārskatu un analīzi par VPD aktivitāšu ieviešanas kvantitatīvo (laika un finanšu rādītāji) un kvalitatīvo (plānoto rezultātu kvalitāte) progresu. Analīze balstīta uz pieejamo statistiku. Tiek secināts, ka finansējuma līgumu noslēgšanā ir novērojama būtiska kavēšanās, kas apdraud atbalstīto projektu ieviešanu un rada risku līdz programmas izmaksu perioda beigām nepaspēt izmantot pieejamo finansējumu pilnā apmērā.

Šobrīd saskaņā ar Struktūrfondu uzraudzības komitejas sanāksmes 2005.gada 2.decembra datiem kultūras nozarei pieejamo struktūrfondu aktivitāšu ieviešana pārsvarā ir sagatavošanas fāzē:

13.tabula. Kultūras nozarei pieejamo struktūrfondu aktivitāšu ieviešanas statuss

Aktivitāte	Kopējais pieejamais finansējums, miljonos Ls	Noslēgti līgumi, % ⁶⁹	Iesniegti SFP, % ⁷⁰	Izmaksāts, % ⁷¹
1.1.5. Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā	8,6	0,0	0,0	0,0
1.3.1. Sabiedrisko informācijas un elektroniskas pārvaldes sistēmu attīstība	11,5	103,0	1,5	0,8
1.3.2. Publisko interneta pieejas punktu attīstība	1,9	0,0	0,0	0,0
3.2.1. "Izglītības programmu uzlabošana sākotnējā profesionālajā izglītībā ekonomikai svarīgās nozarēs"	7,0	2,9	0,0	0,0
3.2.4.2. "Tālākizglītības iespēju paplašināšana ekonomikai svarīgās nozarēs"	2,0	0,0	0,0	0,0
3.2.5.2 "Atbalsts akadēmiskā personāla un pedagogu tālākizglītībai"	3,4	0,0	0,0	0,0
3.2.6.2. "Profesijas standartu un kvalifikācijas eksāmenu satura izstrāde"	0,6	0,0	0,0	0,0
3.2.6.3. "Atbalsts mācību prakses īstenošanai profesionālās izglītības un augstākās izglītības studentiem"	4,7	1,8	0,0	0,0
3.2.7.2. "Profesionālās orientācijas un konsultēšanas pasākumi izglītības iestādēs"	1,1	33,7	0,0	0,0
4.4.5. Lauku tūrisma un amatniecības veicināšana ⁷²	nav datu	nav datu	nav datu	nav datu
4.1.6.2 Integrētās lauku attīstības izmēģinājuma stratēģijas	0,8	0,0	0,0	0,0
KOPĀ:	41,6*	35,4	0,3	0,2

* Visu uzskaitīto aktivitāšu kopsумma, kas ietver ne tikai kultūras nozares projektus

Detalizēts kultūras nozarei pieejamo VPD aktivitāšu ieviešanas situācijas pārskats sniegts 4.pielikumā.

⁶⁹ Noslēgti līgumi par projektu kopējo attiecināmo izmaksu summu, procentos no aktivitātei pieejamā finansējuma.

⁷⁰ Iesniegti struktūrfondu pieprasījumi par projektu kopējo attiecināmo izmaksu summu, procentos no aktivitātei pieejamā finansējuma.

⁷¹ Apmaksāti struktūrfondu pieprasījumi, tie ir deklarēti par projektu kopējo attiecināmo izmaksu summu, procentos no aktivitātei pieejamā finansējuma.

⁷² Nav datu aktivitātes līmenī.

Kopumā ir noslēgti līgumi 35,4 procentu apmērā no pieejamā finansējuma apjoma. Tomēr šis progress nav viendabīgs: sešās no 11 aktivitātēm nav noslēgti līgumi (0%) un par vienu nav datu. Tikai divās ir noslēgti atbalsta līgumi par vairāk nekā 50% no aktivitātē pieejamā finansējuma.. Tikai vienā aktivitātē ir uzsākta struktūrfondu līdzekļu izmaksa.

Pieprasītās maksājumu apjoms ir 1,5% apjomā no pieejamiem resursiem, kas ir aktivitātes 1.3.1. „Sabiedrisko informācijas un elektroniskas pārvaldes sistēmu attīstība” ietvaros. Līdz ar to tiek pieņemts, ka šobrīd ir sasniegti objektīvi pārbaudāmi iznākumi un rezultāti 0,3% apmērā no plānotā. Savukārt veikto maksājumu apjoms ir mazāks par 0,2%.

Vidējais projektu ieviešanas laiks ir divi gadi sākot no līguma noslēgšanas brīža. Nacionālo programmu projektu (1.3.1. aktivitāte) ieviešanas ilgums ir trīs gadi, savukārt, atklāto projektu konkursu projektu ieviešanas ilgums daļā gadījumu ir līdz 1 gadam (aktivitātēm 3.2.4.2., 3.2.5.2., 3.2.6.2., 3.2.7.2.), bet daļā no 1,5 – 2 gadiem (1.1.5., 1.3.2., 3.2.1., 3.2.6.3., 4.4.5.). Lai ievērotu programmas noslēguma termiņu (2008.gada beigas), otrā līmeņa starpniekinstitūcijas līgumos ar struktūrfondu finansējuma saņēmējiem norāda galējo termiņu līdz kādam pieļaujama projekta aktivitāšu ieviešana un iesniedzami noslēguma maksājumu pieteikumi (2008.gada jūlijs-augusts).

Aktivitāšu ieviešanas uzsākšanas aizkavēšanās (īpaši aktivitātēm 1.1.5. un 1.3.2., kas saistītas ar būvdarbu veikšanu, ko ietekmē sezonālitate) apdraud atbalstīto projektu ieviešanu saskaņā ar plānoto laika grafiku un rada risku līdz programmas izmaksu perioda beigu termiņam nepaspēt realizēt plānotās aktivitātes un attiecīgi neizmantojot pieejamo finansējumu pilnā apmērā.

Šobrīd ir pārāgri runāt par VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” uzraudzības rādītāju izpildi, jo pētījuma nodošanas brīdī noslēdzās minētās aktivitātes ietvaros iesniegto projektu pieteikumu administratīvā vērtēšana. No 114 iesniegtajiem projektu pieteikumiem otrā līmeņa starpniekinstitūcija Centrālā finanšu un līgumu aģentūra (CFLA) par administratīvi atbilstošiem atzinusi 85 pieteikumus, kas nodoti pirmā līmeņa starpniekinstitūcijām Ekonomikas ministrijai un Kultūras ministrijai pieteikumu kvalitatīvajai vērtēšanai⁷³. Kvalitatīvās izpētes laikā aptaujātie struktūrfondu vadībā iesaistīto institūciju pārstāvji norādīja, ka pastāv bažas, ka VPD un PP iznākuma rādītājs netiks sasniegts, jo iesniegto projektu pieteikumu vidējais apjoms ir 0,8 – 1 milj. latu un ierobežotā finansējuma dēļ varētu tikt atbalstīti mazāk kā desmit projekti. Tomēr, pretstatot visu VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” ietvaros iesniegto projektu pieteikumu kopsummu kopējam iesniegto projektu skaitam konstatējams, ka vidējais iesniegto projektu apjoms ir aptuveni 570 tūkst. latu⁷⁴.

4.4 Aktivitāšu ieviešanas progresu un plānotos rezultātus ietekmējošie faktori

Šis nodaļas uzdevums ir sniegt analīzi par faktoriem, kas ietekmē aktivitāšu ieviešanu, t.sk. projektu pieteikumu metodoloģijas atbilstību nozares specifikai, kritēriju ietekmi uz atbalsta

⁷³ www.cfla.gov.lv/aktualitates.html

⁷⁴ Skat. pielikumu Nr.14.

pieejamību un atbilstību nozares vajadzībām. Analīze ir balstīta uz kvalitatīvajā izpētē (telefonintervijās, ekspertintervijās un fokusgrupas diskusija) iegūto informāciju.

Tā kā pētījuma sagatavošanas laikā pilnu informāciju par VPD 1.1.5. aktivitātē „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” iesniegto projektu pieteikumiem un to pieteicējiem nebija iespējams iegūt, analīze veikta izmantojot pieejamo informāciju. Analīzē izmantoti arī secinājumi, kas izdarīti pēc analogijas metodes – salīdzinot 1.1.5. aktivitātei identiskās Phare 2003.gada Nacionālās programmas projekta „Ekonomiskās un sociālās kohēzijas pasākumi Latvijā” 3.komponentes „Investīcijas dabas, vēstures un kultūras mantojuma attīstībā” iesniegtos un atbalstītos projektu pieteikumus.

4.4.1 Projektu atlases kritēriji un metodoloģija

Kaut arī aktivitāte “Kultūras un vēstures mantojuma efektīva izmantošana tūrisma attīstībā” atbilst kultūras nozares vajadzībām, projektu atlases kritēriji liek prognozēt, ka tiks atbalstīti galvenokārt tūrisma veicinoši projekti ar nelielām investīcijām kultūras mantojuma objektu atjaunošanā. Projektu vērtēšanas metodoloģija ir kultūras nozarei neatbilstoša un nepamatota. Metodika nav adaptēta ņemot vērā kultūras nozares specifiku, piemēram, grūtības noteikt unikālu kultūras objektu vērtību.

Lielākā daļa aptaujāto respondentu puda viedokli, ka aktivitāte „Kultūras un vēstures mantojuma efektīva izmantošana tūrisma attīstībā” lielā mērā atbilst vienai no galvenajām kultūras nozares vajadzībām, pieejamo programmu ietvaros. Par to liecina šajā aktivitātē iesniegto projektu pieteikumu skaits, kas aptuveni 11 reizes pārsniedz atbalstāmo projektu daudzumu un aptuveni septiņas ar pusi reizes – pieejamā finansējuma apjomu.

Kvalitatīvā analīze liecina, ka lielākajai daļai projektu pieteikumu iesniedzēju galvenais iemesls projekta iesniegšanai ir iespēja saņemt struktūrfondu finansējumu to īpašumā vai pārraudzībā esošā kultūras mantojuma objekta saglabāšanai un atjaunošanai. Tikai daļa iesniedzēju projektus izstrādājuši nolūkā sekmēt kultūras un vēstures mantojuma objekta efektīvu izmantošanu tūrisma attīstībā.

Šo pieņēmumu apstiprina Phare 2003 gada programmas projektu konkursa rezultāti, kur iesniegti tika kopumā 28 projektu pieteikumi. 15 pieteikumu nosaukumos ietverti vārdi „rekonstrukcija”, „renovācija”, „atjaunošana”, „infrastruktūras atjaunošana”, savukārt, 20 projektu pieteikumi orientēti uz viena, atsevišķa kultūras mantojuma objekta saglabāšanu un atjaunošanu⁷⁵. Izvērtējot atbalstītos projektu pieteikumus (atbalstīti tika 7 projekti), to nosaukumos dominē vārdi „kultūrvides izveidošana un ilgtspējīga attīstība”, „kultūrtūrisms”, „tūristiem pievilcīgas vides veidošana”, „informācijas tīkla tūristiem izveide”, „tūrisma informatīvās sistēmas izveide”, „tūrisma produktu attīstība”.

Līdzīga tendence vērojama VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā”

⁷⁵ Zīmīgi, ka Phare 2003.gada programmas projektu konkursā piedalījušās arī par pieminekļu aizsardzību atbildīgas valsts iestādes ar konkrētu kultūras mantojuma objektu renovācijas projektiem, tādējādi liecinot par nespēju ar valsts budžeta finansējumu nodrošināt to pārziņā esošo objektu saglabāšanu.

ietvaros, kur, no 85 administratīvo atlasītiem izturējušajiem projektiem 30 pieteikumu nosaukumos ietverti vārdi „rekonstrukcija”, „renovācija”, „atjaunošana”, „infrastruktūras atjaunošana”, savukārt, 42 projektu pieteikumi orientēti uz investīcijām viena, atsevišķa kultūras mantojuma objekta saglabāšanā un atjaunošanā⁷⁶. Var secināt, ka 1.1.5. aktivitātes ietvaros gandrīz puse projektu ir orientēti uz esošu kultūras mantojuma objektu vai infrastruktūras atjaunošanu un to iesniedzēju veiksmē būs atkarīga no prasmes pamatot konkrētā objekta ekonomisko potenciālu.

VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” projektu vērtēšanas kritēriju analīze liecina, ka tie pamatā vērsti uz administratīvu prasību izpildi, iesniedzēja organizācijas spēju veikt pareizus aprēķinus, adekvātu laika un resursu sadalījumu, kā arī nodrošināt projekta ieviešanai nepieciešamo finansējumu. No 14 specifiskajiem kvalitātes kritērijiem, baltoties uz kuriem tiek pieņemts galējais lēmums par projekta atbilstību nozares specifikai un vajadzībām, seši kritēriji ar kopējo īpatsvaru 65% ir orientēti uz projekta pieteicēja spēju veikt kvalitatīvus aprēķinus, vadīt projektu, izstrādāt loģisku projekta ieviešanas plānu, nodrošināt finansējumu un veikt precīzu projekta sociāli ekonomiskās ietekmes analīzi. Pieci kritēriji ar kopējo īpatsvaru 35% ir orientēti uz projekta ietekmes uz tūrisma plūsmas pieaugumu, publicitāti tūrisma tirgos, sezonālās mazināšanu, tūrisma produktu un pakalpojumu kvalitāti, un labās prakses standartu radīšanas pārbaudi. Divi kritēriji ar kopējo īpatsvaru 7% orientēti uz projektu ietekmes uz nodarbinātību un atbilstības reģionu attīstības prioritātēm novērtēšanu. Tikai viens kritērijs ar īpatsvaru 7% atspoguļo projekta saikni ar kultūras nozari (objekta esamība valsts aizsargājamo objektu sarakstā). Līdz ar to jāsecina, ka 1.1.5. aktivitātes ietvaros pamatā tiks atbalstīti tūrisma veicinoši projekti ar salīdzinoši nelielām investīcijām kultūras mantojuma objektu atjaunošanā.

VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” ietvaros lietotā projektu pieteikumu vērtēšanas metodoloģija – projektu finansiāli ekonomiskās efektivitātes aprēķini – vērtējama kā kultūras nozares specifikai neatbilstoša un nepamatota. Projekta vadlīnijās un ieteikumos projektu iesniedzējiem sniegti skaidrojumi aprēķinu veikšanai, kā paraugs projektu iesniedzējiem norādīta Ekonomikas ministrijas mājas lapā ievietotā vispārējā finanšu ekonomiskās analīzes aprēķinu metodika, kas tiek pielietota visiem investīciju projektiem. Šī metodika nav adaptēta ņemot vērā kultūras nozares specifiku, piemēram, grūtības noteikt unikāla kultūras objekta vērtību. Prasību kultūras mantojuma objektos plānotajām investīcijām veikt ekonomiskās efektivitātes aprēķinus kā neadekvātu vērtē gandrīz visi aptaujātie projektu pieteikumu iesniedzēji, arī struktūrfondu administrācijā iesaistīto institūciju pārstāvji šo prasību vērtē kā nevajadzīgu, kas neenes rezultātus un aizkavē projektu pieteikumu vērtēšanas procesu.

Saskaņā ar aptaujāto respondentu viedokli, izglītības jomā pieejamās programmas kultūras nozarei praktiski nosedz visas nozares vajadzības, izņemot augstākās izglītības studiju programmu uzlabošanu. Tāpat, kā veiksmīgs tika vērtēts kultūras nozarei pieejamais finansējums kultūras jomas informācijas sistēmu izveidei.

⁷⁶ Saskaņā ar Kultūras ministrijas sniegto informāciju.

4.4.2 Ieviešanas nosacījumu atbilstība nozares specifikai

Visām galvenajām projektu pieteicēju kategorijām lielākā problēma ir bijusi priekšfinansējuma un līdzfinansējuma nodrošināšana. Savukārt VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” atbilstības kritēriji un ieviešanas nosacījumi nav labvēlīgi stratēģisku reģionāla un nacionāla mēroga projektu īstenošanai.

Respondentu aptaujā, kā vienu no būtiskākajām tika norādīta problēma ar priekšfinansējuma un līdzfinansējuma nodrošināšanu, īpaši valsts budžeta un pašvaldību iestādēm, kā arī NVO. Virkne kultūras nozarei pieejamo aktivitāšu tiek ieviestas atklātu projektu konkursu ceļā. Pašvaldību, valsts budžeta iestāžu gadījumā piedalīšanās atklātu projektu konkursos rada papildus slogu valsts budžetam. Piesakot projektu, pašvaldība vai valsts iestāde rezervē attiecīgā gada budžetā naudu projekta izpildei. Ja notiek aizkavēšanās un projekts tiek uzsākts vēlāk kā pieteicējs plānojis, kā tas ir noticis aktivitātēs 1.1.5 un 1.3.2., rezervētie valsts budžeta līdzekļi attiecīgajā gadā var netikt izmantoti un pašvaldībām un valsts iestādēm līdzekļi budžetā jāpieprasa no jauna.

Attiecībā uz ESF atbalstītajiem izglītības projektiem kā pozitīvu praksi jāatzīmē 2005.gada 31.maija Ministru kabineta noteikumos Nr. 389 „Kārtība, kādā valsts budžetā plāno līdzekļus Eiropas Savienības struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai un veic maksājumus” paredzētā iespēja atsevišķu aktivitāšu ietvaros tām organizācijām, iestādēm un citiem iesniedzējiem, kas netiek finansēti no valsts vai pašvaldības budžeta līdzekļiem saņemt valsts budžeta finansējumu 100% apmērā Eiropas Savienības struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai.

VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” projektu atbilstības kritēriju un ieviešanas nosacījumu analīze norāda, ka šie nosacījumi nav labvēlīgi stratēģisku, reģionāla un nacionāla mēroga projektu īstenošanai. Aktivitātes vadlīniju sākotnējā versija praktiski izslēdza tādu projektu izstrādi, kuru ietvaros būtu iesaistīti vairāki kultūras mantojuma objektu īpašnieki. Konkursa gaitā partnerības nosacījumi tika grozīti, tādējādi pieļaujot iespēju projekta ietvaros veikt investīcijas vairāk kā vienam īpašniekam piederošā objektā, pieteikumā paredzot katra partnera daļu projektā un precizējot partneru savstarpējās atbildības regulēšanas nosacījumus. Tomēr minētie grozījumi tika veikti tikai 3 nedēļas pirms projektu iesniegšanas gala termiņa, līdz ar to prognozējams mazs partnerībā īstenojamu projektu skaits, kur investīcijas tiek veiktas vairāk kā viena partnera objektā.

4.4.3 Aktivitāšu ieviešana Latvijas reģionos

VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” projektu pieteicēju aktivitāte ir vienmērīga no visiem reģioniem. Lielāko aktivitāti izrādījušas pašvaldības, bet mazāku aktivitāti – sabiedriskās organizācijas un citi iesniedzēji. Īstenoto projektu reģionālā ietekme patlaban ir grūti prognozējama un var svārstīties no niecīgas līdz būtiskai. Savukārt cilvēkresursu attīstības projektu ieviešanas rezultātā prognozējama pozitīva ietekme uz reģionu attīstību ilgtermiņā.

Kvalitatīvās izpētes ietvaros tika konstatēti pretrunīgi uzskati par kultūras nozarei pieejamo aktivitāšu īstenošanas ietekmi uz reģionu attīstību. Struktūrfondu līdzfinansēto projektu pārraudzības procesā iesaistīto institūciju pārstāvji uzskata, ka infrastruktūras projekti radīs tikai lokālu ietekmi vietās, kur tiks īstenoti projekti, reģiona līmenī ietekmes praktiski nebūs, turpretim kultūras nozares pārstāvji uzskata, ka kultūras infrastruktūras izveidošana un sakārtošana veicinās tūrisma, mikro un mazā biznesa un vietējās amatniecības attīstību.

Phare 2003.gada Nacionālās programmas projekta „Economiskās un sociālās kohēzijas pasākumi Latvijā” 3.komponentes „Investīcijas dabas, vēstures un kultūras mantojuma attīstībā” ietvaros iesniegto un atbalstīto projektu analīze norāda, ka projekti iesniegti vienmērīgā intensitātē no visiem reģioniem. Visvairāk projekti iesniegti no Kurzemes (8) un Vidzemes (6) reģioniem, no Latgales reģiona iesniegti 5 projekti, no Zemgales un Lielrīgas reģioniem pa četriem projektiem, kā arī iesniegts viens valsts mēroga projekts. Savukārt, apstiprināti projekti tikai no diviem reģioniem Vidzemes (3) un Kurzemes (3), kā arī valsts mēroga projekts.

Arī VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” ietvaros projektu pieteicēju aktivitāte ir vienmērīga no visiem reģioniem. Visvairāk projektu iesniegti no Vidzemes reģiona (27), līdzvērtīgu aktivitāti izrādījuši arī Kurzemes (26), Zemgales (24) un Lielrīgas (21) reģioni. Salīdzinoši mazāk projektu iesniegti no Latgales reģiona (16)⁷⁷.

Raksturīgas ir projektu attiecināmo izmaksu finansiālā apjoma atšķirības starp reģioniem. Vislielākā vidējā viena projekta attiecināmo izmaksu kopsumma ir Zemgales reģiona iesniegtajiem projektiem (809 tūkst. latu), savukārt, vismazākā vidējā viena projekta attiecināmo izmaksu kopsumma ir Latgales reģiona projektiem (385 tūkst. latu). Vidzemes reģiona projektu vidējā attiecināmo izmaksu kopsumma ir 694 tūkst. latu, Lielrīgas reģiona projektu vidējā attiecināmo izmaksu kopsumma ir 662 tūkst. latu, savukārt, Kurzemes reģiona projektu vidējā attiecināmo izmaksu kopsumma ir 546 tūkst. latu⁷⁸.

Izvērtējot Phare 2003.gada Nacionālās programmas projekta „Economiskās un sociālās kohēzijas pasākumi Latvijā” 3.komponentes „Investīcijas dabas, vēstures un kultūras mantojuma attīstībā” projektu pieteicēju aktivitāti jāatzīmē, ka visaktīvākās bijušas pašvaldības, kas iesniegušas 18 no 28 projektiem. Valsts iestādes iesniegušas kopumā sešus projektus, pa diviem projektiem iesniegušas nevalstiskās organizācijas, kā arī citi iesniedzēji (juridiska persona un nodibinājums). Savukārt, apstiprināti kopumā četri pašvaldību, divi valsts iestāžu un viens cita iesniedzēja projekts.

Arī VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” ietvaros vislielāko aktivitāti izrādījušas pašvaldības iesniedzot kopumā 59 projektus, jeb 51,7% no visu projektu kopskaita, savukārt, valsts iestādes nav iesniegušas nevienu projektu. Citas biedrības, nodibinājumi un reliģiskās organizācijas kopumā iesniegušas 40 projektu, jeb 35% no visu projektu kopskaita, savukārt, citi iesniedzēji iesnieguši 15 projektus, jeb 13% no visu projektu kopskaita.

Reģionu griezumā visaktīvākās bijušas Vidzemes un Zemgales reģiona pašvaldības, kas iesniegušas pa 15 projektiem no katra reģiona, Kurzemes reģiona pašvaldības iesniegušas 12

⁷⁷ Saskaņā ar CFLA 2006.gada 20.martā sniegto informāciju.

⁷⁸ Saskaņā ar CFLA 2006.gada 20.martā sniegto informāciju.

projektus, Latgales – 10 projektus, bet Lielrīgas reģiona pašvaldības – 7 projektus. Vislielāko projektu skaitu iesniegušas Kurzemes un Vidzemes reģiona citas biedrības, nodibinājumi un reliģiskās organizācijas (attiecīgi 11 un 10). Zemgales un Lielrīgas reģiona biedrības, nodibinājumi un reliģiskās organizācijas iesniegušas pa 8 projektiem no katra reģiona, savukārt, Latgales reģionā šī iesniedzēju grupa iesniegusi 3 projektus. Citi iesniedzēji visvairāk projektu iesnieguši no Lielrīgas reģiona (6), pārējos reģionos to aktivitāte ir līdzīga: Kurzeme un Latgale (pa 3), Vidzeme (2), Zemgale (1). Detalizētu pārskatu par VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” iesniegtajiem projektu pieteikumiem un to iesniedzējiem, skat. 14. pielikumā.

Savukārt, cilvēkresursu attīstības un izglītības projektos ir vērojama liela pieteicēju aktivitāte, iesniedzot projektus no visas Latvijas teritorijas. Ieviešot šos projektus, ir prognozējama pozitīva ietekme uz reģionu attīstību ilgtermiņā.

4.4.4 Kultūras nozares pārstāvju identificētās nākotnes atbalsta vajadzības

Apsēkotie respondenti uzskata, ka kultūras nozarē vislielākais atbalsts nepieciešams kultūras infrastruktūras, cilvēkresursu uzlabošanai un radošo industriju jomai. Šāds vajadzību traktējums konfliktē ar VPD, kur uzsvars tiek likts vienīgi uz tūrismā izmantojamu objektu attīstīšanu. Pastāv iespēja, ka projektu pieteikšanā turpmāk ir jāveicina inovatīvu produktu veidošana, nevis samilzušu sen pastāvējušu finansiālo problēmu risināšana.

Kvalitatīvās izpētes rezultātā tika definētas kultūras nozares vajadzības, kas balstās uz respondentu viedokli:

- Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana un atjaunošana;
- Nacionālās un reģionālās kultūras infrastruktūras attīstība (daudzfunkcionāli centri, reģionālās koncertzāles, utt.);
- Kultūrizglītības veicināšana un jaunu kultūrizglītības programmu izveide;
- Apmācības konkurētspējas paaugstināšanai (gan radošo industriju pārstāvjiem, gan kultūras nozares institūcijām);
- Kultūras centru un tautas namu izveide un atjaunošana lauku ciematos un mazpilsētās;
- Kultūras nozares iestāžu un objektu materiāltehniskās bāzes uzlabošana;
- Arhīvu, bibliotēku, muzeju fondu uzglabāšana atbilstoši standartiem;
- Atbalsts kultūras informācijas sistēmu izstrādei, uzlabošanai (arhīvu, bibliotēku, muzeju informācijas sistēmas), uzkrāto vērtību digitalizēšanai;
- Radošās industrijas, to attīstība.

Analizējot līdzšinēji pieteicēju aktivitāti, ir redzams, ka vislielākā vajadzība pēc atbalsta ir kultūras infrastruktūrai. Tomēr šobrīd VPD kultūras objekti tiek interpretēti vienīgi kā tūrisma resursi, kas ir tikai viens no daudzajiem kultūras infrastruktūras izmantošanas veidiem.

Aptaujātie respondenti atklāja, ka viņi nav bijuši pietiekamā līmenī, bet vairumā gadījumu – vispār, iesaistīti aktivitāšu plānošanā. Tika izteikts viedoklis, ka būtu jāpaplašina struktūrfondu atbalsta saņēmēju loks, dodot iespēju pieteikties arī uzņēmējiem, kas darbojas atbilstošā sfērā. Šobrīd nav analizēti un apzināti alternatīvi atbalsta projektu ieviešanas risinājumi, piemēram, publiskās un privātās partnerības (PPP) modeļa izmantošana.

Kvalitatīvās izpētes rezultāti liecina, ka iemesli, kāpēc kultūras nozares pārstāvji nav pieteikuši struktūrfondu finansētus projektus ir sekojoši: informācijas trūkums par struktūrfondu atbalstītajām aktivitātēm, pašu līdzfinansējuma trūkums un vadlīniju neatbilstība iecerei.

Savukārt, tie, kas ir pieteikušies uz struktūrfondu līdzfinansējumu, par savu galveno motivāciju min iespēju iegūt finansējumu savas idejas realizācijai, un tikai vienā gadījumā uzsvars tiek likts uz sasniedzamo rezultātu - kādas konkrētas darbības veicināšanas nepieciešamību. Tas varētu norādīt uz to, ka pieteicēji ir vairāk tendēti raudzīties uz struktūrfondu finansējumu kā uz izeju no esošām finansiālām problēmām, lai uzlabotu kultūrvēsturisko objektu stāvokli.

Ierobežotā empīriskā materiāla dēļ (objektīvi pārbaudāmi iznākumu un rezultātu indikatori) ir grūti viennozīmīgi pamatot šāda apgalvojuma atbilstību reālajai situācijai. Taču, ja šis pieņēmums atbilst realitātei, ir nepieciešams domāt par īpašu programmu izstrādi, lai stimulētu projektu pieteicējus domāt citādās kategorijās un radīt inovatīvus projektus, piemēram, kooperācijas, ne konkurences garā.

4.5 Saistība starp struktūrfondu ieguldījumu kultūras nozarē un valsts ekonomiskās izaugsmes rādītājiem

Veicot salīdzinošu analīzi par struktūrfondu investīcijām kultūras nozarē ES dalībvalstīs, netika konstatēta sakarība starp investīcijām kultūrā un ekonomisko rādītāju izaugsmi. Tāpēc bez struktūrfondu investīcijām kultūrā jābūt citiem rādītājiem, kas ir saistīti ar ekonomisko izaugsmi.

Tā kā Latvija pirmo reizi saņem struktūrfondu līdzfinansējumu, vēl nav pieejams empīriskais materiāls par struktūrfondu līdzšinējo ieguldījumu kultūras nozarē un ekonomiskās izaugsmes rādītājiem. Tāpēc pētījuma gaitā tika veikta salīdzinošā analīze par struktūrfondu investīciju kultūras nozarē ES dalībvalstīs⁷⁹ ietekmi uz valsts ekonomiskās izaugsmes rādītājiem⁸⁰. Informācijas un datu avotu, kā arī metodes apraksts dots 12. pielikumā.

Meklējot sakarību starp diviem faktoriem: struktūrfondu ieguldījumu kultūrā un ekonomisko rādītāju izaugsmi, tika aplūkoti struktūrfondu ieguldījumi kultūras nozarei laika posmā no 1994. līdz 1999.gadam un attiecīgo ES dalībvalstu ekonomiskās izaugsmes rādītāji (IKP, inflācija, bezdarbs) par laika posmu no 2000. līdz 2005.gadam. Lai varētu runāt kaut par mazāko saistību starp investīcijām kultūrā un ekonomisko rādītāju izaugsmi, jāpastāv tendencei, kas parādītu, ka valstīs, kurās ir bijušas lielākas investīcijas kultūras nozarē no struktūrfondu līdzekļiem, būtu krietni labāki ekonomiskie rādītāji. Taču šādu tendenci, veicot rādītāju analīzi, nevarēja konstatēt, tieši pretēji, pastāv valstis, kurās ir minimālas investīcijas kultūrā, bet ekonomiskie rādītāji ir augstāki nekā valstīm, kuras ir struktūrfondu investīciju galvgalī. Līdz ar to var apgalvot, ka pastāv

⁷⁹ Pēc datiem saskaņā ar „Application of Article 151 (4) of the EC Treaty: use of the Structural Funds in the field of culture during the period 1994 – 1999”

⁸⁰ IKP, inflācijas, bezdarba rādītāji no <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

citi nozīmīgāki rādītāji, kas ir saistīti ar ekonomisko rādītāju izaugsmi, nekā struktūrfondu investīcijas kultūrā.

Līdz ar to var apgalvot, ka, pirmkārt, ES dalībvalstīs līdzšinējie struktūrfondu ieguldījumi kultūras nozarē nav bijuši vērsti uz tiešu ekonomisko efektu sasniegšanu (makroekonomisko rādītāju uzlabošanu), vienlaicīgi neizslēdzot iespējamību, ka šādas investīcijas ir devušas (nenozīmīgu) ieguldījumu šo rādītāju uzlabošanā. Otrkārt, var secināt, ka struktūrfondu ieguldījumi kultūras nozarē ir bijuši nenožīmīgi ekonomiskās izaugsmes veicināšanai. Tātad, pastāv svarīgāki faktori, kuriem ir daudz tiešāka un lielāka ietekme uz IKP un citiem ekonomiskās attīstības rādītājiem.

Šādu salīdzinošu analīzi Latvijai nebija iespējams veikt, jo struktūrfondu apguves process ir tikai pašā sākumā.

5 Novērtējums un secinājumi

5.1 Nozīmība un atbilstība

Vienotais Programdokuments, kas nosaka ES struktūrfondu izmantošanas virzienus Latvijā, iekļaujot to kopējā valsts attīstības stratēģijā, skata kultūru kā vienotu sfēru tikai sadaļā 2.6.6. *Tūrisms un kultūras un vēsturiskais mantojums*. Tomēr tālāk dokumentā kultūrvidē un attīstīta kultūras infrastruktūra vairs netiek analizēta kā vienota sfēra, kuras attīstība varētu dot plašu sociālu un ekonomisku efektu dažādās dzīves sfērās, bet pamatā kā vienu ekonomiskās darbības jomu, t.i., tūrismu, veicinošs faktors. Šāda, sašaurināta interpretācija, tiek izmantota arī nosakot iznākumu un rezultātu rādītājus. Tomēr, VPD atbalsts ir pieejams arī citām, ar kultūras nozari saistītām jomām: informāciju tehnoloģijām, bibliotēkām un izglītībai, t.sk. profesionālajai.

2004.–2006.g. periodā kultūras nozarei pieejamais struktūrfondu finansējums no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF), Eiropas Sociālā fonda (ESF) un Eiropas Lauksaimniecības vadības un garantiju fonda (ELVGF), bija aptuveni 15,5 miljoni latu, kas ir gandrīz 17% no valsts budžeta finansējuma kultūras nozarei Valsts Kultūrkapitāla fonds (VKKF) 2004.–2005.gadam atbalstījis projektus par 4,5 miljoniem latu. Kultūras nozarei pieejamais papildus finansējums ir nozīmīgs nozares attīstībai, tādēļ jāpievērš liela uzmanība šo līdzekļu apgūšanai un efektīvai izmantošanai. Efektīvi plānojot un investējot nozarē, iespējams panākt sociālekonomisko ietekmi. Struktūrfondu atbalsts būtu jānovirza ne tikai tādām aktivitātēm, kas dod ieguldījumu kultūrvēsturiskā mantojuma izmantošanai tūrisma attīstībā, bet arī strukturālai attīstībai, atbalstot jaunu, izcilību veicinošu vērtību radīšanu. Papildus kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanai būtu jāatbalsta jaunu vērtību radīšana arī citās kultūras jomās, piemēram, radošo industriju un kultūras infrastruktūras sakārtošanas kontekstā.

5.2 Rezultatīvitate

Pētījuma veikšanas brīdī bija noslēgti līgumi 35,4 procentu apmērā no pieejamā finansējuma apjoma. Tomēr šis progress nav viendabīgs: sešās no 11 aktivitātēm nav noslēgti līgumi (0%) un par vienu nav datu. Tikai vienā ir noslēgti atbalsta līgumi par vairāk nekā 50% no aktivitātē pieejamā finansējuma. Pieprasītās maksājumu apjoms ir 1,5% apjomā no pieejamiem resursiem, kas ir aktivitātes 1.3.1. "Sabiedrisko informācijas un elektroniskas pārvaldes sistēmu attīstība" ietvaros. Līdz ar to tiek pieņemts, ka šobrīd ir sasniegti objektīvi pārbaudāmi iznākumi un rezultāti

tikai 0,3% apmērā no plānotā⁸¹. Savukārt veikto maksājumu apjoms ir mazāks par 0,2% no kopējā plānotā apjoma. Šie rādītāji raksturo laikietilpīgo procesu, kas saistīts administratīvajām procedūrām. Esošā situācija un turpmāka aizkavēšanās varētu negatīvi ietekmēt kvalitatīvu projektu ieviešanu, it īpaši infrastruktūras projektu, kuru izpildi ietekmē sezonālitate.

5.3 Efektivitāte

Lai gan pētījuma veikšanas brīdī nebija pieejama informācija par sasniegtajiem rezultātiem, tika analizēti līdzīgi projektu konkursu rezultāti (Phare 2003) un metodoloģija projektu sagatavošanai un atbalstam, lai prognozētu to efektivitāti. VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” projektu vērtēšanas kritēriji pamatā vērsti uz administratīvu prasību izpildi, no 14 specifiskajiem kvalitātes kritērijiem, seši kritēriji ar kopējo īpatsvaru 65% ir orientēti uz projekta pieteicēja vadības kapacitāti. Pieci kritēriji ar kopējo īpatsvaru 35% ir orientēti uz projekta ietekmes uz tūrisma attīstību. Divi kritēriji ar kopējo īpatsvaru 7% orientēti uz projektu ietekmes uz nodarbinātību un atbilstības reģionu attīstības prioritātēm novērtēšanu. Tikai viens kritērijs ar īpatsvaru 7% atspoguļo projekta saikni ar kultūras nozari (objekta esamība valsts aizsargājamo objektu sarakstā). Vispārējā finanšu ekonomiskās analīzes aprēķinu metodika netika adaptēta ņemot vērā kultūras nozares specifiku. Līdz ar to jāsecina, ka VPD 1.1.5. aktivitātes „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā” ietvaros pamatā tiks atbalstīti tūrisma veicinoši projekti ar salīdzinoši nelielām investīcijām kultūras mantojuma objektu atjaunošanā.

Savukārt kā atbilstošas, saskaņā ar aptaujāto respondentu viedokli, tika atzītas izglītības jomā pieejamās programmas. Tās ir adekvātas nozares vajadzībām, izņemot augstākās izglītības studiju programmu uzlabošanu. Tāpat, kā veiksmīgs tika vērtēts kultūras nozarei pieejamais finansējums kultūras jomas informācijas sistēmu izveidei.

5.4 Sagaidāmā ietekme

Pētījuma veikšanas brīdī lielākā daļa projektu vēl nebija apstiprināti vai atradās agrīnā ieviešanas stadijā, tādēļ vēl nebija iespējams novērtēt to ietekmi. Analizējot līdzīgu ES dalībvalstu pieredzi, tika secināts, ka ar struktūrfondu ieguldījumiem kultūras nozarē, kas ir bijuši nenozīmīgi salīdzinājumā ar kopējo struktūrfondu ieguldījumu, nevar panākt ietekmi uz valsts ekonomisko rādītāju izaugsmi (uzlabošanu). Tādēļ var pieņemt, ka līdzšinējie ieguldījumi kultūras nozarē Latvijā no struktūrfonduem būtiski neietekmēs valsts ekonomisko rādītāju izaugsmi, taču tādu ietekmi ir iespējams panākt, mērķtiecīgi un efektīvi plānojot investīcijas kultūras nozarē.

Vienlaikus šī **ietekme prognozējami var pieaugt** ar nosacījumu, ka 2007.–2013.gada programmēšanas periodā paralēli kultūras mantojuma infrastruktūras projektiem tiek finansēti reģionāla un nacionāla mēroga projekti.

⁸¹ Pētījuma veikšanas brīdī Kultūras nozarei tieši paredzētās VPD aktivitātes „Kultūras un vēstures mantojuma efektīva izmantošana tūrisma attīstībā” konkurss vēl nebija noslēdzies.

Savukārt, cilvēkresursu attīstības un izglītības projektos ir vērojama liela pieteicēju aktivitāte, iesniedzot projektus no visas Latvijas teritorijas. Ieviešot šos projektus, ir prognozējama pozitīva ietekme uz reģionu attīstību ilgtermiņā.

5.5 Sagaidāmā ilgtspēja

Ņemot vērā, ka pētījuma veikšanas brīdī projekti vēl bija apstiprināti vai atradās agrīnā ieviešanas stadijā, nebija iespējams novērtēt to rezultātu ilgtspēju. Tomēr veicot kvalitatīvo analīzi, tika konstatēts, ka kandidāti, kas bija pieteikušies uz struktūrfondu līdzfinansējumu, par savu galveno motivāciju bieži min iespēju iegūt finansējumu savas idejas realizācijai. Tas varētu norādīt uz to, ka pieteicēji bieži ir vairāk tendēti raudzīties uz struktūrfondu finansējumu kā uz izeju no esošām finansiālām problēmām, lai uzlabotu kultūrvēsturisko objektu stāvokli. Šādā gadījumā var izveidoties situācija, kad mazāk tiek domāts par to kā radīt projektus, kas kalpotu ilglaicīgas attīstības veicināšanai.

6 Ieteikumi

Šajā nodaļā tiek sniegti ieteikumi nozares politikas plānošanai un politikas īstenošanai, kuri balstās uz pētījumā apkopoto informāciju, analīzi un izdarītajiem secinājumiem. Ieteikumi apkopoti vairākās tematiskajās grupās: politikas plānošana un ieviešana, pētījumi un statistika, struktūrfondu plānošana un ieviešana. Kultūrpolitikas dokumenti skaidri jāintegrē gan cita līmeņa, gan arī iepriekšējo posmu plānošanas dokumentos, lai novērstu pretrunas dažādos plānošanas dokumentos un uzlabotu to efektivitāti. Jāpilnveido pētījumu un kultūru aprakstošās statistikas veidošana, lai turpmāk būtu iespējams iegūt precīzu ainu par kultūru kā tautsaimniecības nozari un dzīves neatņemamu sastāvdaļu. Struktūrfondu izmantošanas plānošanā nepieciešams precizēt intervences loģiku un aktīvāk iesaistīties kultūras nozarei netieši izmantojamās aktivitātes, kā arī veicināt kultūras nozares pilsoniskās sabiedrības aktivizēšanos. Gan kultūrpolitikas izstrādē, gan struktūrfondu izmantošanas plānošanā jau no agrīnajām stadijām intensīvāk jāiesaista attiecīgo mērķgrupu pārstāvji.

6.1 Politikas plānošana un ieviešana

1) Ir nepieciešams precizēt politikas plānošanas un ieviešanas dokumentu hierarhiju un savstarpējo integritāti. Kā viens no iespējamajiem risinājumiem, kas atbilstu kultūras nozares vajadzībām ir atzīt NAP par jumta dokumentu valsts attīstības politikas veidošanai, kurā tiek noteikti ilgtermiņa un stratēģiskie mērķi valsts attīstībai kopumā. Turklāt šiem mērķiem ir jābūt horizontāliem, vairākas nozares aptverošiem. Savukārt nozaru politikas dokumentiem būtu jābūt vēršiem uz NAP mērķu sasniegšanu, īstenojot nozares attīstību. Līdz ar to „Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006-2015”⁸² (VKpV) būtu nozares stratēģiskais dokuments, kas vērsts uz NAP mērķu sasniegšanu. Lai panāktu šādu integritāti, nepieciešams papildināt VKpV ar pamatojumu, kā kultūrpolitikas realizācija sekmēs NAP mērķu sasniegšanu, turklāt paredzot atbilstošu indikatoru sistēmu. Savukārt politikas ieviešanas dokumentus integrēt, savstarpēji sasaistot budžeta programmas, NSID, kā arī citus finanšu avotus, kā Valsts investīciju programmu (VIP), u.c. Politikas ieviešanas dokumentu mērķu hierarhijai jābūt saskaņotai ar iepriekš minētajiem stratēģiskajiem dokumentiem, un jau konkrēti jāparāda, kādā veidā un kādā apjomā tiks sasniegti stratēģiskie mērķi, tādējādi norādot konkrētus instrumentus un pielietojot atbilstošu indikatoru sistēmu. Politikas ieviešanas dokumentos nebūtu jānosprauž jauni stratēģiskie mērķi, bet gan jāprecizē vai jākonkrētizē esošo stratēģisko dokumentu mērķi, piemēram, īsākam laika periodam, necenšoties radīt jaunas politikas pamatnostādnes īpaši struktūrfondu vajadzībām.

⁸² Pētījumā analizēts dokumenta projects. „Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006-2015” tika apstiprinātas 2006. gada 18. aprīlī.

2) kultūrpolitikas plānošanas procesā būtu nepieciešams ieviest kontinuitātes (pārmantotības) principu, kas liek ņemt vērā iepriekšējos politikas plānošanas dokumentus, ja vien nav stingra pamata nostādnes mainīt.

3) politikas plānošanas un ieviešanas procesā iesaistīt jau agrīnā stadijā kultūrpolitikas skartās tiešās un netiešās mērķgrupas, tādējādi panākot 1) mērķgrupu iesaisti politikas plānošanas procesos, 2) mērķgrupu izpratni un vienprātību par noteiktajā periodā īstenojamo politiku un tās prioritātēm, 3) efektīvu komunikācijas kanālu KM politikas iniciatīvu aprobēšanai. Bez tam svarīgi būtu ņemt vērā ilgtspējīgas attīstības principus, aplūkojot kultūrpolitiku arī tautsaimniecības, vides, sabiedrības un labklājības kontekstā. Līdz ar to būtu iespējams novērtēt kultūrpolitikas intervenci jau agrīnā stadijā un koncentrēties uz kultūrpolitikas prioritātēm ar vislielāko un visplašāko ietekmi, piemēram, ar lielāko ietekmi uz tautsaimniecības attīstību, telpisko attīstību un kultūras un brīvā laika pavadīšanas pieejamību.

6.2 Pētījumi un statistika

1) nepieciešams izveidot pamatotu un efektīvu statistikas sistēmu sadarbībā ar atbildīgo nozares ministriju, lai būtu iespējams novērtēt kultūras kā tautsaimniecības nozares lomu Latvijā, kā arī iegūt nepieciešamo statistisko informāciju kultūrpolitikas intervences izvērtēšanai, t.sk. no struktūrfondu līdzfinansēto pasākumu un aktivitāšu novērtēšanai. Pretējā gadījumā ir nepieciešami apjomīgi, laiktietilpīgi un salīdzinoši dārgi kvantitatīvie un kvalitatīvie apsekojumi katras realizētās intervences ietvaros. Ir ieteicams balstīties uz jau esošajiem klasifikatoriem un sistēmām, tādējādi nesarežģījot sistēmu un atvieglot salīdzinājuma iespējas ar citām tautsaimniecības nozarēm.

2) nepieciešams veikt pētījumu par t.s. izņēmuma principa jeb pozitīvās valsts intervences piemērošanu kultūras nozarei, definējot un pamatojot intervences nepieciešamību atkarībā no attiecīgās kultūras apakšnozares pašfinansēšanās iespējām, kā arī sagaidāmās ietekmes un ilgtspējas aspektiem, piemēram, indivīda, sabiedrības un valsts attīstības aspektiem. Līdz ar to Latvijas kultūrpolitikā tiktu definētas kultūras izņēmuma principa pielietošanas robežas.

3) jāveic pētījums, kas definētu radošās industrijas Latvijā, apzinātu to šodienas un nākotnes vajadzības, kā arī noteiktu intervences punktus un apmēru, lai būtu iespējams pamatot t.s. radošo industriju vajadzības struktūrfondu atbalsta kontekstā un līdz ar to – kultūrpolitikas vai valsts atbalsta politikas nepieciešamību. Bez tam nepieciešams veikt kultūras produktu aprites izpēti, lai iegūtu pilnīgu informāciju par kultūras produktu vietu Latvijas sadzīvē un ekonomikā.

4) nepieciešams veikt pētījumu par kultūras pakalpojumu vajadzībām policentriskas attīstības kontekstā, balstoties uz kultūrkartēšanas rezultātiem, nacionālo un reģionālo telpisko plānojumu, kā arī reģionālās tautsaimniecības, demogrāfiskās un darba tirgus attīstības tendencēm.

5) paralēli efektīvai statistikas sistēmai nepieciešams izveidot regulāru un pastāvīgu pētījumu sistēmu, kas nodrošina kultūrpolitikas plānošanas un ieviešanas procesu pamatotību, it īpaši politikas ieviešanas uzraudzības un izvērtēšanas kontekstā. Pētījumiem ir jābūt nevis atsevišķiem un vienreizējiem, bet regulāriem un vēsturiski salīdzināmiem.

6.3 Struktūrfondu plānošana un ieviešana

1) Ir nepieciešams iesaistīt potenciālo struktūrfondu finansējuma saņēmēju un struktūrfondu intervences skarto mērķa grupas atbalsta plānošanas procesā ar komunikatīvām un dalību veicinošām metodēm, tādējādi panākot pēc iespējas labāku mērķu un uzdevumu izpratni, kas savukārt veicinātu kvalitatīvāku projektu pieteikšanu un galarezultātā tiktu sasniegta lielāka ietekme.

2) Plānojot atbalsta instrumentus, ar pamatotiem datiem nepieciešams precizēt intervences loģiku. Nepieciešams izstrādāt principus, kā ar dažādu kritēriju palīdzību sasniegt pieteicēju loka atbilstību pieejamajam finansējumam, t.i. paplašinot vai sašaurinot pieteicēju vai atbalstāmo aktivitāšu loku, tādējādi palielinot struktūrfondu ieviešanas procesa efektivitāti („mērķēšanas” precizitāti).

3) Izstrādājot katra atbalsta instrumenta dokumentu paketi, kā, piemēram, vadlīnijas un pieteikuma formas, ņemt vērā samērīguma principus, proti, diferencēt pieprasāmo informāciju atkarībā no projekta lieluma vai citiem kritērijiem, kā arī vienkāršot pieteikšanās procesu. Taču vienlaicīgi ir nepieciešams ņemt vērā struktūrfondu vadībai nepieciešamo informāciju un tās atsoguļošanas formu, pieprasot to pieteicējam saprotamā un struktūrfondu vadībā iesaistītajiem izmantojamā formā, piemēram, tā vietā, lai aizpildītu punktu pieteikuma formā brīvā formā, dot vairākus iespējamo atbilžu variantus un liekot pieteicējam tos pamatot.

4) Ir jāpievērš lielāka uzmanība ESF finansējuma izmantošanai kultūras nozares cilvēkresursu kapacitātes celšanā. Kultūras ministrijai būtu jāuzņemas iniciatīva izstrādājot un īstenojot kultūras nozares cilvēkresursu stiprināšanas pasākumu plānu.

5) Lai arī kultūras nozarei līdzšinējā struktūrfondu plānošanas periodā ir pieejams nozīmīgs finansējuma apjoms, ir nepieciešams palielināt struktūrfondu līdzfinansētās intervences apjomu kultūras nozarē, it īpaši attiecībā uz tādiem projektiem, kam ir katalītiska un spēcīga ietekme uz reģionālo attīstību. Taču, ņemot vērā, ka pieejamie struktūrfondu resursi arī nākotnē būs pieejami ierobežotā apjomā, stratēģiska plānošana, kompleksa pieeja un it īpaši ilgspējas nodrošināšana (gan vides un telpas, gan sabiedrības, labklājības un tautsaimniecības aspektu kontekstā) ir svarīgākie faktori, lai sasniegtu spēcīgu ietekmi ilgtermiņā.

6) Nepieciešams stimulēt kultūras nozares iespējas saņemt atbalstu no kultūras nozarei netieši pieejamajām struktūrfondu līdzfinansētajām aktivitātēm gan struktūrfondu intervences plānošanas procesā, gan potenciālo atbalsta saņēmēju informēšanā un konsultēšanā.

7) Lai veicinātu radošo industriju aktivitāti un savstarpējo organizētību, Kultūras ministrijai jāierosina, vai vajadzības gadījumā jāuzņemas iniciatīvu, izstrādājot projektu kādā no pilsoniskās sabiedrības veicināšanas programmām, kura īstenošanā būtu jāiesaistās iespējami plašam radošo industriju pārstāvju lokam. Šāda projekta mērķis varētu būt radošās nozares vienojošas organizācijas izveide, kādas ar nozari saistītas problēmas risinājuma deleģēšana u.c.

7 Piemērs integrētam nozares atbalstam

Šajā nodaļā tiks aplūkots piemērs no citiem struktūrfondu atbalsta reģioniem, kādā veidā tiek atbalslēta kultūras nozare un kultūras nozares projekti, kombinējot un savstarpēji papildinot struktūrfondu, valsts un pašvaldību, kā arī privātā kapitāla līdzekļus.

7.1. Vācijas Brandenburgas reģiona struktūrfondu ieguldījumi 2000.– 2006.gados

Vācijas Brandenburgas reģions pēc iedzīvotāju skaita, kas ir aptuveni 2,6 miljoni, ir salīdzināms ar Latviju. Pēc Vācijas atkalapvienošanās sākotnējā situācija bija līdzīga kā Latvijā – sociālistiskā ekonomiskā un politiskā sistēma un līdz ar to kopīgajam tirgum neatbilstošu tautsaimniecības struktūru, novecojušu infrastruktūru un degradētu vidi.

Pēc Vācijas atkalapvienošanās Brandenburgas reģions laika posmā no 1991. līdz 1993.gadam saņēma ERAF finansējumu vidēji 81,0 miljoni eiro gadā, savukārt nākamajā struktūrfondu programmēšanas periodā tas pieauga līdz vidēji 180,3 miljoniem eiro gadā, sasniedzot vidēji 234,1 miljonu eiro gadā esošajā struktūrfondu programmēšanas periodā no 2000. līdz 2006.gadam⁸³.

ERAF līdzekļi Brandenburgas reģionā periodam no 2000. līdz 2006.gadam tiek piešķirti trīs prioritātēm:

- konkurētspējas paaugstināšanai, kur līdz 2004.gada beigām ieguldītie 400,0 miljoni eiro veicinājuši kopējo investīciju apjomu par 3.000,0 miljoniem eiro⁸⁴;
- infrastruktūras pilnveidošana, kur līdz 2004.gada beigām ieguldītie 650,0 miljoni eiro veicinājuši kopējās investīcijas par 1.200,0 miljoniem eiro⁸⁵
- vides aizsardzība un uzlabošana, kur līdz 2004.gada beigām ieguldītie 220,0 miljoni eiro aktivizēja vides projektus par kopējo summu 590,0 miljoni eiro⁸⁶.

ERAF 2. prioritātes – infrastruktūras pilnveidošana – ietvaros līdzšinējais līdzekļu piešķirums kultūras nozarei pieejamās jomās bijis sekojošs: 14% tūrisma infrastruktūrai, 29% zinātnes un pētniecības infrastruktūrai un 12% pilsētu un vietējai infrastruktūrai⁸⁷.

⁸³ Avots: Brandenburgas zemes Ekonomikas ministrija

⁸⁴ Avots: www.la21bb.de/service/downloads2.html: Abschlussarbeit zur Erlangung des akademischen Grades „Master of Environmental Sciences“ im zum Thema Nachhaltigkeitsbewertung in der Förderung von Infrastrukturmaßnahmen durch den Europäischen Fonds für regionale Entwicklung (EFRE) im Land Brandenburg, Verfasser :Dieter Lindig

⁸⁵ Turpat

⁸⁶ Turpat

⁸⁷ Avots: Brandenburgas zemes Ekonomikas ministrija.

7.2 Integrētas pilsētu attīstības programmas – kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai un pilsētvides humanizēšanai

Pilsētu un vietējās infrastruktūras attīstība Brandenburgas reģionā tiek veicināta ar integrētu pilsētattīstības programmu palīdzību. Šo programmu finansējums ir jaukts, proti, finansējuma avoti ir gan pašvaldības, gan federālās zemes (reģiona) budžets, gan nacionālais, gan ES finansējums. Starpministriju līmenī Brandenburgas reģionā ir identificētas 21 pilsēta, kurās ir nepieciešamas īpašas rīcības. Rīcības tiek saskaņotas ne tikai starpministriju līmenī, bet arī aktīvi iesaistot pašvaldības, nozares speciālistus un rīcību tieši skartās personas.

Viena no šādām programmām ir „Nākotne pilsētas daļā”⁸⁸, kas tiek līdzfinansēta no ERAF un ESF līdzekļiem un būtisku finansējumu no Brandenburgas zemes budžeta un pašvaldību līdzekļiem. 2000.–2006.gadu periodā ir paredzēts veikt ieguldījumus reģiona 16 pilsētu attīstībā, pārsvarā iekšpilsētās. Līdz 2004.gada beigām ir veikts piešķirums 38 projektiem par kopējo investīciju summu 25,0 miljoni eiro, t.sk. struktūrfondu līdzfinansējumu 19,0 miljonu eiro apmērā⁸⁹.

No minētās programmas tiek finansēta integrēta pieeja pilsētas daļas attīstībai tādās jomās kā pilsētvidi degradējošu objektu nojaukšana, tehniskās infrastruktūras uzlabošana, degradēto un pamesto teritoriju atdzīvināšana, sabiedriskās telpas pievilcīguma paaugstināšana, vides aizsardzība un uzlabošana, sociālās, kultūras, izglītības un atpūtas infrastruktūras uzlabošana, pilsētas daļas vadība un mārketinga, pašfinansējošu iedzīvotāju organizāciju izveidošana, nosacījumu uzlabošana jaunu ekonomisko aktivitāšu uzsākšanai⁹⁰. Jāpiebilst, ka finansējuma piešķiruma priekšnosacījums ir pilsētas daļas atzīšana par pilsētas daļu ar akūtu revitalizācijas nepieciešamību starpministriju līmenī un pamatota integrēta rīcības plāna esamība.

Nākamā, un kultūras nozarei tieši pieejamā programma ar struktūrfondu (ERAF) līdzfinansējumu ir „Komunālā kultūrinvestīciju programma”⁹¹, kas tika izveidota 1996.gadā. Periodā no 1996.gada līdz 1999.gadam kopējais investīciju apjoms sasniedza 76,5 miljonus eiro, t.sk. ERAF līdzfinansējums 40,0 miljonu eiro apmērā. Programmēšanas periodā no 2000.–2006.gadam pēc stāvokļa uz 2004.gada maiju kopējais ERAF piešķirums programmas ietvaros sasniedza 22,9 miljonus eiro, ar kopējo investīciju apjomu 49,1 miljons eiro⁹². Lai nodrošinātu reģionāla (federālās zemes) vai nacionāla līmeņa nozīmīgu projektu realizāciju, projekti var saņemt federālās zemes un nacionālos budžeta līdzekļus projekta realizācijai, taču pamatā 50% līdzfinansējumu jānodrošina no pašvaldības līdzekļiem. Brandenburgas zeme sava budžeta ietvaros un federālās programmas „Kultūra jaunajās federālajās zemēs”⁹³ ietvaros piešķir projektu pieteicējiem līdzfinansējumu tikai izņēmuma gadījumos, t.i. kultūras objekts ir būtisks federālās zemes interesēm un pašvaldība ir būtiski ieinteresēta projekta realizācijā, apliecinot šo interesi ar līdzfinansējumu vismaz līdzvērtīgā apjomā⁹⁴. Jāpiebilst, ka vairāki projekti tiek realizēti bez zemes vai nacionālā līdzfinansējuma, līdz

⁸⁸ Tulk., „Zukunft im Stadtteil – ZiS”

⁸⁹ Avots: Brandenburgas zemes Investīciju banka, www.ilb.de

⁹⁰ Turpat.

⁹¹ Tulk., „Kommunales Kulturinvestitionsprogramm”, KKIP

⁹² Avots:

<http://kulturportal.maerkischeallgemeine.de/cms/dokumente/10305223/506ea775/Anlage%202%20KKIP.pdf>

⁹³ Tulk., Bundesprogramm „Kultur in den neuen Ländern“

⁹⁴ Landtag Brandenburg. 3. Wahlperiode. Drucksache 3/4506. Konzeption der Landesregierung „Bestandsaufnahme Kultur im Land Brandenburg – Vorschlag für Prioritäten“

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

ar to var uzskatīt, ka šie projekti ir atbilstoši Komunālās kultūrinvestīciju programmas mērķiem, taču tiem nav nacionālas vai reģionālas nozīmes.

7.3 Frankfurtes pie Oderas vēsturiskā centra revitalizācija

No ERAF līdzfinansētās programmas „Nākotne pilsētas daļā” tiek atjaunots Frankfurtes pie Oderas vēsturiskais centrs.

Pilsētas, kuras iedzīvotāju skaits pašlaik ir 77,9 tūkstoši, vēsturiskais centrs otrā pasaules kara laikā tika būtiski izpostīts un līdz 1980.gadam vēsturisko ēku vietā tika celtas lielpaneļu ēkas, tādējādi būtiski izmainot pilsētvidi. Bez tam pēdējos gados no pilsētas centra izceļoja galvenokārt jauna gadagājuma un maksātspējīgie iedzīvotāji. Tā rezultātā vēl vairāk samazinājās pilsētas centra pievilcīgums dzīvošanai, iepirkumiem un atpūtai⁹⁵. Pilsētas vēsturiskās daļas atjaunošanai pēc pilsētas centra atzīšanas par pilsētas daļu ar akūtu revitalizācijas nepieciešamību tiek piešķirti līdzekļi no vairākām atbalsta programmām, t.sk. „Nākotne pilsētas daļā”, „Pilsētbūvniecības attīstības pasākumi”⁹⁶, u.c.

Tā ar programmas „Nākotne pilsētas daļā” finansējumu 2004.gadā tika atvērs sociālais kultūras centrs ar kopējo platību 1500 m², kopējām investīcijām 2,2 miljoni eiro, t.sk. 1,6 miljoni eiro ERAF līdzfinansējums. Savukārt programmas „Pilsētbūvniecības attīstības pasākumi” ietvaros tika finansēts ēkas apdare par 0,3 miljoniem eiro. Bez tam Vācijas federālā Darba aģentūra piešķīra 0,2 miljonu eiro lielu subsīdiju 15 dažādu profesiju bezdarbnieku atgriešanai darba tirgū. Ēku izmanto pilsētas mūzikas skola, bērnu, jaunatnes un mūzikas bibliotēka, politiskās izrēķināšanās upuru memoriāls, kā arī sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumi. Šobrīd ēka ir integrēta pilsētas centra ziemeļu daļā blakus koncertzālei, pilsētas arhīvam un baznīcai.

Bez tam 2004.gadā tika uzsākta Sv. Marijas baznīcas restaurācija. Baznīca otrā pasaules kara laikā tika daļēji sagrauta un līdz šim bija veikti tikai daļēji atjaunošanas un nostiprināšanas darbi. Baznīcas restaurācija tiek finansēta 1,8 miljonu eiro apmērā, kur 75% līdzekļu ir ERAF līdzfinansētās programmas „Nākotne pilsētas daļā” finansējums, pārējais finansējums ir nacionālie un reģionālie budžeta līdzekļi, kā arī pašvaldības līdzfinansējums 150 tūkst. eiro apmērā.

Paralēli investīcijām tiek veikts nozīmīgs darbs pilsoniskās aktivitātes paaugstināšanās un iedzīvotāju līdzdalības sekmēšana pilsētas vēsturiskā centra revitalizācijas plānošanā⁹⁷.

7.4 Schiffbauergasse Potsdamā - kultūra kā ekonomiskais faktors uzņēmējdarbības attīstībai

Potsdamā ar struktūrfondu līdzekļiem tiek atjaunota bijusī rūpnieciskā teritorija, veidojot kombinētu darījumu un atpūtas zonu. Šajā zonā sākotnēji tika izvietoti spēcīgu uzņēmumu struktūrvienības, kuru darbība ir saistīta ar radošajām aktivitātēm (rūpnieciskais dizains un

(Kulturentwicklungskonzeption), 18.06.2002, 11., 93. lpp.

⁹⁵ Avots: www.nipp.brandenburg.de

⁹⁶ Tulk., "Städtebauliche Entwicklungsmaßnahme"

⁹⁷ Avoti: www.nipp.brandenburg.de, www.sozialestadt.de/praxisdatenbank, Investitionsbank des Landes Brandenburg, Geschäftsbericht 2004

informāciju tehnoloģijas), vēlāk veidojot Potsdamas kultūras objektus un izmantojot arī pašvaldības, valsts un privāto investoru finanšu resursus.

Vēsturiski Schiffbauergasse⁹⁸ Potsdamā bija rūpnieciskais rajons, kur 19. gadsimtā tika būvēti tvaikoņi un vēl līdz 20. gadsimta deviņdesmitajiem gadiem tika iegūta ogļu gāze. 1990. gada sākumā teritorijā iekārtojās vairākas kultūras organizācijas, kā, piemēram, deju teātris (Tanztheater Fabrik Potsdam). 1999. gada maijā pilsētas dome apstiprināja teritorijai attīstības plānu – „Integrētais kultūras un uzņēmējdarbības centrs Schiffbauergasse”⁹⁹. Šobrīd, pateicoties mērķtiecīgai dažādu līmeņu valsts un pašvaldību institūciju un privātā sektora sadarbībai, 12 ha plašajā integrētajā kultūras un uzņēmējdarbības centrā Schiffbauergasse jau ir veiktas investīcijas kopsummā par aptuveni 200 miljoniem eiro, turklāt aptuveni puse no tām ir privātās investīcijas¹⁰⁰.

Schiffbauergasse Potsdamā: (no kreisās uz labo) bijušās rūpnieciskās ēkas, Tanztheater Potsdam, VW dizaina centrs, Oracle biroja ēka, Potsdamas kultūras un sociālais centrs, deju skola.

Pirmās teritorijas attīstības aktivitātes ir saistāmas ar jaunu darbavietu radīšanu, piesaistot reģionam nozīmīgus investorus un darba devējus, tā 2003. gadā tika pabeigta pilsētībūvniecības pieminekļa - koka separācijas ēkas rekonstrukcija par Brandenburgas zemes Investīciju bankas līdzekļiem un tā tika iznomāta IT uzņēmumam ORACLE, kas radīja sākotnēji 100 jaunas darba vietas Potsdamā interneta pārdošanas nodaļai vāciski runājošajām valstīm¹⁰¹. Lielākā daļa jaunradīto darbavietu bija orientētas uz vietējā reģionā pieejamo darbaspēku. Oracle izvēlējās Potsdamu par vietu uzņēmuma sēdeklim, jo kā teica viens no Oracle Deutschland vadītājiem Rolfs Švircs, „šeit Brandenburgā ir pieejami pirmklasīgi eksperti, jauni augstskolu absolventi un kultūrvides ziņā pirmklasīga apkārtnē. Mūsu pārstāvji no Īrijas ir sajūsmināti”¹⁰². Brandenburgas zemes investīciju banka ieguldīja 6,0 miljonus eiro ēkas rekonstrukcijā. Bez tam ORACLE saņēma personāla izmaksu subsīdiju 5,5 miljonu eiro apmērā no ERAF līdzfinansētās programmas „Kopiniciatīva uzņēmējdarbības attīstībai”¹⁰³. Šobrīd ORACLE nodarbina vairāk nekā 300 darbiniekus. Iemesli sēdekļa izvietojumam Potsdamā bija ne vien darbaspēka pieejamība, tuvums lielpilsētai Berlīnei, perfektā transporta infrastruktūra, salīdzinoši zemais saimnieciskās darbības izmaksu līmenis, bet, kas ne mazsvarīgi, kultūrvide.

⁹⁸ www.schiffbauergasse.de

⁹⁹ Tulk., ”Integrierter Kultur- und Gewerbestandort Schiffbauergasse“

¹⁰⁰ Avots;

http://www.potsdam.ihk24.de/PIHK24/PIHK24/servicemarken/presse/forum/dbw/archiv_forum/forum_2_005/Forum_05_06.pdf, raksts “Kultur als Wirtschaftsfaktor”, 29. lpp.

¹⁰¹ Avots: www.wirtschaft.brandenburg.de

¹⁰² Avots: www.ilb.de

¹⁰³ Tulk., Förderprogramm „Gemeinschaftsaufgabe gewerbliche Wirtschaft“

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

Oracle biroja ēka un VW dizaina centrs

Netālu no ORACLE atrodas VW dizaina centrs, kas tika atklāts 2005.gada sākumā, radot 50 darbavietas¹⁰⁴. Jaunradītās darbavietas ir pieejamas galvenokārt augsti kvalificētajam darbspēkam – dizaineriem, tehnisko modeļu izgatavotājiem un attīstības inženieriem. Investora piesaisti nodrošināja reģiona attīstības aģentūra sadarbībā Potsdamas pilsētu un Brandenburgas zemes valdību. Lai VW izvēlētos Potsdamu par savu dizaina centru vienu no atrašanās vietām, nozīmīgu lomu spēlēja pilsētvide, kā arī sadarbības iespēja ar Potsdamas Tehniskās augstskolas¹⁰⁵ Industriālā un transporta dizaina fakultāti. Arī VW dizaina centra projekts tika veikts ar ERAF finansiālu atbalstu.

Pēc izpētes un plānošanas pabeigšanas, kas ilga kopš 2001.gada (un tika finansēta t.sk. federālās programmas „Kultūra jaunajās federālajās zemēs” ietvaros ar 0,8 miljoniem eiro), 2005.gadā tika uzsākta Mākslas un sociālkultūras centra¹⁰⁶ būvniecība¹⁰⁷. Kopējās investīcijas aptver 20 miljonus eiro, no kopējām investīcijām 12,5 miljoni eiro attiecināmi uz kultūras investīcijām un tās tiek finansētas no dažādiem publiskiem finansu avotiem, t.sk. „Komunālās kultūrinvestīciju programmas” līdzekļiem 4,3 miljonu eiro apmērā. Jāpiebilst, ka minētā infrastruktūras objektam līdzekļi tika rezervēti jau 1999.gada „Komunālās kultūrinvestīciju programmas” budžetā un tika gadu no gada pārcelti līdz piešķirti 2004.gada jūlijā. Centru plānots nodot ekspluatācijā 2007.gada beigās.

Bez tam 2006.gada pirmajā pusgadā ir plānots nodot ekspluatācijā Hansa Otto teātri¹⁰⁸, būves kopējais publisko investīciju apjoms sasniedza 25,0 miljonus eiro.

Iepriekš minētās investīcijas jau šobrīd ir spējušas radīt multiplikatīvu efektu, piesaistot jaunus uzņēmumus un organizācijas un veicinot esošo uzņēmumu attīstību tieši ar kultūru saistītajās ekonomiskās darbības nozarēs, kā, piemēram, mākslas galeriju un kultūras organizāciju, reklāmas un mediju, IT un ārpakalpojumu jomās.

¹⁰⁴ Avots: <http://www.zab-brandenburg.de>

¹⁰⁵ Tulk., Fachhochschule Potsdam

¹⁰⁶ Tulk., Zentrum für Kunst und Soziokultur

¹⁰⁷ Plašāku procesa aprakstu skatīt

http://www.potsdam.de/cms/beitrag/10002693/27437?cms_textonly=N&cms_textonly=J, apraksts vācu valodā.

¹⁰⁸ Tulk., Hans Otto Theater

8 Struktūrfondu plānošana 2007.-2013.gadam

Šajā nodaļā īsumā tiek analizēti galvenie Latvijas kultūrpolitikas dokumenti, kas nosaka nozares attīstību līdz 2015.gadam, lai identificētu jomas un darbības virzienus, kuri tiek uzskatīti par prioritāriem kultūras nozarei. Iegūtā informācija šajā nodaļā tiek analizēta salīdzinājumā ar struktūrfondu plānošanas dokumentos noteiktajām atbalsta jomām un aktivitāšu loku ar mērķi identificēt tās kultūras jomas, kurām ir iespēja saņemt struktūrfondu finansējumu 2007.–2013.gada plānošanas periodā. Tiek analizēti tādi Latvijas kultūrpolitiku nosakoši dokumenti, kā "Nacionālā programma "Kultūra" 2000-2010", "Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2015.gadam" (VKpV), "Nacionālās attīstības plāns" (NAP)¹⁰⁹, "Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008.gadam". Šie dokumenti tiek salīdzināti ar tādiem struktūrfondu plānošanas dokumentiem, kā Kopienas stratēģiskās vadlīnijas kohēzijas politikas īstenošanai (KSV), Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments (NSID), kā arī 2007.–2013.gada struktūrfondu regulu projekti, kas nosaka struktūrfondu ieviešanu un atbalsta jomas¹¹⁰.

Veicot šo analīzi, īpaša uzmanība tika pievērsta tam, ka līdz šim ar kultūru tieši saistīta ir bijusi tikai viena struktūrfondu aktivitāte (VPD 1.1.5. aktivitāte „Tūrisma infrastruktūras uzlabošana, jaunu tūrisma produktu radīšana, kultūras un vēstures mantojuma efektīvu izmantošana tūrisma attīstībā"), kura ir orientēta uz kultūrvēsturiskā mantojuma izmantošanu tūrisma attīstībā.

Patlaban kultūrpolitiku nosaka dažādi dokumenti, kuri ir izstrādāti dažādos laikos un dažādās vietās. Katrs no tiem kultūras nozares vajadzības traktē mazliet savādāk, bet dažos gadījumos uzsvāri pat ir ievērojami nobīdīti (piemēram, NSID). Struktūrfondu plānošanas dokumentos lielāks uzsvārs tiek likts uz kultūrvēsturiskā mantojuma izmantošanu tūrisma attīstībā, kamēr Latvijas valdības izstrādātajos politikas dokumentos šī joma ir tikai viena no liela skaita citu prioritāšu.

8.1 Latvijas kultūrpolitikas dokumenti

8.1.1 "Nacionālā programma "Kultūra" 2000-2010"

Šajā Kultūras ministrijas 2001.gadā publiskotajā dokumentā ir aprakstīts kultūras nozares stāvoklis un uzdevumi nozares attīstībai laika posmā no 2000.–2010.gadam.

¹⁰⁹ Pirmā redakcija, kas tika publiskota 2006.gada 17.februārī.

¹¹⁰ Padomes Regula, ar ko nosaka Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda un Kohēzijas fonda vispārējos noteikumus (2007.–2013.) (projekts); Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF) (2007.–2013.) (projekts); Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par Eiropas Sociālo fondu (ESF) (2007.–2013.) (projekts).

Cita starpā programma nosaka šādas prioritātes:

- A. "Kultūras mantojuma saglabāšana un iesaiste mūsdienu aprītē;
- B. radošā un inovāciju procesa uzturēšana (profesionāla un amatierisma līmenī);
- C. kultūrizglītības pielāgošana izmaiņām kultūrā, tautsaimniecībā un darba tirgū;
- D. kultūras infrastruktūras attīstība un tās izmantošanas uzlabošana;
- E. kultūras iekļaušana tautsaimniecībā (nepieciešama, lai nodrošinātu kultūras pastāvēšanu un attīstību);
- F. nozares tehniskā modernizācija."¹¹¹

Kontekstā ar citiem kultūrpolitikas dokumentiem, jāpiemin, ka programma "Kultūra" tūrisma attīstībai nepievēršas vispār. Tomēr var uzskatīt, ka tūrisma attīstība varētu tikt attiecināta uz kultūras mantojuma iesaisti mūsdienu aprītē.

8.1.2 "Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.–2013.gadam"

Kā norādīts Valsts kultūrpolitikas vadlīniju tekstā, šis dokuments, ir izstrādāts, balstoties uz Nacionālās programmas "Kultūra" pamatiem. Tomēr šis dokuments būtiski paplašina prioritāro jomu skaitu, tikai daļēji ietverot Nacionālajā programmā "Kultūra" minētās prioritātes.

Vadlīnijas šādi definē kultūrpolitikas stratēģiskos mērķus:

1. Stiprināt nacionālo identitāti un Latvijas pilsoniskās sabiedrības saliedētību, kas balstīta nacionālās kultūras vērtībās.
2. Pilnveidot sadarbību starp kultūras un tautsaimniecības nozarēm Latvijas kultūras daudzveidības veicināšanai un radošās ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai.
3. Veidot labvēlīgu vidi radošās daudzveidības attīstībai un stimulēt tiešanos pēc izcilības
4. Sekmēt līdzsvarotu kultūras procesu attīstību un kultūras pieejamību visā Latvijas teritorijā, nodrošinot tiesības uz kvalitatīvu dzīves telpu visiem valsts iedzīvotājiem.
5. Attīstīt un pilnvērtīgi izmantot kultūras potenciālu indivīdu izglītošanai visa mūža garumā, sekmējot uz humānām vērtībām balstītas zināšanu sabiedrības veidošanos.
6. Sekmēt dialogu un saprašanos starp kultūrām un nācijām un bagātināt Latvijas kultūras dzīvi, aktīvi līdzdarbojoties starptautiskajos kultūras procesos un sadarbības tīklos.
7. Veidot uz zināšanām balstītu un uz rezultātiem virzītu kultūrpārvaldību un veicināt kultūras decentralizāciju."

Konkretizējot minētos stratēģiskos mērķus, un nosakot rīcības virzienus, vadlīnijas min kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu tikai kā vienu no septiņiem rīcības virzieniem viena stratēģiskā mērķa (t.i. "Stiprināt nacionālo identitāti", skat. 1 punktu augstāk) sasniegšanai.

Kultūras tūrisms savukārt ir tikai viens no astoņiem rīcības virzieniem viena stratēģiskā mērķa sasniegšanai, (t.i. "Pilnveidot sadarbību starp kultūras un tautsaimniecības nozarēm", skatīt 2. punktu augstāk).

¹¹¹ Nacionālā programma "Kultūra" 2000.-2010. 21. lpp.

Kultūras infrastruktūras (galvenokārt kontekstā ar projektu "Jaunie trīs brāļi" un reģionālo kultūras attīstību) jautājumiem Vadlīnijas pievēršas vairākkārtīgi. Vadlīniju tekstā arī ne vienu reizi vien pieminēts, ka kultūras infrastruktūra ir novecojusi. Tomēr uz kopējā fona arī šis jautājums Vadlīnijās nevar tikt uzskatīts par dominējošu.

Tai pat laikā ir jāatzīmē, ka Vadlīniju tekstā nevienu aktivitāti nevar uzskatīt par izteikti dominējošu (izņemot pētījumu nepieciešamību, kas ir minēts pie vairuma stratēģisko mērķu īstenošanai nepieciešamo kultūrpolitikas rīcības virzienu).

Salīdzinoši bieži Vadlīnijas arī piemin nepieciešamību veicināt informācijas sabiedrības veidošanos, daudz biežāk gan to apzīmējot kā zināšanu sabiedrību.

8.1.3 Nacionālā attīstības plāna 2007.–2013.gadam projekts

Pretēji Nacionālajai programmai "Kultūra" un Valsts kultūrpolitikas vadlīnijām, NAP ir tapis nevis Kultūras ministrijā, bet gan Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas vadībā. Tomēr tā izstrādē ir piedalījusies arī Kultūras ministrija. NAP ir arī daudz mazāk specializēts un daudz kompaktāks dokuments par minētajiem kultūras nozares politikas dokumentiem. NAP mērķis dot stratēģisku virzību Latvijas attīstībai kopumā, mazāk iedziļinoties atsevišķu nozaru problēmās. Tomēr vismaz daļēji Nacionālās attīstības plānā ir iestrādātas arī idejas no iepriekšējiem kultūrpolitikas dokumentiem.

No visiem aplūkotajiem Latvijas politikas dokumentiem šis ir visjaunākais. Tā pirmā, apspriešanai paredzētā, versija tika publicēta šī pētījuma veikšanas laikā.

NAP kultūras jomu plašāk piemin divos gadījumos – sakarā ar vienotas kultūras telpas veidošanu un sakarā ar kvalitatīvas kultūrvides veidošanu.

Pirmajā gadījumā, tiek noteikti šādi risināmie uzdevumi:

"(1) veicināt sabiedrības iesaistīšanu un aktīvu līdzdalību daudzveidīgos kultūras procesos, tajā skaitā paplašināt kultūras resursu izmantošanu vienlīdzīgu attīstības iespēju nodrošināšanai sociāli neaizsargātām sabiedrības grupām;

(2) saglabāt un attīstīt latviešu valodas bagātību un tās izteiksmes daudzveidību, nodrošināt latviešu valodas – Latvijas Republikas valsts valodas un ES oficiālās valodas - funkciju īstenošanu, juridisko nodrošinājumu, tās lingvistisko kvalitāti un konkurētspēju;

(3) sekmēt starpkultūru dialogu un saprašanos starp dažādām Latvijas sabiedrības etniskajām, reliģiskajām un sociālajām grupām;

(4) uzturēt un atbalstīt izcilas nacionālās kultūras vērtības;

(5) pilnveidot Latvijas kultūras mantojuma saglabāšanu, aizsardzību, izpēti un pieejamību, īpašu uzmanību veltot sabiedrības izglītošanai par kultūras mantojuma lomu valsts ilgtspējīgā attīstībā."

Kontekstā ar kvalitatīvas kultūrvides veidošanu savukārt minēti šādi uzdevumi:

“(1) sekmēt līdzsvarotu kultūras procesu attīstību un kultūras pieejamību visā Latvijas teritorijā, īpašu uzmanību pievēršot profesionālās mākslas pieejamībai;

(2) saglabāt un stiprināt kultūrvēsturisko novadu un lokālo kultūru savdabību un identitāti, izkopjot un uzturot novadu un lokālās kultūras tradīcijas, sociālās prakses, rituālus, mutvārdu daiļradi, lokālos valodas dialektus un izloksnes u.tml.;

(3) veicināt un atbalstīt novadpētniecību. Attīstīt vietējo tūrismu, veidojot uz Latvijas vēstures, kultūras un dabas izziņāšanu orientētus tūrisma produktus;

(4) veidot kvalitatīvu pilsētas un lauku kultūrainavu, harmoniski apvienojot kultūrvēsturiskās liecības, dabas objektus un jaunradītās laikmetīgās vērtības. Veidot pastāvīgu sadarbību un dialogu starp teritoriju plānotājiem, arhitektiem, vides dizaineriem un vietējiem iedzīvotājiem.”

8.1.4 Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.–2008.gadam

Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008.gadam ir plānošanas dokuments, kura uzdevums ir “veicināt valsts izaugsmi un nodarbinātību”¹¹², kas arī ir Lisabonas stratēģijas prioritātes un tajā Kultūras jautājumi aplūkoti tikai dažos aspektos.

Latvijas Lisabonas programma, demonstrē, kā Latvija sasniegs Eiropas Padomes Lisabonas stratēģijas¹¹³ mērķus. Kā norādīts Latvijas dokumenta tekstā, Latvijas programma ir balstīta uz Latvijas politikas plānošanas dokumentiem. Kaut arī tas specifiski nav norādīts, hronoloģiski var pieņemt, ka kultūras jomā šāds dokuments ir KM pieņemtais plāns “Kultūra 2000-2010”.

Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā kultūras jautājumi specifiski ir skatīti tikai dažos aspektos ar mērķi:

- uzlabot autortiesību un intelektuālā īpašuma aizsardzību, kā arī veicinātu radošo un ar autortiesību industrijas attīstību;
- sekmēt IKT (informācijas un komunikāciju tehnoloģiju) pielietojumu kultūras jomā;
- veicināt tūrisma un kultūras tūrisma produktu izveidi;
- uzcelt Nacionālās bibliotēkas jauno ēku un digitalizēt tās darbību.

8.2. Struktūrfondu plānošanas dokumenti 2007.–2013.gadam

2007.-2013.gada plānošanas periodā struktūrfondu ieviešanas tiesisko ietvaru veido virkne ES tiesību aktu, nozīmīgākais no kuriem ir Padomes regula, ar ko nosaka Eiropas Reģionālās

¹¹² Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008.gadam (Ministru kabineta 2005.gada 19.oktobra rīkojums Nr.684) www.em.gov.lv/em/images/modules/items/item_file_11631_2.pdf

¹¹³ Lisabonas stratēģija ir Eiropas Savienības dokuments, kas nosaka ekonomiskās attīstības virzienus laikposmam līdz 2010. gadam. Tas tika pieņemts 2000. gadā, bet 2005. Eiropas komisija publicēja Integrētās pamatnostādnes izaugsmei un nodarbinātībai 2005.-2008. gadam, kurās kā prioritāte tiek uzsvērta izaugsme un nodarbinātība (<http://www.mfa.gov.lv/lv/eu/ekonomika/lisabona/>)

attīstības fonda (ERAF), Eiropas Sociālā fonda (ESF) un Kohēzijas fonda vispārējos noteikumus (patlaban regulai ir projekta statuss), atsevišķās regulas par katru no fondiem (arī šobrīd projektu stadijā) un regulas, kas detalizēti apraksta ieviešanas sistēmas prasības.

Saskaņā ar Padomes regulas, ar ko nosaka Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda un Kohēzijas fonda vispārējos noteikumus projektu struktūrfondu plānošana tiek īstenota trīs līmeņos – ES līmeņa stratēģija (Kopienas stratēģiskās vadlīnijas kohēzijas politikas īstenošanai), dalībvalstu stratēģija (Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments) un dalībvalstu operacionālās programmas. Plānošanas dokumentu hierarhijas virsotnē atrodas Eiropas Kopienas stratēģiskās vadlīnijas (KSV), tām seko Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments (SID) un vairākas Operacionālās programmas (OP).

3.attēls. Struktūrfondu plānošanas dokumentu hierarhija

8.2.1 Kopienas stratēģiskās vadlīnijas kohēzijas politikas īstenošanai (KSV)

KSV ir ES līmeņa politikas plānošanas dokuments, kurā definēti kohēzijas politikas finansējuma izlietošanas prioritārie virzieni, kuriem būtu jāparādās dalībvalstu izstrādātajos plānošanas dokumentos. KSV tiek sagatavotas kā kopienas līmeņa stratēģisks dokuments, kas nosaka vispārējo ietvaru Eiropas Savienības (ES) struktūrfondu un Kohēzijas fonda investīcijām 2007.–2013.gadu periodā. KSV paredzēts arī kā atsauces dokuments, ko dalībvalstis un reģioni izmantotu, gatavojot savus individuālos ES fondu plānošanas dokumentus jaunajam programmēšanas periodam.

EK izstrādātais KSV projekts kā galveno mērķi izvirza nodrošināt labāku sasaisti starp kohēzijas politiku un ES kopējās konkurētspējas politiku (Lisabonas stratēģiju), jo tiek uzskatīts, ka kohēzijas politika var būtiski veicināt Lisabonas stratēģijas izpildi.

KSV projekts identificē šādas trīs kopienas nozīmes prioritātes:

- Padarīt ES un tās reģionus par pievilcīgāku vietu investīcijām un darbam: Prioritāte aptver investīcijas infrastruktūrā un sabiedriskajos pakalpojumos tādās jomās kā transports, vide, enerģētika, veselība u.c.
- Uzlabot izaugsmei nepieciešamās zināšanas un inovācijas: Prioritāte vērsta uz atbalstu konkurētspējīgu un uz zināšanām balstītu inovatīvu uzņēmumu izveidei un attīstībai, kā arī labākai saiknei ar zinātnes un pētniecības institūcijām.
- Vairāk un labākas darba vietas: Prioritāte aptver tādas jomas kā cilvēku piesaistīšana un noturēšana nodarbinātībā, darbaspēka pielāgošanas izmaiņām ekonomikā, investīcijas cilvēku kapitālā, piemēram, izglītībā un administratīvās spējas stiprināšanā.

KSV identificē nepieciešamību risināt pilsētu un lauku teritoriju specifiskās problēmas kā horizontālo tēmu. KSV arī nosaka galvenos stratēģiskos virzienus teritoriālajai sadarbībai – pārrobežu, starpvalstu un starpreģionu līmeņos.

KSV rekomendē kultūru kā potenciālu struktūrfondu atbalsta virzienu dažādos kontekstos, piemēram:

- lai veicinātu atraktīvu apstākļu nodrošināšanu uzņēmējiem un to augsti kvalificētajam personālam, kā viens no līdzekļiem tiek rekomendēta fiziskās infrastruktūras, tai skaitā dabas un kultūras infrastruktūras uzlabošana, ar nosacījumu, ka veiktās investīcijas veicina inovatīvu un nodarbinātību veicinošu uzņēmējdarbību reģionā;
- lai veicinātu uzņēmējdarbības attīstību, vietējās nodarbinātības un kopienu attīstību, kā viens no līdzekļiem augsti kvalificēta personāla piesaistei vietējā līmenī tiek rekomendēts veicināt ar kultūru saistītu pakalpojumu izveidi un attīstību;
- lai veicinātu reģionu fiziskās vides atjaunošanu, kā viens no līdzekļiem tiek minēts kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana un attīstība, pie kam nesaistot to ar tūrisma attīstību;
- kultūrvēsturiskais mantojums tiek tradicionāli minēts kā viens lauku apvidu atjaunotnes potenciāliem, ekonomikas dažādošanas un tūrisma attīstības kontekstā.

8.2.2. Nacionālā stratēģiskā ietvardokumenta 2007.–2013.gada periodam (NSID) projekts¹¹⁴

NSID ir nacionālā līmeņa stratēģisks dokuments, kas nosaka vispārējo ietvaru Eiropas Savienības (ES) struktūrfondu un Kohēzijas fonda investīcijām 2007.–2013. gadu periodā Latvijā. NSID mērķis ir noteikt kopējo ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda apguves stratēģiju, nodrošināt koordināciju starp fondiem un operacionālajām programmām. NSID ietver stratēģisko daļu, kas pamato prioritāšu izvēli, un operacionālo daļu, kas apraksta ieviešanas un koordinācijas mehānismus.

¹¹⁴ Apstiprināts MK 31.01.2006. <http://www.esfondi.lv/page.php?id=628>

Šis dokuments salīdzinoši bieži pieskaras jautājumam par kultūru un tās attīstību, taču vairumā gadījumu kultūra tiek traktēta kā kultūrvēsturiskais mantojums vai kā kultūrvide. No šādas pieejas arī izriet NSID uzstādītās prioritātes investīcijām sakarā ar kultūrvides attīstību:

"Kultūras infrastruktūras attīstība, kultūras un vēstures mantojuma un laikmetīgās kultūrvides ekonomiskās darbības formu attīstība un dažādošana, atbalsts jaunu nacionālas nozīmes kultūras produktu radīšanai (izveidojot kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas atbalsta sistēmu to īpašniekiem, atjaunojot, saglabājot, attīstot un integrējot nacionālas nozīmes kultūras mantojumu kvalitatīvas publiskās telpas izveides un radošo industriju attīstības procesā), jaunu nacionālas nozīmes kultūras objektu un ar to saistītās infrastruktūras izveide un attīstība"¹¹⁵

Līdzīgi, kā citos politikas plānošanas dokumentos, NSID kultūru ievieto vienā sadaļā ar tūrismu un tūrisma attīstību daļēji balsta uz kultūrvēsturiskā mantojuma atbilstošu izmantošanu.

NSID uzmanības centrā ir kultūrvides materiālās izpausmes, jeb kultūras infrastruktūra. Šī infrastruktūra turklāt tiek izprasta tās tradicionālajās izpausmēs – lauku rajonos – kultūras namu formās, bet lielākajās pilsētās (sevišķi Rīgā) – kā koncertzāles, bibliotēkas un muzeji.

8.2.3 Struktūrfondu regulu projekti 2007.–2013.gadam

Struktūrfondu regulu pamatuzdevums ir noteikt vispārējo struktūrfondu ieviešanas ietvaru 2007.-2013.gada plānošanas periodā (vispārējā regula), prasības fondu ieviešanas sistēmām (detalizētā ieviešanas regula), kā arī katra fonda specifiskos nosacījumus, tai skaitā potenciālās atbalsta jomas. Tādējādi Eiropas Parlamenta un Padomes regula par Eiropas Reģionālās attīstības fondu un Eiropas Parlamenta un Padomes regula par Eiropas Sociālo fondu praksē nosaka kādiem mērķiem struktūrfondu līdzekļi būs pieejami.

ERAF

Saskaņā ar ERAF regulas projektu galvenās finansējuma atbalsta jomas ietver atbalstu uzņēmējdarbībai (t.sk., pētniecība un tehnoloģiju attīstība, tehnoloģiju pārnese, inovācijas, IKT pielietošana, videi draudzīga ražošana), transportam (īpaši, trans-Eiropas tīkli), videi (t.sk. atkritumu savākšana un pārstrāde, ūdenssaimniecība u.c.), informācijas sabiedrībai, enerģētikas sektoram, izglītības infrastruktūrai, veselības infrastruktūrai, tūrismam un tehnoloģisko un dabas krīžu novēršanai.

ERAF regulas projektā konverģences mērķa reģioniem (t.i. arī Latvijai) ir iekļautas tādas ar kultūru saistītas jomas kā¹¹⁶:

- Informācijas sabiedrība, tostarp elektroniskas saziņas infrastruktūras, vietēja satura, pakalpojumu un lietojumu attīstība, drošas pieejas uzlabošana un tiešsaistes publisko pakalpojumu attīstība;
- Tūrisms, tostarp dabas vērtību popularizēšana ilgtspējīgai tūrisma attīstībai; dabas mantojuma aizsardzība un uzlabošana, atbalstot sociāli ekonomisko attīstību; palīdzība

¹¹⁵ NSID, 868

¹¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF) 4.pants

tūrisma pakalpojumu nodrošinājuma uzlabošanai ar jauniem, labākiem pakalpojumiem un jaunu, ilgtspējīgāku tūrisma modeļu sekmēšana;

- Investīcijas kultūrā, tostarp kultūras mantojuma aizsardzība, popularizēšana un saglabāšana; kultūras infrastruktūras attīstība sociālekonomiskās attīstības, ilgtspējīga tūrisma atbalstam un reģionālās pievilcības veicināšanai; kā arī palīdzība kultūras pakalpojumu piedāvājuma uzlabošanai ar jauniem pakalpojumiem ar augstāku pievienoto vērtību;
- Investīcijas izglītībā, jo īpaši profesionālajā apmācībā, kas sekmē dzīves pievilcības un kvalitātes celšanos.

Eiropas teritoriālās sadarbības mērķa ietvaros Latvijai būs pieejams ERAF līdzfinansējums šādās ar kultūras nozari saistītās jomās¹¹⁷:

Pārrobežu ekonomikas, sociālo un vides darbību attīstība, piemērojot kopējas ilgtspējīgas teritoriālās attīstības stratēģijas, t.sk. iedrošinot uzņēmējdarbību, jo īpaši MVU attīstību, tūrisma, kultūru un pārrobežu tirdzniecību; kā arī pilnveidojot sadarbību, kapacitāti un attīstot infrastruktūras kopēju izmantošanu, jo īpaši veselības, kultūras, tūrisma un izglītības nozarēs.

Pārrobežu sadarbības dibināšana un attīstība, t.sk. kā vienu no prioritātēm izvirzot ilgtspējīgu pilsētu attīstību (policentriskas attīstības sekmēšana starpvalstu, valsts un reģionālajā līmenī, ar skaidri izteiktu pārrobežu ietekmi. Tās var būt arī šādas darbības: pilsētu tīklu un saiknes starp pilsētām un lauku apvidiem izveide un uzlabošana; stratēģijas pilsētām un lauku apvidiem kopēju problēmu risināšanai; kultūras mantojuma saglabāšana un popularizēšana, kā arī attīstības zonu stratēģiska starpvalstu integrēšana.)

ESF

Saskaņā ar ESF regulas projektu galvenās finansējuma atbalsta jomas ietver atbalstu investīcijām cilvēkresursu attīstībā, investīcijām izglītības sfērā, sociālās iekļaušanas pasākumiem sociālās atstumtības riska grupu cilvēkiem un institucionālās kapacitātes stiprināšanai.

Eiropas Sociālā fonda ietvaros Latvijai būs pieejams ESF līdzfinansējums šādās ar kultūras nozari saistītās jomās¹¹⁸:

- Cilvēkkapitāla stiprināšana, tostarp veicinot reformu izstrādi un īstenošanu izglītības un apmācības sistēmās, lai attīstītu spēju nodarbināt, uzlabotu sākotnējās un profesionālās izglītības un apmācības atbilstību tirgum, kā arī pastāvīgi atsvaidzinātu pedagoģiskā personāla iemaņas saistībā ar inovācijām un uz zināšanām balstītu ekonomiku, veicinot kontaktus starp augstākās izglītības iestādēm, pētniecības un tehnoloģiskiem centriem un uzņēmumiem.
- Ieguldījumu cilvēkkapitālā paplašināšana un pilnveidošana, t.sk. veicinot izglītības un apmācības sistēmas reformu īstenošanu, veicinot lielāku dalību izglītības un apmācības darbībās visas dzīves laikā, tostarp ar darbībām, lai panāktu skolu nepabeigušo personu

¹¹⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF) 6.pants

¹¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par Eiropas Sociālo fondu (ESF) 3.pants

skaita samazināšanos, mācību priekšmetu segregācijas pēc dzimuma piederības samazināšanos un uzlabotu pieeju sākotnējai, profesionālai un augstākajai izglītībai un apmācībai, un uzlabotu tās kvalitāti; kā arī lai veicinātu humānā potenciāla attīstību pētniecības un inovāciju jomā, jo īpaši ar pēcdiploma studiju un pētnieku apmācības starpniecību.

- Iestāžu kapacitātes un sabiedriskās administrēšanas efektivitātes un sabiedrisko pakalpojumu uzlabošana valsts, reģionālā un vietējā līmenī, kā arī, attiecīgā gadījumā, sociālo partneru un nevalstisko organizāciju stiprināšana, lai īstenotu reformas un panāktu labāku reglamentāciju un labu pārvaldi, jo īpaši ekonomikas, nodarbinātības, izglītības, sociālajā, vides un tiesību jomā, t.sk. veicinot mehānismu izveidi labai politikai un programmu izstrādei, uzraudzībai un izvērtēšanai, tostarp ar izpēti, statistikas un ekspertu konsultāciju starpniecību, atbalstot koordināciju starp departamentiem un dialogu starp atbilstīgām publisko tiesību un privātām struktūrām, veicinot darījumspejas paaugstināšanu attiecīgajās jomās, tostarp tiesību aktu piemērošanas jomā, kompetences palielināšanu politikai un programmu īstenošanā, sevišķi vadošā personāla un darbinieku pastāvīgas apmācības un īpaša atbalsta veidā galvenajiem pakalpojumiem, inspekcijām, sociāli ekonomiskajiem dalībniekiem, tostarp sociālajiem un vides partneriem, attiecīgajām nevalstiskajām organizācijām un reprezentatīvajām profesionālajām organizācijām.

8.3 Plānošanas dokumentu salīdzinājums

13.tabulā vienkāršotā veidā apkopotas aplūkotojos dokumentos pieminētās kultūrpolitikas prioritātes. Tomēr šī tabula neatspoguļo visu politikas virzienu nianses. Vairākos gadījumos viens vai cits virziens tabulā nav attēlots, kaut arī tas ir pieminēts politikas dokumentu tekstā, jo tabula atspoguļo tikai būtiskākos, prioritāros virzienus. Gan programma "Kultūra" gan Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas ir ļoti plaši un detalizēti dokumenti, tomēr tabulā visas atsevišķās mazākās nepieciešamo darbību grupas nav iekļautas. Salīdzināšanu apgrūtinā arī tas, ka dažādas aktivitātes var būt līdzīgi formulētas vai arī otrādi – viena veida aktivitātes formulētas vai grupētas dažādi.

14.tabula. Kultūrpolitikas prioritātes

Virziens/prioritātes	Kultūra	VKpV	NAP	Lisabonas stratēģija	NSID	ERAF un ESF Regulu projekti
Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana vēstures pieminekļu sakarā					X	X
Kultūras mantojuma saglabāšana	X		X		X	X

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

Radošā procesa/daudzveidības uzturēšana	X	XX	X		X	X
Kultūrizglītība	X	119				X
Infrastruktūras uzlabošana	X	120		X ¹²¹	XX	X
Tehniskā modernizācija	X					
Kultūras iekļaušana tautsaimniecībā	X	X				
Tūrisma attīstība		122		X	X	X
Nacionālās identitātes stiprināšana		X				
Izcilu nacionālo kultūras vērtību atbalstīšana			X			
Kultūras pieejamība visā Latvijā		X	X			
Zināšanu sabiedrības veidošana		X				X
Starpkultūru dialogs		X	X			
Kultūrpārvaldības reforma		X				
Latviešu valodas nostiprināšana			X			
Pētniecība		X	XX			
Lokālo kultūras īpatnību saglabāšana			X			
Kultūrainavas veidošana/uzturēšana			X			
Autortiesību aizsardzība				X		
IKT attīstība kultūras jomā				X		

Kā redzams kopsavilkuma tabulā, tad attiecībā kultūras nozares lielākā daļa aplūkoto dokumentu (visi izņemot Latvijas Lisabonas stratēģiju) kā prioritāru min radošā procesa vai kultūras dzīves daudzveidības uzturēšanu un veicināšanu. Otrā joma, kurai pieskaras gandrīz visi dokumenti, ir

¹¹⁹ Divi punkti vienā no prioritārajām jomām

¹²⁰ Tikai kā viens no punktiem vienā prioritārajā jomā

¹²¹ Nacionālā bibliotēka

¹²² Tikai kā viens no punktiem vienā prioritārajā jomā

kultūras infrastruktūras uzlabošana, bet uz šo jomu vairāk uzsvāra tiek likts dokumentos, kam būs jānosaka struktūrfondu izmantošana nākotnē. Kultūrvēsturiskā mantojuma (materiālā vai nemateriālā izpausmē) saglabāšana ir pieminēta pusē no aplūkotojumiem dokumentiem, bet īpaši uzsvērtā NSID, kur tā ir arī savienota ar tūrisma attīstību. Tūrisma attīstība kā atsevišķi pastāvoša prioritāte parādās tikai Latvijas Lisabonas programmā un abos struktūrfondu izmantošanas dokumentos.

Savukārt NSID izteikti koncentrē uzmanību uz kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un infrastruktūras nostiprināšanu, daudz mazāk pievēršot vērību mazāk taustāmām lietām, kā izglītība, darbinieku kapacitātes paaugstināšana, nacionālās kultūras stiprināšana, starpkultūru dialogs, iedzīvotāju iesaistīšanās kultūras procesos utt. Tieši šīm mazāk taustāmajām lietām pievēršas tādi (kultūr)politikas dokumenti kā "Kultūrpolitikas vadlīnijas" vai "Nacionālās attīstības plāns".

Attiecībā uz struktūrfondu regulu projektiem var teikt, ka tie, lai gan formulēti visai plaši, turpina NSID orientāciju uz atsevišķām jomām, kuras ieņem salīdzinoši nelielu lomu Latvijas kultūrpolitikas dokumentos.

Gan līdzšinējā struktūrfondu prakse (konkrēti – ERAF), gan NSID tekstā redzama ārkārtīgi liela un neskaidri pamatota uzsvāra likšana uz tūrisma attīstību. Tā, piemēram, NSID tūrisma paceļ līdz tādu infrastruktūras nozaru līmenim kā transports, komunikācijas, vide un kultūra. Iemesli, kāpēc no visām pakalpojumu sfērām ir izcelta tieši tūrisma nozare, iespējams ir meklējams uzskatā, ka tūrisms ir teju vai vienīgais "kultūras produktu"¹²³ patērētājs. Ņemot vērā, ka pētījumu par kultūras nozari un tās radīto produktu ekonomisko apriti, tikpat kā nav, arī viedoklis par tūrisma nepārvērtējamo nozīmi kultūras produktu dzīvescīklā, var būt pārspīlēts.

Latvijas kultūrpolitikas dokumentos tūrisma attīstībai kā kultūras attīstības priekšnosacījumam vai būtiskam elementam netiek pievērsta liela uzmanība. Tai pat laikā tūrisms ir ar struktūrfondu izmantošanu saistītu dokumentu neatņemama sastāvdaļa.

Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana tiek uzskatīta par ļoti būtisku kultūrpolitikas sastāvdaļu visos aplūkotajos dokumentos. Tomēr NSID liek neproporcionāli lielu uzsvāru tieši uz kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, mazāk uzmanības pievēršot jaunu un inovatīvu kultūras procesu attīstībai.

No vienas puses šāds uzsvārs varētu būt saistīts ar faktu, ka kultūrvēsturiskā mantojuma un infrastruktūras attīstīšana vairāk atbilst struktūrfondu būtībai (īpaši ERAF), jo šāda veida projektos ir iespējams ieguldīt relatīvi lielus finansiālos līdzekļus, kas pieejami no struktūrfondiem. Citiem projektiem, kā, piemēram, izglītības programmu attīstīšanai vai dizaina nozares attīstīšanai varētu atbilst citi Eiropas vai Latvijas finansējuma avoti (piemēram, VKKF vai EK Kopienas programmas un iniciatīvas).

No otras puses kultūrvēsturiskā mantojuma pārlicēģa uzsvēršana, vienlaikus ignorējot mūsdienīgu, pasaules līmenim atbilstošu kultūras vērtību radīšanu, kontrastē ar vienu no kultūrpolitikas ambīcijām, kas minēta gan Kultūrpolitikas vadlīnijās, gan NAP, proti, ka Rīga ir Baltijas (vai plašāka) reģiona kultūras metropole. Neapšaubāmi, lai tāda tā arī saglabātos (ja šis fakts jau ir

¹²³ Par kultūras produktiem parasti tiek runāts attiecībā uz produktiem, kuri ir radušies mūsdienās, kamēr līdzīgi radošā darba rezultāti, kas ir radušies senākos laikos, tiek aprakstīti kā 'kultūrvēsturiskais mantojums'. No ekonomiskā viedokļa gan kā viens, tā otrs ir produkts.

noticis), tad ar vienkāršu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu vien būs par maz. Savukārt, ja šis fakts vēl nav noticis, tad kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana vien Rīgu par kultūras metropoli diez vai padarīs.

Viens no struktūrfondu pastāvēšanas uzdevumiem ir veicināt attīstību. Arī Lisabonas stratēģijas prioritātes ir attīstība un jaunu darbavietu radīšana, vienlaikus orientējoties uz ilgtspējīgu attīstību. Tomēr kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas (atjaunošanas) un lielu infrastruktūras projektu īstenošanas ilgtspēja ir apšaubāma¹²⁴. Īsā laika periodā tie var veicināt attīstību un darbavietu rašanos (sevišķi ar būvniecību saistītajām nozarēm), tomēr ilgtermiņa rezultātu iespējamība, ņemot vērā citu ES valstu pieredzi, ir apšaubāma. Tāpēc jāsecina, ka struktūrfondu izmantošanas stratēģija Latvijā līdz šim ir bijusi orientēta vairāk pagātni, nevis nākotnes attīstību.

Arī šī pētījuma sakarā veikto ekspertinterviju rezultāti liek secināt, ka kultūras nozares vajadzības apmierināt ar projektiem, kuri vērsti uz ēku remontu vai atjaunošanu, nebūs iespējams sasniegt. Tai pat laikā intervētie eksperti arī norāda uz to, ka līdzekļus tomēr būtu jāiegulda infrastruktūras attīstībā.

¹²⁴ Lolita Čigāne 'NSID: pasen atkorķēta minerālūdens pudele', <http://www.politika.lv/index.php?id=112320&lang=lv>

9 Pētījuma gala ziņojuma sagatavošana

Šajā nodaļā ir dokumentēts pētījuma projekta apspriešanas un komentēšanas process, kā arī dokumentētas izmaiņas pētījuma ziņojumā.

15. tabula. Pārskats par pētījuma gala ziņojuma sagatavošanas procesu

Datums	Aktivitāte	Atbildīgais	Piezīmes
20.2.2006	KM iepazīstināšana ar ziņojuma projekta saturu pirms ziņojuma projekta iesniegšanas Pasūtītājam	BPC, Caune	Saņemtas rekomendācijas par ziņojuma projekta saturu, tās dokumentētas komentāru tabulā.
20.2.2006	Ziņojuma projekts iesniegts Pasūtītājam (FM)	BPC, Belte	Ziņojuma projekts iesniegts vienā oriģināleksemplārā un divās kopijās.
Plānots līdz 04.3.2006	Veiktas intervijas ar KM un EM vadību	BPC, Belte, Caune	Intervijas tiks veiktas, lai precizētu pētījuma rezultātus gk. stratēģiskās plānošanas kontekstā.
21.3.2006	Ziņojuma v2 projekts iesniegts Pasūtītājam (FM un KM)	BPC, Caune, Sedlenieks, Veitners	
03.4.2006	Ziņojuma v3 projekts iesniegts Pasūtītājam (FM un KM)	BPC, Caune, Sedlenieks, Veitners	Par ziņojuma projektiem v2 un v3 saņemti KM komentāri 06.4.2006.
07.4.2006	Papildināta analītiskā daļa ar pieprasīto, bet vēl nesaņemto informāciju.	BPC, Caune, Sedlenieks, Veitners	
10.4.2006	Sagatavots ziņojums	BPC, Caune, Sedlenieks, Veitners	Ziņojums iesniegts Pasūtītājam vienā oriģināleksemplārā un divās kopijās.

16. tabula. Pētījuma ziņojuma projekta komentāru pārskata tabula¹²⁵

Nr	Komentārs	Institūcija	Atbilde
1.	Salīdzināt kvalitatīvās izpētes telefoninterviju, fokusgrupu un ekspertinterviju rezultātus, t.sk. pa respondentu grupām, par struktūrfondu	KM	Komentārs pieņemts. Salīdzinājums tiks iestrādāts gala ziņojumā. Atsevišķs salīdzinājums pa respondentu grupām un struktūrfondu nav iespējams ierobežotā respondentu loka dēļ
2.	Kultūra kā tautsaimniecības nozare raksturota netiek, lai gan tas apgalvots pētījuma mērķa formulējumā punktā 1.2. Neizskatās, ka izmantoti Latvijā jau pieejamie avoti vai iepriekšējie pētījumi, kas raksturo kultūru kā tautsaimniecības nozari. Netiek identificētas un īsi raksturotas ar šāda veida uzstādījumu saistītās problēmas – piem., statistikas datu vākšanas sistēmas nepilnības Latvijā. Neatklājas nozares attīstības problēmu skaidrs uzskaitījums	KM	Pētījuma ziņojums tiks papildināts, lai precīzāk raksturotu kultūras un tautsaimniecības mijiedarbību. Tiks papildināta pētījuma trešā nodaļa.
3.	Punktā 3.1. gan tiek izsmeļoši raksturotas iespējas/tradīcijas, kā tiek definēta kultūra, bet netiek atklātas problēmas ar kultūras sašaurināto definējumu ikdienā, ar kultūru nesaistītā sabiedrības daļā, kā arī bez izpratnes (rodas iespaids - iespējams, bez tuvākas aktuālo kultūrpoltikas dokumentu studēšanas) raksturota aktuālā kultūras definīcijas maiņa/ paplašināšanas Latvijas kultūrpoltikā. Netiek atklāta saikne starp kultūru un indivīda, sabiedrības un valsts attīstību. (mēģinājums – punktā 3.1.3., bet par seklu, jo viss tiek reducēts uz tiešas peļņas nešanu/nenešanu, bet nav aplūkoti iespējamie efekti un piem., kultūras kā sabiedriska pakalpojuma, kas nes labumu visai sabiedrībai arī, ja tā lietošanā nepiedalās visa sabiedrība, īpašības!)	KM	Pētījuma ziņojums tiks papildināts un precizēts, ciktāl tas izriet no darba uzdevuma. Tiks precizēta pētījuma trešā nodaļa.
4.	3. 9.lpp. apakšā – tās nav Latvijas KM darbības prioritātes, bet gan nolikumā noteiktās nozares, par kurām KM ar mandātu ir atbildīga, un šajā gadījumā „pie vainas” nav „tikai” definīcijas	KM	Komentārs ņemts vērā.

¹²⁵ - Dokumentēti izteiktie komentāri par pētījuma projektu v2 un v3(1-16) un Tematiskās izvērtēšanas konsultatīvās darba grupas locekļu izteiktie komentāri par pētījuma gala ziņojumu.

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

5.	Nav izprotams, kā pētījuma kontekstā pienesumu sniedz NACE klasifikatora raksturojums – ko tad nu mums iesākt ar šo informāciju. te būtu bijis nepieciešams paskatīties, ko par to saka EUROSTAT LEG grupas pētījums par kultūras statistikas problēmām un klasifikācijas iespējām vispār. Šādi tas neko nedod	KM	Komentārs ņemts vērā. Tiks precizēta pētījuma trešā nodaļa.
7.	11.lpp. apgalvojums, ka „pastāv zināma tendence ar kultūru vairāk saistīt tās nozares, kuru pašfinansēšanās ir problemātiska” un tālākie apgalvojumi šķiet vairāk nekā dīvaini un neliecina par pētnieku dziļu izpratni par kultūrpolitikas procesa aktualitātēm Latvijā. Nedemonstrē izpratni par kultūras produktu ražošanas procesa specifiku, kā arī par idejas – produkcijas – reprodukcijas attiecībām kultūrā, kā arī par 3 sektoru sadarbību. Nevietā citāts no vadlīnijām par popkultūru u.t.t.	KM	Papildus tika/tiek veiktas intervijas ar Ekonomikas ministrijas pārstāvjiem un nozares politikas plānošanas dokumentu analīze. Rezultāti tiks atspoguļoti 3. un 8. nodaļās.
8.	Neko daudz nepalīdz secinājumi par kultūras jomai it kā pieejamo finansējumu – tas faktiski neko neizsaka par ietekmi, bet gan ir tikai fakta konstatācija, jo tik pat labi šie līdzekļi var netikt saņemti un nekāda ietekme var nenotikt.	KM	Pētījuma ziņojuma 3. nodaļa atspoguļo kvantitatīvo informāciju par kultūras nozarei pieejamo finansējumu. Pētījuma 4. nodaļa tiks papildināta ar kvalitatīvo analīzi par finansējuma pieejamību, un 5. nodaļa sniegs secinājumus un novērtējumu, t.sk. par sagaidāmo/prognozējamo ietekmi.
9.	Nav korekti salīdzināt VKKF ar struktūrfondu finansējumu!	KM	Pētījuma ziņojumā netiek tieši salīdzināti SF ar VKKF, bet gan tiek atspoguļota informācija par visiem pieejamiem līdzekļiem, lai novērtētu SF īpatsvaru no visa finansējuma apjoma- tādejādi to nozīmību.
10.	Datu par atbalstītajiem projektiem un piesaistīto finansējumu ir pārāk maz, lai izteikumi par to, ka „bibliotēkas visvairāk piesaistījušas finansējumu” vai arī vislielākā aktivitāte projektu iesniegšanā tūrisma jomā. Zinot kontekstu, tas skan naivi!	KM	Pētījuma ziņojuma 3. un 4. nodaļās tiks papildinātas ar kvalitatīvo analīzi par faktoriem, kas ietekmē finansējuma piesaisti. Lūdzam KM pārstāvjus sniegt informāciju par „kontekstu”, kas būtu jāņem vērā gatavojot ziņojumu.

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

11.	Nav skaidrs, kas domāts ar 16. lapā piesauktajām inovatīvajām kategorijām! Protams, ka projektu iesniedzējiem jau jābūt inovatīviem, lai iesniegtu projektus par objektu atjaunošanu	KM	Lai sniegtu labāku ieskatu par iespējamiem jauniem risinājumiem (inovācijām) ar kultūras nozari saistīto projektu izstrādē, pētījuma ziņojumā tiks iekļauta 7. nodaļa – piemērs integrētam nozares atbalstam.
12.	Par ietekmi izdarīti secinājumi tikai no intervijām, nekombinējot ar teorētiskiem materiāliem par kultūras iespējamo ietekmi uz tautsaimniecību	KM	Komentārs tiks ņemts vērā sagatavojot pētījuma ziņojuma 5. nodaļu. Daļēji saistīts ar 20.2.2006 KM izteikto komentāru (pētījuma 9. punkts, 13. tabula).
13.	Ierosinām kā piemēru „jaunu vērtību radīšanai citās kultūras jomās” minēt radošās industrijas, kultūras infrastruktūras sakārtošanu, izsakot rindkopas pēdējo teikumu šādā redakcijā: „ <i>Papildus kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanai būtu jāatbalsta jaunu vērtību radīšana arī citās kultūras jomās, piemēram, radošo industriju un kultūras infrastruktūras sakārtošanas jomās.</i> ”	KM	Komentārs tiks ņemts vērā sagatavojot pētījuma ziņojuma gala variantu.
14.	Lūdzam tekstā integrēt un akcentēt to, ka <i>pašreizējais ieguldījums būtiski neietekmē valsts ekonomisko rādītāju izaugsmi, taču efektīvi plānojot un investējot nozarē iespējams panākt sociālekonomisko ietekmi</i>	KM	Komentārs tiks ņemts vērā sagatavojot pētījuma ziņojuma gala variantu.
15.	<i>Vai esošie ESF projekti patiešām nodrošina šo prognozi?</i> Uzskatām, ka tas ir diezgan „skaļš” apgalvojums, lūdzam skaidrojumu kādēļ!	KM	Neuzskatām, ka šis ir pārāk "skaļš" apgalvojums, jo te nav runa par kultūras nozares projektiem atsevišķi, bet vispār. Iepazīstoties ar projektu sarakstiem, tie liecina par augstu pieteicēju aktivitāti. Redzams arī, ka virkne pieteicēju piesaka projektus jau atkārtoti, turklāt, ļoti daudz pieteicēju ir nevis no Rīgas vai lielajām pilsētām, bet tieši no reģioniem. Tādējādi mēs varam prognozēt pozitīvu ietekmi uz reģionu attīstību ilgtermiņā.

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

16.	Lūdzam skaidrot, kuri ESF un ERAF Regulu projektu panti interpretēti 13. tabulā	KM	Izmantotas Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas par Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF) projekta 4. un 6.pants un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas par Eiropas Sociālo fondu (ESF) projekta 3.pants.
17.	Pētījuma 16. lpp 3. rindkopa – vēršam uzmanību, ka Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas vairs nav izstrādes stadijā. Tās tika apstiprinātas 2006. gada 18. aprīlī.	KM	Pieņemts ziņāšanai.
18.	Lūdzam visā tekstā lietot precīzu atsauci uz ERAF līdzfinansētās atklāto konkursu, proti, visur lietot 'vienotā programmdokumenta 1.1.5.aktivitāte „...”	FM	Komentārs ņemts vērā.
19.	3.1.6.sadaļā lūdzam precizēt atsauci uz Eiropas Kopienų komisiju. Norādām, ka nepastāv šāda institūcija.	FM	Komentārs ņemts vērā.
20.	3.3.2.sadaļā lūdzam precizēt VPD 1.3.1.aktivitātes nosaukumu uz „Sabiedriskās informācijas un elektroniskās pārvaldes sistēmu attīstība”	FM	Komentārs ņemts vērā.
21.	4.3.sadaļā precizēt VPD 1.3.2.aktivitātes nosaukumu uz „Publisko interneta pieejas punktu attīstība”	FM	Komentārs ņemts vērā.
22.	Norādām, ka pētījumā ir ietverts neproporcioniāli daudz informācijas par teorijas analīzi salīdzinājumā ar praktisko kultūras nozares nozīmi Latvijas tautsaimniecību un SF izmantošanu tās attīstībai.	FM	Ņemot vērā kultūras nozares specifiku, t.sk. plašo kultūras definīciju skaitu, bija nepieciešams pētījumā definēt kultūru un kultūras nozari, kāda tā tiek apskatīta šajā pētījumā. Salīdzinoši plašais apraksts paredzēts, lai arī ar kultūru tieši nesaisītajam pētījuma lietotājam būtu iespējams izmantot pētījumu bez citu atsauces līdzekļu izmantošanas.

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

23. Šaubas par pētījuma nozīmību attiecībā uz Eiropas Savienības struktūrfondu izmantošanu rada fakts, ka tā veikšanas brīdī, kā atzīts pašā pētījumā, nebija pieejama informācija par finansētajos projektos sasniegtajiem rezultātiem tādēļ, ka lielākā daļa projektu vēl nebija apstiprināti vai atradās agrīnā ieviešanas stadijā.	ZM	Pētījumā jau iepriekš bija veikta norāde gan par pētījumā apskatīto periodu, gan par pētījuma laikā pieejamo informāciju.
24. Pārlietu plašais teorētisko koncepciju, kā arī dažādu saistošo dokumentu satura atreferējums nesniedz iespaidu par pētījuma dziļumu un analītisku pieeju tā veikšanā.	ZM	Skatīt komentāru nr. 22.
25. Pētījumā nav veikta analīze par Dienesta administrētajām ELVGF aktivitātēm "Lauku tūrisma un amatniecības veicināšana" un "Integrētās lauku attīstības izmēģinājuma stratēģijas". Informācija par augstāk minētajām aktivitātēm ir pieejama Dienesta mājas lapā www.lad.gov.lv (iesniegto, apstiprināto un apmaksāto projektu skaits, pieejamais apstiprinātais un izmaksātais finansējums, informācija par visiem noslēgtajiem līgumiem).	LAD	Pētījuma sagatavošanas brīdī diemžēl informāciju par minētajām aktivitātēm neizdevās iegūt. Tomēr, tā kā lielākā daļa atbalstīto projektu paredz atbalstu infrastruktūras izveidei (viesu namu būve un rekonstrukcija) un iekārtu iegādei, tad būtisku pienesumu attiecībā uz kultūras nozares attīstību šī informācija nerada.
26. 31.lpp., 8.tabula Jāprecizē sniegtā informācija , vai laika periodā no 2004.-2006.gadam par <i>Leonardo da Vinci</i> programmas ietvaros apstiprinātiem kultūras nozares projektiem patiešām var uzskatīt tikai 2 projektus? Precīzu informāciju par finansētajiem projektiem iespējams iegūt PIAA ES <i>Leonardo da Vinci</i> daļā (http://www.piaa.gov.lv/leonardo)	PIAA	Attiecībā uz kopienu programmas Leonardo da Vinci apstiprinātajiem projektiem kultūras jomā tika izmantota Kultūras ministrijas sniegtā informācija, kur bija minēti tikai divi atbalstītie projekti.
27. 38.lpp., 2.attēls Shēmā neprecīzs Profesionālās izglītības attīstības aģentūras nosaukums , jāizslēdz vārds „programmu”.	PIAA	38.lpp ievietotā shēma izmantota no mājas lapas www.esfondi.lv , kur tā joprojām atrodama. Shēma tika izmantota pētījumā kā vienīgais pieejamais grafiskais SF ieviešanas sistēmas attēlojums. Tā kā shēma gatavota pirms PIAA reorganizācijas, tajā atrodams iepriekšējais aģentūras nosaukums. Piezīmēs pie attēla sniegts paskaidrojums.

28.	40.lpp., pēdējās rindkopas 2.teikums „Faktiski tikai viena no kultūras nozarēm (kultūrizglītība) varētu būt saņēmusi pietiekoši daudz uzmanības, bet arī tas ir noticis tikai tāpēc, ka tā pārklājas ar vispārējo izglītību, kam VPD pievērš lielu uzmanību.” Jāprecizē sniegtā informācija. Saskaņā ar LR izglītības sistēmu vispārējā izglītība ir vispārējā pamatizglītība un vispārējā vidējā izglītība. Būtu neprecīzi apgalvot, ka VPD tām pievērš lielu uzmanību. No rindkopas konteksta iespējams secināt, ka šeit varētu būt domāts „izglītībai kopumā”.	PIAA	Piekrītu. . Vispārējā izglītība jānomaina ar "izglītība kopumā". Komentārs ņemts vērā.
29.	42., 43.lpp. u.c.; 3., 5., 6., 10. u.c. pielikumi Savstarpēji precizēt un saskaņot ziņojumā sniegto informāciju – minētajās lappusēs un pielikumos kā kultūras nozarei pieejama minēta ESF aktivitāte 3.2.3.2. „Studiju programmu īstenošana un studiju procesa kvalitātes uzlabošana dabaszinātņu un tehnoloģiju ietilpīgajās nozarēs”, kurpretim 30., 51.lpp. u.c., kā arī 8.pielikumā minēts, ka izglītības jomā kultūras nozarei nav pieejams ESF finansējums augstākās izglītības studiju programmu uzlabošanai. 3.2.3.2.aktivitāte tiešām nav pieejama kultūras nozares projektiem.	PIAA	Komentārs ņemts vērā.

30.	46.lpp. 1.rindkopa „Attiecībā uz ESF atbalstītajiem izglītības projektiem kā pozitīvu praksi jāatzīmē 2005.gada 31.maija Ministru kabineta noteikumos Nr. 389 „Kārtība, kādā valsts budžetā plāno līdzekļus Eiropas Savienības struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai un veic maksājumus” paredzētā iespēja atsevišķu aktivitāšu ietvaros nevalstiskajām organizācijām un pašvaldībām saņemt valsts budžeta finansējumu 100% apmērā Eiropas Savienības struktūrfondu finansēto projektu īstenošanai.” Precizēt vārdus „nevalstiskās organizācijas”, jo minēto MK noteikumu 25.4.punkts paredz izņēmuma aktivitāšu finansēšanas kārtību „citiem struktūrfonda finansējuma saņēmējiem”, respektīvi, tām organizācijām, iestādēm utt., kas nav finansētas no valsts vai pašvaldības budžeta līdzekļiem (nav minētas šo MK noteikumu 23., 24.punktā) un tādējādi tās nav tikai „nevalstiskās organizācijas”, bet daudz plašāks institūciju loks.	PIAA	Komentārs ņemts vērā.
31.	6.pielikums, 3.2.1. Jāpapildina, ka š.g. februārī noslēdzās atkārtotais projektu iesniegumu konkurss. Notiek projektu iesniegumu vērtēšana.	PIAA	Komentārs ņemts vērā.
32.	6.pielikums, 3.2.3.2. Jāizslēdz, ņemot vērā PIAA 4.komentāru - 3.2.3.2.aktivitāte nav pieejama kultūras nozares projektiem.	PIAA	Komentārs ņemts vērā.
33.	6.pielikums, 3.2.4.2. Jāprecizē informācija, jo uz ziņojuma sagatavošanas brīdi vēl nebija noslēgti līgumi par 3.2.4.2.aktivitātes projektu īstenošanu (bija saņemti tikai lēmumi par 3.2.4.2.projektu apstiprināšanu un uzsākts līgumslēgšanas process).	PIAA	Komentārs ņemts vērā.

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

34.	6.pielikums, 3.2.5.3. Jāprecizē informācija, š.g. februāra ESF Vadības komitejā netika izskatīta 3.2.5.1.nacionālā programma. Jāprecizē informācija, ka 3.2.5.2.projekti tika virzīti saskaņošanai š.g. aprīļa ESF Vadības komitejas sanāksmē.	PIAA	Komentārs ņemts vērā.
35.	6.pielikums, 3.2.6.3. Jāpapildina, ka atkārtots projektu iesniegumu konkurss tika izsludināts š.g. martā.	PIAA	Komentārs ņemts vērā.
36.	6.pielikums, 3.2.7.2. Jāpapildina, ka atkārtots projektu iesniegumu konkurss noslēdzās 2005.gada decembrī, notiek projektu iesniegumu vērtēšana.	PIAA	Komentārs ņemts vērā.

17.tabula. Papildus pieprasītā informācija

Nr	Informācija/aktivitāte	Institūcija	Statuss
1	Tika lūgts sniegt informāciju par vienotā programmdokumenta 1.1.5. aktivitātes projektu pieteikumiem, t.sk.: 1. Projektu pieteikumu finanšu rādītāji, t.sk. iesniegto projektu pieteikumu skaits, kopējā visu projektu attiecināmo izmaksu kopsumma un projektu pieteikumu skaits sadalījumā pa kategorijām: - projekta kopējā attiecināmo izmaksu summa nepārsniedz 500 000 latu; - projekta kopējā attiecināmo izmaksu summa ir starp 500 000 – 1 miljonam latu; - projekta kopējā attiecināmo izmaksu summa pārsniedz 1 miljonu latu. 1. Projektu pieteicēju skaita sadalījums pa kategorijām: - valsts pārvaldes iestādes; - pašvaldības; - tūrisma asociācijas un profesionālās tūrisma organizācijas; - citas biedrības, nodibinājumi un reliģiskās organizācijas. 2. Projektu pieteikumu skaita sadalījums reģionu griezumā: - iesniegto projektu pieteikumu skaits no katra reģiona, - katrā no reģioniem iesniegto projektu pieteikumu kopējā attiecināmo izmaksu summa, - katrā reģionā projektu pieteicēju skaita sadalījumā pa kategorijām: - valsts pārvaldes iestādes; - pašvaldības; - tūrisma asociācijas un profesionālās tūrisma organizācijas; citas biedrības, nodibinājumi un reliģiskās organizācijas	Finanšu ministrija	Informācija saņemta 22.3.2006 un iestrādāta pētījumā, kā arī papildināti pētījuma pielikumi.
2.	Intervijas veiktas ar Ekonomikas ministrijas pārstāvjiem: VSV, VSV.	Ekonomikas ministrija	Intervijās iegūtā informācija tiks atspoguļota pētījuma ziņojumā un protokolā, kas pievienots pielikumā.

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

3.	Intervijas veiktas ar Kultūras ministrijas pārstāvjiem: VS, VSV.	KM	Intervijās iegūtā informācija atspoguļota pētījuma ziņojumā un protokolā, kas pievienots pielikumā.

10 Pētījuma avoti

Pētījumi un ziņojumi

- Allen J. Scott (2000). *The Cultural Economy of Cities: Essays on the Geography of Image-Producing Industries*. London: Sage; 3
- Commission Working Document. *Application of Article 151(4) of the EC Treaty: use of the Structural Funds in the field of culture during the period 1994-1999*
- Cultural Statistics in the EU (2000)*. Eurostat LEG grupas darba ziņojums.
- Culture And Commerce: Traditional Arts In Economic Development*; The Urban Institute & The Fund for Folk Culture 2003
- Culture Sector Becomes New Economic Driver*. Xinhua News Agency. January 8, 2006; Extracted from <http://www.china.org.cn/english/2006/Jan/154432.htm>.
- Čigāne Lolita "NSID: pasen atkorķēta minerālūdens pudele" Extracted from <http://www.politika.lv>
- Ekonomikas un kultūras mijiedarbība Latvijas sabiedrības skatījumā*. Konference „Kultūras ieguldījums ekonomikā”. 2005. gada 14. decembris
- Elizabeth Storm(2001). *Strengthening Communities through Culture*. Washington, DC: Center for Arts and Culture., 24–25
- Everitt, Anthony (1999). *The Governance of Culture: approaches to integrated cultural planning and policies*. Cultural Policies Research and Development Unit, Policy Note No. 5, Council of Europe Publishing
- Jeff Dayton-Johnson (2000). *What's Different about Cultural Products?: An Economic Framework*. Ottawa: Canadian Heritage; 17
- Konzeption der Landesregierung „Bestandsaufnahme Kultur im Land Brandenburg – Vorschlag für Prioritäten“ (Kulturentwicklungskonzeption)*; Landtag Brandenburg. 3. Wahlperiode. Drucksache 3/4506. 18.06.2002.
- Kroeber, A. L., C. Kluckhohn (1952). *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. Peabody Museum, Cambridge, Massachusetts, United States
- Lindig Dieter. *Abschlussarbeit zur Erlangung des akademischen Grades „Master of Environmental Sciences“ im zum Thema Nachhaltigkeitsbewertung in der Förderung von Infrastrukturmaßnahmen durch den Europäischen Fonds für regionale Entwicklung (EFRE) im Land Brandenburg*. Extracted from <http://www.la21bb.de/service/downloads2.html>
- LR Kultūras ministrija. Nacionālā programma "Kultūra" 2000-2010 (īsinātais variants). Rīga,

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

2001.

National Governors' Association (2001). *The Role of the Arts in Economic Development*.

Washington, DC: NGA Center for Best Practices;, 1

Profile of the Culture Sector in Atlantic Canada, special order for the Atlantic Canada Opportunities Agency Statistics Canada. (March 2004), 76–77.

Renard, Jacques. *Conclusions from Symposium of experts on Culture, the Market and Globalization*; Paris, 14 - 15 June 1999

The Culture Sector in Atlantic Canada: Its Economic Impact and Export Potential

UNESCO Institute for Statistics, *International Flows of Selected Cultural Goods 1980–98: Summary* (Paris: UNESCO, 2000), 4.

UNESCO, *Culture, Trade, and Globalization: Questions and Answers* (Paris: UNESCO, 2000), 12.

Citi avoti

Likums "Par valsts budžetu 2004. gadam"

Likums "Par valsts budžetu 2005. gadam".

Likums "Par valsts budžetu 2006. gadam".

Eiropas Savienības dibināšanas līgums;

Padomes 1999. gada 21. jūnija Nolikums (EK) Nr. 1260/1999

Programma Kultūra 2000 no http://europa.eu.int/comm/culture/eac/index_en.html;

Vienotais programmdokuments Mērķa 1 programmai Latvijā 2004.-2006.gadam; no <http://www.esfondi.lv>

Valsts Kultūrpolitikas vadlīnijas 2006-2010. gadam

VKKF gada pārskats 2004. no <http://www.kkf.lv>

Mājsaimniecības patēriņa izdevumi 2004.gadā, Mājsaimniecību budžetu statistikas daļa, CSB

Ceļotāju apsekojuma rezultāti 2004.gada 1., 2., 3. ceturksnī, Transporta un tūrisma statistikas daļa, CSB

Saites internetā

<http://epp.eurostat.cec.eu.int>

<http://kulturportal.maerkischeallgemeine.de>

<http://unesdoc.unesco.org>

<http://www.esfondi.lv>

<http://www.liaa.gov.lv>

<http://www.lursoft.lv>

<http://www.mfa.gov.lv>

<http://www.nipp.brandenburg.de>

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

<http://www.potsdam.de>

<http://www.potsdam.ihk24.de>

<http://www.schiffbauergasse.de>

<http://www.sozialestadt.de>

<http://www.unesco.org>

<http://www.wirtschaft.brandenburg.de>

<http://www.zab-brandenburg.de>

<http://www.ilb.de>

BALTIC PROJECT CONSULTING

Pētījums "Kultūras nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā un ES struktūrfondu izmantošana kultūras vajadzībām"

Līgums Nr. FM2005/ERAF-5.2.3-6

11 Pielikumi